

350
F 87

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

BUDAPEST
SZÉKES-
FŐVÁROS

B352/52 - 2

1936

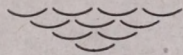
9647

A FŐVÁROSI KÖZMUNKÁK
TANÁCSÁNAK

HIVATALOS JELENTÉSE

1923—1927. ÉVI
MŰKÖDÉSÉRŐL

1415

FSZEK Központi Könyvtár

0 010002 199657

BUDAPEST, 1928

HELLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

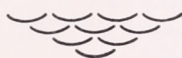
M. f. 9

A FŐVÁROSI KÖZMUNKÁK
TANÁCSÁNAK

HIVATALOS JELENTÉSE

1923—1927. ÉVI
MŰKÖDÉSÉRŐL

BUDAPEST, 1928

HELLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1976

350
F 87

$\frac{8352}{9647}$ K

TARTALOM.

	Lap
BEVEZETÉS	5
I. Városrendezés — városszabályozás	11
Sasad-dülő szabályozása. Attila-körúti Bethlen-udvarral kapcsolatos szabályozás. Dunai rakpartok folytatólagos kiépítése. Óhegy-alja-dülő szabályozása. Matolay-utca egy szakaszának felhagyása. Szépvölgy-utca szabályozása. Fehéregyházi-út kiszélesítése. Kis-cellai-kastély és park ügye. Városrendezési érdekek védelme telep- engedélyezési eljárásoknál.	
II. Építésügyi Szabályzat — az építkezések előmozdítása	23
Építési könnyítések. A kémények magasítása. A földszint megosztásával keletkező nyílt erkélyek. A Kossuth Lajos-térre nyíló telkek beépítési módja. A IV. övezet egyes részein 300 négyszögöles telekosztás. Hatóságilag végrehajtandó munkák. Boltkapuzati használati díjak. Ismétlődő bírságolás. Váltókapcsoló szekrények elhelyezése házakon. Hirdető- és reklámtáblák alkalmazásának szabályozása. A várbeli építkezések új szabályozása. Új falitégla és falméretek. Az Építésügyi Szabályzat új kiadása. A tabáni plébániatemplom környékének építési módja. Az I., Márvány-u. környékén különleges építési mód. Építésrendészet. Társasház-tulajdon.	
III. Csatornázás. — Vízmű.	47
IV. Utépítés	58
V. Vasútak — közlekedésügy	59
Felsővezetékes rendszer. A belvárosi templom mentén haladó vágányok áthelyezése. Farkasréti villamos II.-ik vágánya. Autóbusz-közlekedés. A Várba vezető siklónak átalakítása. A svábhegyi fogaskerekű vasút átalakítása. Az új lóversenytérhez való közlekedés szabályozása. A X. ker., Hős-u. egy részének elzárása.	
VI. Közvilágítás	64
VII. Füstmentes tüzelés	66
VIII. Közterületek beépítése	75

IX. Utcaelnevezések	77
X. Szent-Margitsziget	84
XI. Különféle ügyek	89
Csernoch János félszázados papi jubileuma. Képviselet az V. nemzetközi úti kongresszuson, külföldi tanulmányút. A Császárfürdői versenyuszoda. Nemzeti Stadion. Az építőipar gyakorlása. Budai telefonközpont. Országos növénykert. Az utak és a közművek közigazgatási védelme. Az anyagbányászat rendezése és hatásköri szabályozása. Védekezés a magasra nyomuló talajvizek ellen. Intézkedés az elektromotorok stb. szabályszerű felszerelése iránt. A mulatók megvizsgálása. A székesfővárosi sertéshízalótelep.	
XII. Személyi ügyek	105

MELLÉKLETEK.

1. Pénztári kimutatás a Fővárosi pénzalapról az 1922—1926. évre	115
2. Vagyonmérleg a Fővárosi pénzalapról az 1926. évről	116
3. Tőkeálladék kimutatás a Fővárosi pénzalapról az 1926. évről . .	117
4 Kimutatás a Fővárosi pénzalap cselekvő és terhelő ingó és ingatlan vagyonáról	118

Nagyméltóságú m. kir. Minisztérium!

Az 1870:X. t. cikk 27. §-ának rendelkezéséhez képest bátorkodunk az 1923—1927. évekre terjedő időszakban kifejtett működésünkről szóló jelentésünket bemutatni.

Az elmúlt öt éves időszakban, amelyről beszámolunk, működésünkön még mindig nyomasztóan éreztette hatását a megcsönkített ország válságos gazdasági helyzete, amely miatt a városfejlesztés terén ez az időszak is csak a nagy munkára való előkészítés s nem a nagy alkotás korszaka lehetett. Abban az időszakban, amidőn a pénzügyi egyensúly megvalósítása és az állami lét fenntartásának gigantikus munkája folyt, amikor minden ipar és a kereskedelem pangott és csak mesterségesen, pénzügyi áldozattal volt lehetséges az oly égetően érzett lakáshiányt némileg enyhíteni, nagy városfejlesztési kérdések megoldáshoz nem juthattak. Az alkotó munkásság lehetővé tételének alapjait raktuk le. Nehéz, fáradságos munkát végeztünk a jövő biztosítására.

A reánk bízott feladatkörben irányelvnek tekintettük, hogy a székesfővárosnál és a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál a közös cél: a székesfőváros városfejlesztési érdekében a háborítatlan összmunkálás biztosításák; közöttük csak abban lehet versengés, miként lehet a nemzet és a főváros érdekét eredményesebben szolgálni.

Az építési könnyítésekre az 1921-től 1925-ig terjedő időre tett átmeneti rendelkezéseink az építkezési tevékenység előmozdítására alkalmasnak bizonyulván, e rendelkezéseink hatályát további öt évre, az 1930. év december hó 31.-éig meghosszabbítottuk, sőt átérezve az élet kívánalmait, a könnyítéseket több új rendelkezéssel bővítettük, amelyek ugyancsak a kívánt cél elérésére alkalmasnak bizonyultak.

Az építkezési tevékenység előmozdítása érdekében továbbá előterjesztést tettünk a társasháztörvény megalkotása iránt, amely módot nyújt a lakásonkint való tulajdonjog biztosítása mellett a kisebb tőkével rendelkezőknek a gazdaságosabb közös építkezésre.

Előterjesztésünk alapján az igazságügyminisztérium a törvénytervezetet erre vonatkozóan kidolgozta, a törvényhozás e tervezetet elfogadta és az az 1924 : XII. törvénycikkben törvénnyé is vált.

Az építkezési szándék nagyrészt családi házak létesítésében nyilvánul meg, ezért ebben az irányban is előmozdítani kívántuk az építkezést avval a rendelkezésünkkel, hogy a IV-ik övezetbe tartozó nyaraló-övezet

csatornával ellátott részein (az I. és II. kerületben) a telkek területi méretét lényegesen leszállítottuk, lehetővé téve ezzel a kisebb tőkével rendelkezők részére is a családi otthon megteremtését.

A szép városkép megóvása érdekében nagy gondosságot fejtettünk ki.

E célt szolgálja az Építésügyi Szabályzatnak a reklámtáblák engedélyezésére vonatkozó rendelkezéseinek lényeges módosítása, a Kossuth Lajos-tér beépítésére vonatkozó rendelkezése, valamint a Vár területének beépítésére vonatkozó szabályzat-tervezet. Iparkodtunk következetes intézkedéseinkkel továbbá különösen az Andrassy-ut és a Dunapart látképét megóvni.

A városképet rontó és közlekedés-biztonsági szempontból is kifogásolt különböző elárusító-bódéknak a város belterületén való további elszaporodását is iparkodtunk megakadályozni. Ez az építési hatóság engedélyezési körébe tartozó építményeknél lehetővé is vált; a vásárrendészet körébe tartozó bódéokra vonatkozóan azonban, amelyeknek engedélyezése az előljáráóságok hatáskörébe tartozik, a fővárosias jellegnek megfelelő állapot megvalósíthatása érdekében még nehéz küzdelmet kell lefolytatni. E részben a rendezés legelsőbbben a Krisztina-városban lesz lehetséges, mert e helyütt a főváros a vásártér és a vásárcsarnok céljára nagy területet kezdeményezésünkre már megszerzett, s rövidesen meg fog szünni a Krisztina-térnek vallási szempontból kifogásolt és közlekedés-biztonsági szempontból is hátrányos vásártéri célra való elfoglalása.

Törekvésünk volt a köztudatba átvinni, hogy a városrendezéssel felmerülő anyagi terhek egy része arányos megosztással az érdekelt telkek tulajdonosait is illeti.

A városrendezési, szabályozási és nagyobb telekrendezési műveleteknek ugyanis értékelő kihatásuk van az azokban szereplő sőt a körülöttük fekvő telkekre is.

Egy építési telek, ha az utca szélesbítettik, értékében emelkedik, mert a telek építési kihasználhatósága nagyobb lesz több emeletes ház építése révén.

Egy gazdasági művelés alatt álló területnél, amelyből nyitandó utakra homlokzattal, több részre osztással, szabályszerű építési telkeket alakítanak, az értékelkedés a területnek gazdasági művelés alatti idejében való értékéhez viszonyítva, többszörös.

A szabályozás végrehajtása tehát ép úgy érdeke a közületnek, mint érdeke a magántulajdonnak; indokolt ezért, hogy úgy a teher, mint az előálló előny is a szabályozást végrehajtó hatóság és az érdekelt telektulajdonos között arányosan megoszolják.

Ha e természetszerű elv nem érvényesítettik, úgy az az igazságtalanság áll elő, hogy a szabályozási munka végrehajtásának egész terhét a közület viselné, a szabályozási munka végrehajtásának egész előnyét (értékemelkedés) pedig egyedül, jogosulatlan gazdagodással — a közpénztár kárára — csak a magántulajdon élvezné.

Az elvnek a gyakorlatban való érvényesítését, ha esetenként volt is nehézség, a polgárság általában megértéssel fogadta.

Gróf Bethlen István miniszterelnök úrnak a székesfőváros fejlesztése iránti erős érzelme és bölcs megértése lehetővé tette, hogy a Szent-Margitsziget területi kifejlesztését és a partvédelmi munkákat teljesen

befejezhessük, valamint a szigetet bérlő társaságot is a köz érdekében teljesen a mi rendelkezésünk alá vonhassuk.

Teljes megértésre talált a létesítendő Óbudai-hídfeljárók céljára szükséges területek megszerzésére irányuló felterjesztésünk is úgy, hogy lehetővé válik fokozatosan az 1908:XLVIII. t.-c. végrehajtása, amit a hosszantartó háború és az azt követő szomorú esztendő oly hátrányosan akadályozott.

A városfejlesztés érdekeinek szemelőtt tartásával örömmel karoltuk fel azt az áldozatkészséget, amely az óbudai városrészben egy nagy park létesítését lényegesen megkönnyebbíti és a városnak egy muzeális elhelyezkedésre alkalmas nagy épületet is kíván tulajdonába juttatni. Ugy véljük, az államnak a főváros országos irányú fejlesztésében megnyilvánuló nagy gondoskodása, az óbudai híd létesítésével kapcsolatosan, az óbudai városrésznek már rég kívánt városias kifejtését fogja maga után vonni, ebben az esetben pedig megbocsáthatatlan hiba lenne e városrészben — a jövő nemzedék érdekében — a ma lehetőségének fel nem használásával, a létesítendő híd vonalába esően egy hatalmas parkterület (liget) megvalósíthatását elmulasztani. Ennek megvalósítása nemcsak a városrész jól felfogott érdekében, hanem idegenforgalmi és turisztikai szempontból is fontos. A Bécsi-útból kiindulva a tervezett ligeten és a főváros erdein keresztül vezethetne az út Budapest legszebb kilátó helyéhez, a Hármashatárhegyhez. Az áldozatkész polgár hajlandó ezt az útvonalat is megépíteni.

Az ügyet előkészítve, a székesfővároshoz juttattuk; a székesfőváros hivatott dönteni, hajlandó-e a jövőre való előrelátással Schmidt Miksa áldozatkészségét polgárai számára biztosítani.

A füstmentes tüzelés, illetve a kazánok tüzelési anyagának tökéletes elégeése iránt már az 1914. évben életbe léptetett Építésügyi Szabályzatunk rendelkezik.

Sajnos, a rendelkezés érvényesítése iránt az erélyes intézkedést, az abban az évben kitört világháború és ennek következményei hosszú időre lehetetlenné tették. Az 1925. év végével azonban elérkezettnek láttuk azt az időt, amidőn az általános gazdasági helyzet már lehetővé tette, hogy a közegészségügyi szempontok érvényesíttessenek, elrendeltük tehát a gyári kéményekkel felszerelt tűzhelyeknél a füstmentes tüzelésre való áttérést.

A Magyar Vegyészeti Gyárosok Országos Egyesülete által pártolt sok-sok gyáros érdekében hozzánk intézett kérvényre, valamint több gyárosnak közvetlen hozzánk intézett beadványára és a Magyar Bányá- és Kohóvállalatok Egyesülete által beadott kérvényre, — mely utóbbival kapcsolatosan a m. kir. Pénzügyminiszter úr a kérdésnek újabb megfontolására kért fel minket — a füstmentes tüzelés bevezetésére a végső határidőt 1927. június hó 30-ában állapítottuk meg.

A vasutak és hajók gazdaságilag is hátrányos füstjének megszüntetését a Kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr az 1926. évi felterjesztésünkre adott válaszában még foganatosíthatónak nem találván, ebben az ügyben hozzá újból felterjesztést intéztünk és a Vasuti és Hajózási Főfelügyelőséget is megkerestük.

Örömmel kell megállapítanunk, hogy ezt a közegészségügyi szempontból oly fontos ügyet a legújabban a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter úr is gondoskodása tárgyává tette és hogy úgy a m. kir. állam-

vasutaknál, valamint a m. kir. Folyam- és Tengerhajózási R.-T.-nál is megindultak a káros füst megszüntetésére a kísérletek.

Ha rendelkezésünk teljes eredményességéről még nem is számolhatunk be, de úgy véljük, hogy aránylag rövid időn belül a gyári üzemeket a több helyen már bevezetett füstmentes tüzelés gazdasági előnyei is erősen sarkalni fogják a mulasztás pótlására, és a gyárosok előkelő társadalma nem fogja a hatósági kényszereszközök alkalmazását bevárni, amelyet mulasztás esetén az előljáróságoknak szigorú kötelességük megtenni.

Az építkezés terén ezúttal is a szigorú rend megvalósítása volt törekvésünk. Igen sajnálatos tünetként kell azonban megállapítani, hogy az építésrendőri áthágás és mulasztás igen gyakori eset.

Iparkodásunk főleg a szabályellenesség megelőzésére irányult, mert az építkezések szabályellenes végrehajtása után a kérdés rendezése a legtöbb esetben már csak a kisebb mértékben hibás, laikus építető anyagi terhére oldható meg.

Az építésrendőri szabályellenességek megelőzésére hatékony eszköz lehetne a kerületi mérnök-személyzet részéről gyakorolt szigorú ellenőrzés, de — sajnos — a megelőzés ezen az úton nem valósítható meg, mert az előljáróságoknál a mérnöki személyzet igen kis létszámú.

Lényeges lecsökkentés lenne azonban a jogbiztonságot veszélyeztető építésrendőri áthágások eseteinél elérhető, ha a mérnöki kamara választmánya a neki tudomására adott súlyosabb esetekben az ezeket elkövető szakemberek fegyelmi vétség alá eső ténykedése felett szigorúan, végső esetben az építési gyakorlat eltiltásával ítélkeznek. Ez alkalmas lenne a szabályellenességre hajlóknál is a törvényes rendelkezések betartására. A mérnöki kamarának több ily esetet tudomására hoztunk.

Az építésrendőri áthágások ugyanis a legtöbb esetben az ily építkezési rendelkezések be nem tartására hajlamos szakemberek ténykedésére vezethetők vissza. Az ügyvédnél szigorú következményt von maga után, ha ügyfelét nem gondos ténykedésével anyagi romlásba viszi. Az igazság úgy kívánná, hogy az építkezést végrehajtó szakember is a szabályellenes ténykedésével okozott vagyoni hátrányért vagyonilag is felelőssé tétessék. Hiszen egy nagyobb építésrendőri szabályellenesség elkövetése az építető teljes anyagi romlását is előidézheti.

Reméljük, hogy szigorúan következetes eljárásunkkal, a mérnöki kamarának igazságos törekvésünkben való hathatós segítségével, valamint a kerületi mérnök-személyzet létszámának emelésével, a kirívó építésrendőri szabályellenességek lényegesen lecsökkenthetők lesznek.

A székesfőváros szabályozási és rendezési terveinek fokozatos fejlesztésével, a vízcsőhálózat fejlesztése és a csatornázás kiterjesztésére vonatkozó tervekkel behatóan foglalkoztunk, valamint törvényes hivatásunk egyéb sokféle működési területén is teljes szaktudásunkkal és nem csüggedő erővel s lelkesedéssel igyekeztünk Budapest országos jelentőségű fejlődését munkálni.

Kötelességünknek ismerjük e helyütt őszinte köszönetet mondani a m. kir. Kormánynak és különösen Bethlen István gróf miniszterelnök úrnak munkánk hathatós támogatásáért, valamint őszinte örömmel kell kifejezésre juttatni, hogy működésünkben a köz érdekében megvalósítani kívánt együttműködést a főváros Közönsége teljes megértéssel fogadta és a maga részéről is őszintén erősítette.

Végül annak megemlítésével, hogy az általunk kezelt alapokról készített zárószámadásokat a Nemzetgyűlésnek, illetve az Országgyűlésnek és a m. kir. Kormánynak bemutattuk, tisztelettel kérjük a m. kir. Minisztériumot, méltóztassék közrehatni, hogy jelentésünk az 1870:X. t. c. 27. §-ának intencióihoz képest az Országgyűlés részéről tárgyalás alá vé-
tessék.

Budapest, 1928. március havában.

A FŐVÁROSI KÖZMUNKÁK TANÁCSA:

Dr. Czabaly Kálmán s. k.

elnökhelyettes.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

A few lines of faint, illegible text in the upper middle section.

A small, faint mark or character near the bottom center of the page.

I.

Városrendezés-városszabályozás.

Egy fővárosnak szabályozása és rendezése nem olyan természetű kérdés, amelyet akárcsak egy félszázadra is a szabályozási terv és városrendezési program véglegesítésével eldönteni lehetne.

A szabályozási tervek alapelvei hosszú időre változatlanok maradhatnak ugyan, a különböző, gyakran igen fontos részletkérdés megoldása azonban alá van vetve a változandóság esélyeinek. Döntő szempont e tekintetben a viszonyoknak, főleg a gazdasági viszonyoknak előre nem látható alakulása és a haladással, a fejlődéssel keletkező új igények, kívánások, amelyek kielégítésével a városrendezési politikának számolni kell.

Ezek a szempontok irányították tárgyalásainkat és határozatainkat a városszabályozás terén, amiről részleteiben az alábbiakban tesszük meg jelentésünket.

Hosszú tanulmányozás után a székesfőváros tanácsa az 1927. év közepe táján terjesztette elénk az I. ker. Sasad-dülő egy részének szabályozására vonatkozó tervét és javaslatát.

Sasad-dülő szabályozása.

A terv felöleli a Sasad-dülőnek a Sashegy délnyugati dombos vidékéhez csatlakozó területét és magát e dombos vidéket is, a Budaörsi-úttól felfelé a Farkasréti köztemetőig.

Ennek a területnek legmagasabb pontja a Németvölgyi- és az Érdi-út találkozási pontja, amely + 134 m. magasságban van megállapítva; legalacsonyabb része pedig a terület délkeleten határoló Budaörsi-út, melynek magassága + 15.50 m. és + 27.00 m. között váltakozik. Északi részén ezt a vidéket a Farkasréti köztemetőhöz vezető villamosvonal érinti, délkeleten pedig a Budaörsi-út révén közvetlenül kapcsolódik a Kelenföldnek részben már ki is épített területeivel, a kelenföldi állomással, továbbá a Déli vasút-vonal mentén a Villányi-úti, már szintén kiépült területtel.

Az úthálózat a helyi viszonyokhoz símulva, a terepalakulatok figyelembevételével van megtervezve.

Az új úthálózat megtervezésénél a székesfőváros tanácsa a vidékre évtizedekkel ezelőtt a mérnöki osztályunk által készített szabályozási tervekben főleg azokat az útvonalakat vette át, amelyek annakidején a vidék dülőútjainak, azaz a régi, kialakult telekhatároknak megfelelően vették fel a tervezetbe, továbbá azokat az útvonalakat, amelyeknek alapján már telekfelosztások is történtek.

Igy megmarad némi kiigazítással a régi szabályozási tervből a 20 m.-es Dajka Gábor-utca, a 8 öles Pannonhalmi-út, a 8 öles Sasadi-út, a

Sasadi-úttal párhuzamosan haladó 35 m. széles út, valamint a 4 öl széles Rozmaring-utca és az ezekre merőleges irányú 15 m. széles Haraszi- s a 15 m. széles Sümegvári-utca.

A Budaörsi-útból kiágazóan a Farkasréti temetőhöz egy 25 m. széles szerpentin út van tervezve, amely a kelenföldi laktanya-komplexum délnyugati oldalán indul ki a Budaörsi útból, összefüggésben a Délivas-útnak a jövőben a kocsiközlekedés érdekében megfelelő magasságban kiépítendő aluljárójával. Ezzel a megoldással a 25 m. széles szerpentinút szerves összeköttetésbe jut a Lenke-útból kiágazó 25 m. széles útvonallal. E szerpentinvonal emelkedése egyenes szakaszaiban 5 százalékot, fordulókban pedig 4 százalékot meg nem halad.

A csapadékvizek levezetése céljára a Dajka Gábor-utca és az imént említett 25 m.-es szerpentinút metsződésében levő háromszögű térből kiinduló és átlós irányban egészen a tervezett 35 m. széles főútvonalig vezetett 15 m. széles út, vagy esetleg maga a Dajka Gábor-utca fog szolgálni.

A székesfőváros tanácsa javaslatában jelzi, hogy a terv elfogadása esetén elsősorban a Budaörsi-útból kiinduló és a régi dűloutak nyomán haladó felvezető utak megnyitására fog törekedni.

A szabályozás keretébe vont terület beépítési módját illetően az a javaslat, hogy a vidék a VIII. övezetből a VI. övezetbe osztassék be. Az utóbbi övezet építési módja nem zárja ki azt, hogy a terven feltüntetett célszerű csoportosítással kisebb, zárt sorú épülettömegek, illetőleg ikerházak is építhetők legyenek. Szociális szempontból jelentősége van e javaslatnak azért, mert a kisebb tőkés polgárságnak megadja a módot, hogy egészséges hegyi vidéken igényeinek megfelelő szerény keretben alapíthasson magának otthont. Emellett az épületek csoportosításával biztosítva lesz az is, hogy tűzfalak takaratlanul ne maradjanak.

Részünkről a szabályozási tervet a helyszíni viszonyok tüzetes megismerése után tárgyalás alá vettük és azt, mint általában sikerült megoldást, elfogadtuk a következő módosításokkal:

1. A Dajka Gábor-utca szélessége a Budaörsi-úttól a vidéket átszelő főútvonalig 20 m., ez útvonaltól a Sashegyi-útig pedig 15 méter széles legyen.

2. A Rozmaring-utcának a Budaörsi-útból kiinduló kezdőszakasza, mostani helyén meghagyandó, mert a székesfőváros tanácsa által tervezett áthelyezéssel több értékes épület kisajátítása válnék szükségessé, amit nem látunk eléggé megokoltnak.

3. Ugyancsak meghagyandó a jelenlegi helyén, de 28 méterre kiszélesítve, a Budaörsi-útnak a Rozmaring-utca betorkolásánál levő szakasza, mert a tervezett úthelyezés jelentékeny költségeket igényelne és emellett az ottani ingatlanokat nagy mértékben megcsónkítaná. Ennek az útszakasznak egyrészt a kaszárnyánál kiinduló szerpentinút torkolatánál, másrészt a Pannonhalmi-út torkolatánál már be kell kapcsolódnia az új szabályozási vonalba.

4. Kívántuk, hogy a szabályozás alá vett vidék középső részén, nevezetesen a Pannonhalmi-út felső végén levő 25 m. széles szerpentin-út és a 10 m. szélességben tervezett utak által határolt területtömbön park létesíthessék.

5. A beépítési módot illetően hozzájárultunk ahhoz, hogy a vidék

nagyrészen a VIII. övezetből a VI. övezetbe, a Budaörsi-út mentén levő kaszárnyától északkeletre eső terület pedig a III. övezetbe soroztassék, azzal a korlátozással, hogy az ott emelendő épületek magassága legfeljebb 12.50 m., illetve 14 m. lehet.

A népjóléti és munkaügyi miniszter úr 1923-ban közölte velünk azt az elhatározását, hogy az állami lakásakció keretében a Tabánban nagyobb szabású bérház felépítése céljára az Attila-körút kiszélesítése céljából kisajátított ingatlanainkból megfelelő területet megszerezni kíván.

Attila-köruti Bethlen-udvarral kapcsolatos szabályozás.

Erre a célra legalkalmasabbnak találta a miniszter úr az Attila-körút, a Kürt-utca, a mai Árok-utca vonalában 30 m. szélességgel nyitandó új körút és a szabályozási tervben 12 m. szélességgel megállapított új utca által határolt telektömböt.

A kiszemelt tömbbe eső öt ingatlanunkat az államnak építkezés céljára, a létrejött megegyezés alapján, tulajdonába adtuk.

Az építkezés előkészítése során azonban kitűnt, hogy a megalakítandó telektömb mélységi mérete a tervezett bérház-építkezés megfelelő kivitele szempontjából (udvar, kettős menetek) bővítést kíván, ami csak a létesítendő új körút szabályozási vonalának 2.50 méterrel délnyugat felé való eltolásával valósítható meg.

Letárgyalva ezt a szabályozás-módosítást, azt a székesfővárossal egyetértően megállapítottuk és a szabályozási tervbe beiktattuk.

A törvényhozás az 1870:X. törvénycikkbe iktatta a Duna folyamnak az egyesítéssel alakuló főváros határai között való szabályozását és a rakodópartok kiépítését.

Dunai rakodópartok folytatólagos kiépítése.

A művelet annakidején meg is indult s ennek az állami gondoskodásnak köszönhetjük, hogy a dunai rakpartok a pesti oldalon a csepeli kikötőtől a Dráva-utcáig, a budai oldalon pedig a József-műegyetemtől a Margithídig ki vannak építve.

Hosszú évtizedek munkája, nagy teljesítmény volt ez, de a rakpartok kiépítése evvel befejezéshez még nem jutott. A fejlődés le nem zárható, mert Budapest óriási területe és szerencsés természeti viszonyai egyenesen követelik a továbbfejlesztést, amelynek lehetőségeit fokozatosan biztosítani kell.

A rakodópartok folytatólagos kiépítése fővárosunk szabályozásának és fejlesztésének egyik jelentős szükséglete, amelynek kielégítését a fejlődés és a haladó kor igényli, sürgeti.

A pesti oldalon, a Dráva-utcán túl, az úgynevezett Vizafogó-dűlőben, a Dunapart mentén a rakpart kiépítésével építkezési célokra igen alkalmas és értékes telkek keletkeznének, amely területek ma, a rakpart hiányában még rendelkezés alá sem vonhatók és azokat az árvíz is gyakran elönti.

Ha a rakpart itt is ki lenne építve, a Lánchíd körül levő összezsúfolt rakparti be- és kirakodási üzemet a főváros felsőbb részére lehetne áttelepíteni, aminek révén egyúttal a Ferenc József-tér, mint fővárosunk egyik előkelő helye, a rakpart felől is esztétikai szempontból megfelelő elhatárolást kaphatna.

Városszabályozási szempontból ugyanez a kívánalom az óbudai Dunapartra is.

Az Ujlaki-rakpart kiépítése lehetővé tenné a forgalom egy részének a Zsigmond-utcából ide való átterelését és a fürdőtelepeknek a gyönyörű budai hegyvidékkel való szervezesebb kapcsolatbahozatalát.

A rakpart kiépítése megszüntetné azt a bántó hatást, amelyet a mai rendezetlen állapot a szemben fekvő Szent-Margitsziget felőli látképben előidéz. Áll ez különösen a pesti oldalra nézve.

A Margithíd és a létesítendő óbudai híd közötti részen a rakpart fokozatos kiépítését úgy a kereskedelmi szempontok s a dunai hajózás érdeke, valamint a fürdőügyi politika is megköveteli, mert tarthatatlan, hogy akkor, amikor a Duna szabályozási vonala szerint a Szent-Margitsziget területi kiegészítését és partjainak kőburkolattal való szegélyezését sokmilliárdos költséggel elvégeztettük és a feltöltött jelentékeny terület parkszerű rendezése is meg fog történni, a szigettel: Budapest gyönygével szemben a Duna túlsó partján a mai sívárság és kényszerű rendezetlenség még hosszú ideig megmaradhasson:

Mindezeket a szempontokat mérlegelve és átérezve annak a hivatásnak felbecsülhetetlen értékét, amely Budapestre, mint fürdővárosra természeti kincseinél fogva vár, előterjesztést tettünk a földművelésügyi kormányhoz, melynek hatáskörébe tartozik a Duna szabályozása, a dunai rakodópartok folytatólagos kiépítésének megindítása iránt.

Az óhegyalja-dűlő és környékének szabályozási revíziója.

A X. ker. Óhegyalja-dűlőt, valamint a Gyömrői-út északi oldala mentén fekvő területet a már régebben megállapított szabályozási terv rendkívül sűrű úthálózattal látta el, abból a feltevésből indulva ki, hogy ez a vidék kisebb munkásházak elhelyezésére fog szolgálni, amely célra itt apróbb telekosztásokra, tehát sűrűbb úthálózatra lett volna szükség. Ezzel szemben ez a városrész, melyet a mai Építésügyi Szabályzat részben a VII. övezetbe, az úgynevezett bűzös gyárak övezetébe, kis részben pedig az V. övezetbe osztott be, kimondottan gyárvidékké fejlődött, s a nagyobb ipartelepek elhelyezkedése, illetve a meglévők terjeszkedése végett kívánatos, hogy e célra lehetően nagy területű telkek álljanak rendelkezésre. Ennek a felismerése indította a hatóságot arra, hogy a Gyömrői-út és a MÁV. ceglédi vonala között a szabályozási tervben régebben szerepelt Szacsavay-, Sárosi- és Poór-utcákat a tervből törölte.

Tekintettel továbbá arra, hogy az itt elhelyezkedett gyártelepek némelyikének munkásházak építésével való fejlesztése is újabban napirendre került, ezért, hogy az építkezést előmozdítsuk, további revízió alá vettük a vidék szabályozási tervét.

A tárgyalás eredményéhez képest kimondottuk a Cserkesz-utca ama szakaszának a szabályozási tervből való törlését, melyet az Óhegyi-úttól a Noszlopy-utcáig terveztünk; elejtettük a Gyömrői-út mindkét oldalán és az Óhegyi-út nyugati részén tervezett két teret, úgyszintén a tér elhatárolásául eredetileg megállapított két utcát.

Minthogy azonban a vidéknek köztérre, illetőleg közparkra szüksége lesz, ezért tér számára a Ujhegyi-út nyugati oldalán, közel a Gyömrői-úthoz jelöltünk ki alkalmas területet, melyhez a székesfőváros — egy megállapodásból folyóan — annak idején ingyen fog jutni.

Egyidejűen foglalkoztunk az Óhegyi-út folytatásában és a ceglédi vasútvonal áthidalásán át Kispest felé az Üllői-útig létesítendő főközlekedési útvonal kérdésével is és ennek az útnak szélességét 55 métsrben

állapítottuk meg. E méret meghatározásánál figyelemmel voltunk az útvonal különleges tagolására, nevezetesen arra, hogy maga a vasúti feljáró 15 m., a két oldalán, a telkek feksztésében hagyandó két út pedig 20—20 m. széles lehessen.

Az útkeresztezéseknél előálló négy saroknál megfelelő letompítást tettünk tervbe, hogy ennek révén a ceglédi vonalból iparvágányt lehessen vezetni a vasúti feljáró menténi, már említett 20—20 m. széles utakon át a Gyömrői-útra és az annak mentén fekvő ipartelepekre.

A sarokletompítások kizáróan az iparvágányok vezetésének lehetőségét szolgálják, ezért kimondtuk, hogy a saroklemetszésekkel felmerülő kisajátítási költségeket az iparvágány építői annak idején megtéríteni lesznek kötelesek.

A IX. ker. Matolay-utcának a Delej- és Szapáry-utcák között tervezett, még meg nem nyitott szakasza forgalmi szempontból csak alárendelt jelentőségű. Ennek az utcaszakasznak a megnyitása lehetetlenné tette volna az itteni 9634/3/a/1/2 és 9634/3/a/1/3 hrsz. telkeken az állami egészségügyi telep épületeinek egy tömbben tervezett elhelyezését.

Ezért az utcaszakaszt az általános szabályozási tervből töröltettük.

Másrészt hozzájárultunk a IX. ker., Üllői-út és Matolay-utca, valamint a Hungária-körút és Forinyák-utca között haladó 8.00 öles névtelen utcának az Ivánka-utcaig leendő meghosszabbításához és kimondtuk, hogy a meghosszabbított útvonal mentén keletkező telektömbön előkert hagyásával szabadonállóan kell építkezni.

A III. ker. Szépvölgybe vezető út székesfővárosunk egyik legszebb, legegészségesebb és kertés lakóházak létesítésére igen alkalmas vidékének a főútvonala. Az út vonalvezetésének megállapításánál tehát arra kell törekedni, hogy az út emelkedése a lehető mértékig csökkentessék a az éles kanyarulatok is a lehetőségig mellőztessenek.

E főút, Szépvölgy-utca és a Pálvölgyi barlang közötti kezdőszakasza erős emelkedése lényeges csökkentésére nézve a székesfőváros tanácsa kedvezőbb megoldást hozott javaslatba. A javaslatot mérnöki osztályunknak a vonalvezetésre tett módosításával fogadtuk el és az általános szabályozási tervet ebben az értelemben módosítottuk. Kijelentettük egyben, hogy amennyiben a székesfővárosi tanács a terv oly további kiegészítését óhajtana, hogy a tervezett útvonal felső részén levő utolsó derékszögben elhajló elágazás esztétikai szempontból megfelelő térszerű kiképzést, vagy letompítást nyerjen, ez elől nem kívánunk elzárkózni, erre vonatkozóan azonban konkrét javaslat lesz előterjesztendő.

Egyúttal arra való tekintettel, hogy a Szépvölgy és a Pálvölgy egészséges fekvésüknél fogva kiválóan alkalmasak a fejlődésre, melyhez a lehetőség megadását az érdekeltség évek óta szorgalmazza, kértük a székesfővárosi tanácsot, hogy a Szépvölgy-út szóbanlevő szakaszának kiépítését már a legközelebbi munkaprogramjába vegye fel.

Városrendezési szempontból szükségessé vált az óbudai úgynevezett Radl-forrás vizét és a különböző csapadékvizeket elvezető úgynevezett Radl-árok vonalának a mellette haladó Fehéregyházi-út vonalába kiképezendő műárokba való áthelyezése.

E műárok létesíthetése végett a székesfőváros javaslatot tett a Fe-

Matolay-utca egy szakaszának felhagyása, s egy másik utca meghosszabbítása.

A Szépvölgybe vezető főút szabályozása.

A Fehéregyházi-út kiszélesítése.

héregyházi-út illető szakaszának a megállapítva volt 14 ölről 32 méterre való kiszélesítésére.

A szabályozási tervnek ehhez a módosításához a bemutatott tэрrajz adatai alapján hozzájárultunk.

A Kiscelli-kastély és a park kérdése.

A székesfőváros az 1912—1914. években azzal a tervvel foglalkozott, hogy a III. ker. Bécsi-úton fekvő fővárosi Margit-kórház telkét nyugatról a Kiscelli kastély felé kibővíti és e célra több telket megszerez. Az 1924. évben pedig a székesfőváros tanácsa aziránt tett hozzánk előterjesztést, hogy a Remetehegy-dűlői Kiscelli kastély — eredetileg trinitárius templom és kolostorépítmények — területe és az attól délre húzódó terület a szabályozási tervbe park gyanánt vétessék fel. Ehhez a magunk részéről hozzájárultunk.

A kórház telepének bővítési céljára a székesfőváros 6 rendbeli telket meg is szerzett. Amikor azonban a Fényes Elek-utcai 16247. új hrsz., nagyobb kiterjedésű telek tulajdonosai 1925-ben e telek parcellázásáért folyamodtak, a székesfőváros a parcellázást engedélyezni kívánta, s a vele folytatott tárgyalásaink során kijelentette, hogy a teleknek a kórházi telep bővítésére való megszerzéséről lemondott.

Amíg a fővárossal való tárgyalásaink tartottak, közben a szóbanlevő telektömb új tulajdonosa a telket a természetben feiosztotta, a parcellák nagyrészét eladta, a vevők a parcellákra építési engedélyért folyamodtak, sőt többen közülük az építkezést önkényesen végre is hajtották. Az egyik ilyen parcella vevőjének a székesfőváros tanácsa az építési engedélyt 1925-ben meg is adta, de e határozat ellen Schmidt Miksa ismert műiparos, mint a Kiscelli kastély tulajdonosa, fellebbezéssel élt.

A fellebbezésben kérte az építési engedély megtagadását, utalással arra, hogy a Kiscelli kastélyát és a körülötte fekvő, részben már parkozás alá vett, nagyobb kiterjedésű telkeit Budapest székesfővárosra hagyományozta, a kastélyhoz vezető út részben már el is készült és terveinek megvalósítását gátolja az, hogy a környezetben építkeznek.

Ebben a helyzetben mérlegelve egy idegen állampolgár ajándékozási akaratnyilvánításának városrendezési szempontból való jelentőségét, érintkezésbe léptünk Schmidt Miksával, aki nem kívánt elzárkózni az elői, hogy a fellebbezésében jelzett végrendeleti rendelkezése közelebről és részleteiben is ismeretes legyen.

Közölte velünk Schmidt Miksa, hogy az Óbudát nyugatról szegélyező hegyek természeti szépsége egyfelől, másfelől pedig a magyar nemzeti történelemben emlékezetes helyek, a régi építmények és építészeti emlékek maradványai iránt táplált nagyrabecsülése már régebben ambíciójává tették, hogy Óbudán az általa restaurált Kiscelli kastély közvetlen környezetében, állandóan megmaradó emlékként és a kultúra szolgálatában, egy olyan közintézmény valósuljon meg, amely körülötte megfelelő területi kiképzéssel, méltóan illeszkedik bele a városszabályozásba. Vezérelve Budapest székesfőváros és a magyar nemzet iránt táplált mély vonzalmától, Schmidt Miksa szándékának végrendeletben adott kifejezést és úgy rendelkezett, hogy a Kiscelli kastély berendezéseivel és minden gyűjteményével (kivéve egy felsőausztriai prehisztórikus gyűjteményt), hét, szabadon álló házzal, melléképületeivel, valamint a kastély körül fekvő és ugyancsak az ő tulajdonában levő, jelentékeny nagyságú telkekkel, ezek tartozékaival, felépítményeivel és ültetvényeivel együtt, továbbá egy, az

Árpádkori leletek miatt becses Csátárka-dűlői ingatlana is, halála után Budapest székesfőváros tulajdonába jusson.

Csupán az volt a feltétele, hogy a székesfőváros köteles legyen a Kiscelli kastélyt berendezéseivel, tárgyaival és gyűjteményeivel együtt minden időkre fentartani és azokból iparművészeti múzeumot létesíteni, az Üllői-úti iparművészeti múzeum fiókintézete gyanánt, továbbá, hogy a kastély körül fekvő telkeket, mint az általa már megkezdett Attila-park területét, örök időkre felparcellázhatatlanul és beépíthetetlenül nyilvános parkként tartsa fenn és a budai hegyeken levő, székesfővárosi nagy parklétesítményekkel kösse össze, hogy ilyképen egy hatalmas méretű közpark keletkezzék a székesfőváros közönsége használatára és üdülésére.

Kijelentette Schmidt Miksa, hogy hagyományaihoz tartoznak azok a telkek is, amelyeket a Kiscelli kastély környezetében élete folyamán még meg fog szerezni. Jelezte még, hogy a park megalakítása és a hagyományozott telkek összekapcsolása a székesfővárosi hegyiparkokkal, szükségessé teszi, hogy az egész park kialakítása intézményesen biztosíttassék s minthogy az általa eddigelé megszerzett telkek jóval nagyobb területre terjednek ki, mint amekkora parknak lett itt eredetileg megállapítva, ezért azt is kérte, hogy a szabályozási tervbe az egész nagyméretű park vétessék fel.

Az ilykép megállapítandó szabályozás természetesen azzal a következménnyel jár, hogy a parkba beleeső, még meg nem szerzett telkeket — amelyek építési tilalom alá kerülnek — előbb-utóbb meg kell szerezni s ha e megszerzést életében ő nem foganatosíthatná, ebben az esetben a park teljes kialakításához még szükséges ingatlanoknak a megszerzése a székesfővárosra háruljon. De annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy ez a körülmény nem lesz akadálya annak, hogy e nagyszabású park, aminővel ilyen méretekben semmi város sem dicsekedhetik, megvalósulhasson. Tervének valóra válása és a nagyszabású park biztosítása érdekében tárgyalásunk során Schmidt Miksa készségét jelentette ki arra is, hogy a tervére vonatkozó végrendeleti intézkedését, a megváltozhatatlanság biztosítására, a székesfőváros irányában kész élők közötti, halálesetre szóló, kétoldalú jogügylettel megerősíteni, hogy ekként a nagy park (Attilapark) további megalakítására vonatkozó minden kérdés, mindkét oldalról teljesen rendezve legyen. Fentartotta azonban a szabadságot a maga részére, hogy élete végéig a kastélyban, a gyűjteményekben és a parktelkekben tovább dolgozhasson és befejezhesse maga elé tűzött alkotását, másrészt, hogy a kastély tárgyaiból szabadon adhasson el tárgyakat és másokat ismét beszerezhessen úgy, amint eddig is tette.

Schmidt Miksának a székesfőváros iránti szeretettől sugalt ebben az intenciójában és nagylelkű, áldozatkész hagyományában egy nagyjelentőségű és nagyértékű, közhasznú kulturális intézménynek: egy iparművészeti múzeumnak a képe domborodik ki, de ezzel kapcsolatban elének tárul egy hatalmas ligetnek a képe is.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa mindakettőt a Budapesti Közönsége számára megnyíló nagy előnyökre való tekintettel, a legnagyobb örömmel üdvözölte.

Belejátszott azonban az ügybe az említett 16247. hrsz. telek parcellázásának és az abból alakítani szándékolt, már nagyrésztben el is adott parcellák némelyikén foganatosított építkezések kérdésének a rendezése.

E részben a helyzet az volt, hogy amikor a telek parcellázása iránt a kérelem a székesfőváros elé került, a székesfőváros tanácsa — amint ezt már említettük — a parcellázás ellen a szabályozás és a telek jövő rendeltetése szempontjából nem támasztott akadályt, ami a folyamodókban biztatást keltett abban a tekintetben, hogy a parcellázás tényleg is engedélyeztetni fog. A jóhiszeműség tehát, amikor a telektulajdonos a tervezett parcellákat el is adta, nem volt kétségbevonható sem a telektulajdonos, sem a parcellák vevői részén. Nem volt mellőzhető a megítélésnél az a körülmény sem, hogy egyes parcellák vevői a parcellákon tényleg építkeztek is s eltekintve az emiatt a rendészeti útra tartozó eljárástól, bizonyos mértékű jóhiszeműség, de mindenesetre legalább a méltányosság kérdése itt is felmerült és figyelmet igényelt, annyival inkább, mert a parcellák vevői és különösen azok, akik építkeztek, — csupa úgynevezett kisember — a parcellázás megakadályozása folytán szorult helyzetbe és az igen drága építési költségek miatt egzisztenciájukat veszélyeztető súlyos anyagi nehézségek közé jutottak.

Ez a helyzet a magasabb közcél biztosítása érdekében gyors orvoslást és áldozatot kívánt, amire módként csak a parcellák megváltása és az építmények kártalanítása mutatkozott egyedül célravezetőnek.

Ennek érdekében indokoltnak találtuk e legfájóbb és legsürgősebb ponton a gyors orvoslást és a 16247. hrsz. telket, a belőle alakított és eladott parcellánként s az építmények kártalanításával, egészben megszerztük. Így a 16247. hrsz. ingatlan a mi tulajdonunkba jutott mindazzal együtt, ami rajta épült. A telek felparcellázását természetesen elejtettük.

Az ügy érdekében folytattuk egyúttal Schmidt Miksával a tárgyalásokat, valamint tanulmány tárgyává tettük a park megalakításának kérdését.

A parkot illetően szem előtt tartottuk az adományozó célzatát, a helyi talajszintbeli és a közlekedési viszonyokat, a Schmidt Miksa által már megszerzett ingatlanok fekvését, a székesfőváros tulajdonában levő erdős és parkszerű területekkel való szerves kapcsolat létrehozását, valamint általában az adományozó által Attilaparknak nevezni kívánt nagyszabású park céljából és rendeltetéséből folyó igényeket. Eldöntendő volt, mekkora terület és minő elhatárolással jelöltessék ki, mint olyan, amely a szabályozási tervben parkterületként hatóságilag megállapítandó s ennek folytán építési tilalom alá kerül. A park határai közé eső ingatlanokra nézve az a helyzet áll elő, hogy azok előbb-utóbb megszerzendők lesznek, Schmidt Miksa intenciója és készsége szerint életében lehetőleg általa, azután pedig a székesfőváros által.

Tanulmányaink és tanácsi helyszíni eljárásaink eredményeihez képest a parkterületet a fentjelzett szempontoknak megfelelően kijelöltük és külön helyszínrajzon feltüntettük.

A Schmidt Miksával folytatott további tárgyalásaink viszont arra az eredményre vezettek, hogy ő nemes intencióitól vezéreltetve, készségét jelentette ki arra nézve, hogy ígéretén túlmenően élők közötti ajándékozási kétoldalú szerződéssel már most hajlandó kastélyát és telkeit Budapest székesfőváros közönségének telekkönyvi tulajdonába átadni, haláláig fenntartva magának az életfogytiglani személyes használati jogot; kiterjed az ajándékozás a Kiscelli kastélyra és a parkterületbe eső azokra az ingat-

lanokra, amelyek már az ő tulajdonai (65.000 □ öl) és kiterjed azokra az ingatlanokra is, amelyeket a park területén ezután fog megszerezni.

Schmidt Miksa a közte és Budapest székesfőváros közönsége között kötendő ezt az ajándékozási szerződést 1927 szeptember 5-iki kelettel részéről aláírva, ki is állította és azzal a kéréssel adta kezünkhöz, hogy azt további eljárás végett juttassuk el Budapest székesfőváros hatóságához.

Az adomány a székesfőváros polgárságának érdekét hivatott szolgálni, az ügyben a döntés a székesfőváros közönségét illeti, neki kívánják juttatni a nagy adományt.

A szabályozási tervet és az ajándékozási szerződést a székesfőváros közönségének megküldöttük.

Törekvésünk volt és abban a meggyőződésben cselekedtünk, hogy a köz javát, szeretett székesfővárosunknak és egész közönségének érdekeit szolgáltuk Schmidt Miksa ajánlatának felkarolásával és a kérdés véglegesítésének előkészítésével.

Az ajánlat elfogadása nem csupán városrendezési, hanem idegenforgalmi és turisztikai szempontból is fontos.

Hatósági jogkörünkben abban a tudatban, hogy az ajándékozási szerződés jogérvényesen megkötötték, egyidejűen a parkot a fentemlített terjedelemben és körülhatárolással az általános szabályozási tervbe felvettük oly hozzáadással, hogy ez a szabályozásmódosítás a szerződés perpektuálásával végleg megállapítottnak lesz tekintendő, addig pedig az ott esetleg tervezendő építkezések iránt netán előterjesztendő kérelmek felett az érdemi határozatot az Építésügyi Szabályzat 3. §-a alapján függőbe kell tartani.

A fővárosra érvényes Építésügyi Szabályzat XVI. fejezete részletesen rendelkezik aziránt, hogy Budapesten a gyárak és gyárjellegű iparüzletek milyen övezetben települhetnek meg és hogy a gyári építkezéseknél milyen különleges feltételeket kell teljesíteni.

Kimondja továbbá a Szabályzat 414. §-a, hogy az ipartörvény (1884:XVII. t. c.) 25. §-a értelmében telepengedélyhez kötött ipar céljára tervezett építkezés a jogerős telepengedély igazolása előtt nem engedélyezhető, másrészt, hogy az építési engedély a telepengedély birtokában is megtagadható.

Az ipartörvény 27. §-a pedig a telepengedély megadásának egyik feltételül szabja meg, hogy a létesítendő telep a városrendezési szempontok követelményeit kielégítse.

A telepengedélyezési eljárásoknál tehát kellő figyelemmel kell lenni a városrendezés érdekeire és az ezeket szolgáló Építésügyi Szabályzat rendelkezéseire, valamint minden más, idevonatkozó jogszabályra.

A múltban azonban mindgyakrabban kellett tapasztalnunk, hogy a telepengedélyek megadása — bár az eljáráson a kerületi mérnök is részt vesz és azon a székesfővárosi tanács városépítési ügyosztálya is képviselteti magát — a városrendezési, esztétikai és a közegészségügyi érdekek sérelmével történik.

Így adtak telepengedélyek olyan telkekre, melyeken az Építésügyi Szabályzat értelmében az illető ipartelepek nem engedélyezhetők s ezért a telep üzembhelyezésénél nélkülözhetetlen építményekre kért építési engedélyt az építési hatóság kénytelen volt jogerősen megtagadni.

Kiadtak telepengedélyt olyan esetben is, amidőn az illető telken gya-

A városrendezési érdekek védelme a telepengedélyezési eljárásoknál.

korolt üzem telepengedélyhez kötve nem volt. Az illető fél — aki a telepengedélyért folyamodott — a telepengedéllyel vélt jogot szerezni arra, hogy üzemét a jogerős építési engedély kikötéseitől eltérően rendezhesse be.

A sérelmesen megadott telepengedélyekkel az iparhatóság az építési hatóságnak igen nagy nehézséget okoz, mert a teleptulajdonosok — bár nem jogosan — önként értetődőnek tartják, hogy tőlük a telepükön tervezett építkezéseikre az építési engedély meg nem tagadható, úgy véelve, hogy a telepengedély az építési engedély megadására döntő kihatású, holott ez a felfogásuk ellentétben van az Építésügyi Szabályzat már előbb is említett 414. §-ának a rendelkezésével, tehát a vélekedésnek jogalapja nem lehet.

Az építési hatóság ugyanis a telepengedély megadása esetén is, a helyes városépítési elvekkel és a közegészségügyi érdekekkel össze nem egyeztethető építési engedélyeket ki nem adhat, mert ez ellentétben állna az 1870:X. t.-c.-kel és az ennek alapján kibocsátott Ép. ü. szabályzattal, tehát tételes jogszabályokkal.

A nehézség sok esetben még fokozódik azzal, hogy az épületeket a telepengedélyesek szabályellenesen fel is építik, mert az építésrendőri ellenőrzés az előljáróságok részéről nem volt hatékony.

Már pedig a legfőbb szempont a közérdek lévén, az építési hatóságok az iparhatóságot az építési jogszabályok mellőzésében nem követhetik, mert ebből a városrendezés nagy érdekeire kiszámíthatatlan hátrányok és sérelmek származnának.

Éppen ezért az építési hatóság nem lehet figyelemmel arra sem, hogy a telepengedély következtében a teleptulajdonos már bizonyos befektetéseket foganatosított, melyek az építési engedély jogszerű megtagadásának foyományaként veszendőbe mehetnek.

De az iparhatóság e sérelmes ténykedése a főváros anyagi érdekébe is ütközik, mert a teleptulajdonos a fővárossal szemben kártérítési igényvel léphet fel azon a címen, hogy az iparhatóság által sérelmesen kiadott, de mégis jogerőssé vált telepengedéllyel, az építkezésnek jog- és törvényszerű tilalmazása miatt nem élhet.

Az ilyen eljárás következményeképen áll elő azután olyan eset, hogy az építési hatóság a székesfővárosnak nagyobb kártérítésektől való mentesítése végett, — habár csak időlegesen is — kénytelen a közérdeket sértő szabályellenes építési állapot eltűrésére.

Egy konkrét esetben az történt, hogy az egyik kerületi előljáróság pincének körfürésszel működő asztalosműhely céljára tervezett igénybevételei ügyében telepengedélyezési eljárást tartott és annak alapján első fokú iparhatósági minőségben a telepengedélyt meg is adta, bár építésrendőri hatósági minőségben viszont ugyanő már előzően — helyesen — arra kötelezte a folyamodó céget, hogy e pincének műhelyhasználatát — minthogy e helyiség a szabályok műhelykövetelményeinek nem felel meg — haladéék nélkül szüntesse meg és utóbbi határozata úgy részünkről, mint III. fokon a belügyminiszter úr részéről is jóváhagyást nyert.

Az előljáróság tehát nem érvényesíthető telepengedélyt adott, ami a telepengedélyezési eljárásban való részvételünk esetén meg nem történhetett volna.

Törvényes feladatkörünkbe esvén a városrendezés érdekeinek gondo-

zása és az egészséges városfejlesztésnek a lehetőségig való biztosítása, szükségét láttuk olyan irányban kérni felsőbb intézkedést, hogy a Fővárosi Közmunkák Tanácsa a telepengedélyezési eljárásokra minden alkalommal meghívassék, az eljáráson kiküldött képviselője útján álláspontját városrendezési és városépítési szempontból, egyszóval törvényes feladatköre szempontjából kifejtthesse, jegyzőkönyvbe vétethesse és annak érvényt szerezhessen.

Ez a kívánságunk a fentebb már kifejtett okoknál fogva annyival inkább volt jogosult, mert az 1884. XVII. t.-c. 27. §-a mindenkinek, aki a tervezett vállalat létesítését kifogásolja, megadja a jogot észrevételeinek, vagy kifogásainak a telepengedélyezési tárgyaláson szóval, vagy írásban való előterjesztésére.

Előterjesztésünkre a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr 80525/1924. szám alatt rendeletet bocsátott ki a Budapest székesfőváros területén folyamatba tett telepengedélyezési eljárásokba a Fővárosi Közmunkák Tanácsának bevonása iránt és az 1884:XVII. t.-c. 186. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a m. kir. belügyminiszterrel egyetértőleg elrendelte a telepengedélyezési eljárásokba tanácsunk bevonását is.

Utasította Budapest székesfőváros kerületi előljáróságait, mint I. fokú iparhatóságokat, hogy a hozzájuk érkezett telepengedélyezési kérelmekről a Fővárosi Közmunkák Tanácsát is külön értesítsék, hogy az a telepengedélyezési iratokba megbízott közege útján előzetesen is betekintessen és magát a helyszíni tárgyaláson kiküldött útján képviseltethesse, amelyen a kiküldött közeg a Közmunkák Tanácsa gondozására bízott köztekintetek, vagyis a városrendezési szempontból és az Építésügyi Szabályzat rendelkezései szempontjából felmerülő és az 1884:XVII. t.-c. 27. §-án alapuló kifogások megtételére jogosult.

A telepengedélyezési ügyben I. és II. fokon hozott határozatokat a Fővárosi Közmunkák Tanácsának is kézbesíteni kell és e Tanács a hozott határozatok ellen a fentebb megnevezett köztekintetekre támaszkodó alapon fellebbezéssel élhet.

A telepengedélyezési eljárásokba ilyen módon történt bevonásunk gyakorlati jelentőségét igazolja a kereskedelemügyi miniszter úrnak fellebbezésünkre, egy konkrét esetben hozott elvi jelentőségű, következő harmadfokú határozata:

„M. kir. Kereskedelemügyi miniszter. 97.445/927—XIX. szám. Budapest székesfőváros tanácsának. A székesfőváros tanácsa folyó évi január hó 27.-én 152.764/1926—V. szám alatt hozott másodfokú iparhatósági véghatározatával indokainál fogva helybenhagyta a székesfőváros IX. kerületi előljáróságának 1926. évi október hó 18.-án 22.256/1926. szám alatt hozott elsőfokú iparhatósági véghatározatát, amellyel az „Emó” faggyú, szappan és vegyitermékek gyári és nyersbőr értékesítő r. t. budapesti bej. cégnek 1—15. alatt előírt feltételek mellett 3 évi időtartamra iparhatósági telepengedélyt adott ahhoz, hogy a IX. ker., Soroksári-ut 96. sz. a. béltisztító és feldolgozó-telepet állíthasson fel. Ezt a másodfokú véghatározatot a Fővárosi Közmunkák Tanácsának törvényes határidőben beadott fellebbezése folytán felülbírálat alá vettem. Ennek eredményéhez képest úgy az idézett másodfokú, mint az annak alapjául szolgáló elsőfokú iparhatósági véghatározatot, a költségek megállapítására vonatkozó rész kivételével, melyet érintetlenül hagyok, a belügyminiszter úr és

a népjóléti és munkaügyi miniszter úr véleményének meghallgatása után, a nevezett miniszter urakkal egyetértésben ezennel megváltoztatom és a céget iparhatósági telepengedély iránti kérésével elutasítom.

Igy határoztam, mert az ingatlan, amelyre a cég az iparhatósági telepengedélyt kérte, a székesfővárosi Építésügyi Szabályzat szerint városrendezési szempontból az V. övezetbe van sorozva, ahol bűzös gyárat, illetőleg telepet létesíteni nem szabad, mert az ilyen telepek részére a szabályzat 416. §-a értelmében egyedül a VII. övezet területe van kijelölve. Az, hogy a kérdéses ingatlan környékén más béltisztító telepek vannak, arra vezethető vissza, hogy a régi Építésügyi Szabályzat ezt a területet a bűzös gyárak övezetébe sorozta, az új szabályzat azonban ezt a területet a bűzös gyárak övezetéből kivette és az V. övezetbe osztotta be. Az új építési szabályzat az ezen a területen a régi szabályzat hatálya alatt keletkezett gyárak és telepek fennállását és szabad fejlődését nem gátolhatja, az újonnan létesítendő bűzös gyárakat azonban a VII. övezetbe utalja. Ennélfogva sem az, hogy azon a vidéken több béltisztító telep fennáll, sem az, hogy a folyamodó cégnek ugyanerre az ingatlanra van már egy időbeli korlátozás nélkül kiadott iparhatósági telepengedélye nyersbőrszárító telep felállítására, a kért telepengedély megadására indokul fel nem hozható, az az érvelés pedig, hogy a béltisztító és feldolgozó telep felállítása az azon ingatlanon már megílévő üzemet bűzősebbé tenni nem fogja, el nem fogadható, mert két bűzös telepnek a közönségre gyakorolt háborgató hatása mindenesetre nagyobb, mint egyé.

Mint hogy tehát városrendezési szempontok a folyamodó cég által tervbevett telepnek a kérdéses ingatlanon való felállítását nem engedik meg, a kért telepengedély kiadását, még korlátozott időtartamra is, az 1884. évi XVII. t.-c. 27. §-a alapján meg kellett tagadni. A folyó évi április hó 12-én 42.123/1927—V. szám alatt kelt jelentésével felterjesztett ügyiratokat megfelelő további eljárás végett idezárva leküldöm. Budapest, 1927. évi augusztus hó 31.-én. A miniszter helyett: Ary s. k. h. államtitkár”.

II.

Építésügyi szabályzat — az építkezések előmozdítása.

Az építkezés ügyének szabályozása olyan jogalkotás, amely természeténél fogva időről-időre revízióra szorul. Szükségessé teszik ezt a technika fejlődése, a gyakorlati életből szerzett tapasztalatok, a városfejlődés magasabb igényei, a gazdasági viszonyok és nálunk most különösen a lakásínség, amellyel szemben minden eszközt fel kellett használni, hogy az amúgy is gyötrődő társadalmunkat ettől a nyomasztó gondtól lehetőleg megszabadítsuk.

Evégből az Építésügyi Szabályzat rendelkezéseivel szemben az 1925. december 31.-ig terjedő időben létesülő házak és házrészek építésénél több könnyítést állapítottunk meg, amelyeket előző jelentésünkben részletesen ismertettünk. Építési könnyítések.

Bár a lefolyt időszakban az építkezések terén és a lakásügyet érdeklően különösen az állami és a fővárosi hatósági építkezések következtében igen lényeges javulás állott be, mindazonáltal azok az okok, amelyek indítékul szolgáltak az építési könnyítések életbeléptetésére, még mindig fennállottak, s a nehéz gazdasági viszonyok még mindig éreztették hatásvukat az építkezési tevékenység körében is.

Ezért az építési könnyítésekre vonatkozó rendelkezéseink hatályát kiterjesztettük még további öt évre, az 1930. december hó végéig terjedő időben létesülő házakra, még pedig újabb könnyítések megengedésével.

Elsősorban meg kell itt emlékeznünk az ideiglenes építési engedélyek rövid úti kiadásának rendszeréről, amelyet főleg az építkezési ügyek intézése körül a székesfővárosi tanács illetékes ügyosztályában és a székesfővárosi tiszti ügyészségnél a munkaerők csekély létszáma miatt beállott munkatorlódás tett szükségessé.

Ezeket az ideiglenes építési engedélyeket, illetőleg az építési igazolványt, azokban az esetekben, amidőn az építési ügy szabályozási kérdésekkel, tulajdonjogi korlátozásokkal, az építésügyi szabályzat 38. §-ával nem áll kapcsolatban, vagy jogerős telepengedélytől, vagy egyéb gátló körülménytől nem függ, a folyamodó rövid úton előterjesztett kérelmére, a székesfővárosi tanács III. ügyosztályának vezetője adhatja ki, még pedig az építési ügynek a III. ügyosztályban és a középítési bizottságban érdemben történt letárgyalása után.

Az építési igazolvány az építetőt a következő munkákra jogosítja:

1. a kitzés foganatosítására, 2. az építési anyagok részére szükséges közterület elfoglalására, 3. a földmunkák elvégzésére, 4. az alap- és pince-

falak felépítésére, 5. átalakításoknál és bontásoknál a szükséges bontási munkálatok elvégzésére.

Ilyen igazolvány kiadására nézve gátló körülménynek nem minősül, ha szabályozási kérdésekből kifolyólag oly tulajdonjogi korlátozások merülnek fel, amelyeknek telekkönyvi biztosítása csupán az építető hozzájárulásától függ s az építető az előadói íven írásban kötelezőleg kijelenti, hogy a hatóság által támasztott követeléseknek aláveti magát.

Boltkapuzatok és gépek felállításának kérelmezésekor az építkezésekre nézve időlegesen rendszeresített ilyen igazolvány nem adható.

Az igazolvány kiadásának feltétele, hogy az építető e célra a székesfővárosi tanácsnál a kötelező két tervpéldányon felül még egy harmadik tervpéldányt is nyújtson be, a felelős szakértő az építési tervek mindhárom példányát a III. ügyosztálynál aláírja s az építető az előadói íven írásban elismerje, hogy az engedély kikötéseit tudomásul vette, azokat magára nézve kötelezőknek ismeri el s az előmunkálatokra vonatkozó engedéllyel saját veszélyére és felelősségére él.

Az építető a neki közvetlenül kiadott igazolványt ugyancsak közvetlenül tartozik az illetékes kerületi mérnöknek átadni. Az ügyosztály által kiállított igazolvány bevonásával a kerületi mérnök arról, hogy a munkamegkezdés bejelentését tudomásul vette, tartozik az építetőnek késedelem nélkül elismervényt adni.

Az építető a neki ugyancsak közvetlenül kiadott, a székesfővárosi tanács által záradékolt harmadik tervpéldányt tartozik állandóan az építkezés színhelyén tartani s az ellenőrző hatósági közegeknek bármikor bemutatni.

A kerületi előljárásságok tartoznak a bevont építési igazolványokról és az általuk kibocsátott elismervényekről nyilvántartást vezetni s ezekről félhavonként a székesfővárosi tanács III. ügyosztályának jelentést tenni.

Minthogy a fentiek szerint az építési igazolvány csak az esetben állítható ki, ha a szóbanforgó építési ügyet az ügyosztály érdemben már letárgyalta és a középítési bizottság is már hozzájárult a javaslatához, az ügynek tehát csupán már csak a mechanikai természetű adminisztratív kezelése van hátra: ezért a végleges építési engedélyt az építési igazolvány kibocsátásától számított 14 napon belül ki kell kézbesíteni.

Ide tartozik továbbá az Építésügyi Szabályzat 38. §-ában előírt eljárásnak is időlegesen történt módosítása.

Hogy az eljárást e tekintetben is egyszerűsítsük, időleges módosításként kimondottuk, hogy az ilyen építkezési ügyet a székesfővárosi tanácsi III. ügyosztálynál való érdemi letárgyalás és a középítési bizottság részéről történt tárgyalás után hozzánk, előzetes hozzájárulás végett, az elsőfokú véghatározat meghozatala előtt kell felterjeszteni.

Ha a középítési bizottság javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elfogadta, az építési igazolvány ezekben az ügyekben is kiállítható, a fentebb ismertetett módon.

Az előzetes hozzájárulásunk alapján meghozott elsőfokú véghatározatok csak az esetben terjesztendők fel hozzánk másodfokú elbírálás végett, ha az elsőfokú véghatározat ellen fellebbezés adatott be.

Ezzel kapcsolatban az építkezések gyorsítása érdekében az Építésügyi Szabályzat 134. §. és 190. §-a alá eső ügyeknél, az alább részletesen

körülírt esetekben, az Építésügyi Szabályzat 38. §-ában megállapított eljárást, ugyancsak időlegesen, felfüggesztettük.

A 134. §. esetében:

A III. és IV. övezetben két szomszédos telken, a közös határvonalon egymáshoz illesztve tervezett lakóház építésének engedélyezésénél a 38. §. szerinti eljárás mellőzhető oly feltételek mellett, hogy takaratlan határ- és tűzfalak nem keletkezhetnek, az épületeknek a magasságban és külsőben egyöntetű kiképzéssel és egységes jelleggel kell birniok, ez az állapot így is tartandó fenn és az egyidejű megépítés és fennállás, valamint a fenti kikötések biztosítása mindkét telekre telekkönyvileg feljegyzendő.

A 190. §. esetében:

A 38. §. szerinti eljárás mellőzhető az esetben, ha a megmaradó udvar méretei megfelelnek az Építésügyi Szabályzatban előírt méreteknél, azonban az esetben is az udvarbefödés csak az Építésügyi Szabályzat 190. §-ában meghatározott célokra történhetik.

További könnyítésekül kimondottuk:

Pince nélküli épületekben az I. és II. övezetben is létesíthetők földszinti lakások; ily esetben a padló alatt szigetelő réteget kell alkalmazni s a padlónak a környező talaj szintje fölött legalább 30 cm. magasságban kell feküdnie.

Az V—VIII. övezetben földszintes házak 2.80 m. legnagyobb ürmagasság és 5.00 m. legnagyobb ürmélység mellett vályogtéglából, vagy vertfalból is készíthetők.

A vályogból vagy csömöszölt agyagból készült fő- és kerítőfalaknak legalább 45 cm. vastagsággal kell bírniok s az alapfalakat szilárd anyagból olyképp kell készíteni, hogy legalább 50 cm. magassággal emelkedjenek a végleges utcai gyalogjáró, illetőleg a környező talaj szintje fölé. A lakóhelyiségek padlóval látandók el, amely alatt szigetelő réteget kell alkalmazni. A kéményeket szilárd anyagból kell falazni.

Az építkezések minél gazdaságosabb kivitelének és kihasználásának lehetőségét szolgálja az az ideiglenes, szintén az 1930. december 31-ig terjedő időben történő építkezésekre szóló rendelkezésünk, amellyel megengedtük, hogy emeletráépítéseknél és olyan új épületeknél, amelyek legfeljebb annyi emeletsorral épülnek, mint amennyi az építésügyi szabályzat 171. §-ában megengedett épületmagasság (9.50, 12.50, 15.50, 19.50 és 23.50 m.) és a 168. §-ban megengedett 3.20 m. belső ürmagasság alkalmazása mellett kiadódik, az épületek padlástere kihasználható lakás, műterem, iroda stb. céljára, az építési könnyítések tárgyában kibocsátott 1093/1921. kmt. sz. szabályzatunk III. pontjainak 1—4. alpontjaiban megállapított módozatok mellett.

Ugyanezt a célt szolgálják az alábbi könnyítő rendelkezéseink:

A) Az Építésügyi Szabályzattal szemben:

1. Olyan legalább 300 négyszögöles telken, amely nem fekszik esatornával, vízvezetékkel, világítással és burkolattal ellátott útvonalon — vagy az Építésügyi Szabályzat 5. §. e. pontjában megjelölt módon lehet építkezni, vagy az ilyen telken oly végleges jellegű épület is építhető, amely két, egyenkint egy konyhából, két szobából és a hozzátartozó mellékhelyiségekből álló lakást tartalmaz.

2. Amennyiben az építkezés tulajdonjogi korlátozáshoz van kötve, az építési engedély kiadható, ha a telektulajdonos a telekkönyvi bejegyzésre

alkalmas okiratot már aláírta, a folyamodó azonban köteles a kerületi előljárásnál a használhatási engedély megadása előtt a telekkönyvi bejegyzés tényleges megtörténtét igazolni. A székesfővárosi tiszti ügyészség köteles az aláírt bejegyzési okiratot ennek keltétől számított nyolc napon belül a telekkönyvi hatóságnál a bejegyzés végett benyújtani, továbbá köteles meggyőződni arról, hogy a telekkönyvi bejegyzésnek akadálya nincsen s ezt a folyamodó kívánságára igazolni.

3. Családi és munkásházaknál a lakóhelyiségek ürmélysége 4. m. is lehet.

4. Műhely- és raktárépületeknél a födémeket nem kell a födélttől elkülöníteni s azok födém nélkül is építhetők.

5. Bordás lemezből készült födém esetében a helyiség ürmagassága a lemez alsó síkjáig számítandó, ez esetben is azonban az ürmagasság a borda alsó síkjáig legalább 2.20 m. legyen.

6. A lakószobák alapterülete legalább 10 m², de a lakás egy szobája legalább 15 m² legyen; háromnál több szobát tartalmazó lakásban a három felüli szobák alapterülete legalább 8 m² legyen. A konyha alapterülete háromnál több szobás lakásoknál, továbbá egynél több szobás olyan lakásoknál, ahol cselédszoba nincs, legalább 10 m² legyen; egyszobás lakásoknál, továbbá olyan két- és háromszobás lakásoknál, ahol cselédszoba van, a konyha legalább 8 m² alapterülettel létesítendő. A konyha szélességének minden esetben legalább 2 m-nek kell lennie. A cselédszoba alapterülete egy négyszobás lakásokban legalább 6 m², több szobás lakásokban legalább 8 m² legyen.

7. A légaknák alapterülete legfeljebb háromemeletes épületeknél 1 m² lehet.

8. Az Építésügyi Szabályzat 528. §-ának hatálya a könnyítések érvényességi idejének tartamára felfüggesztetik.

9. Ha valamely lakóépület falazása belenyúlt a november 15-től március 1-ig terjedő időszakba, a használhatási engedély a következő augusztus hó 1-ét megelőző időpontra nem adható meg.

B. Az Építésügyi Szabályzathoz tartozó függelékkel szemben:

1. Rázkódtatásokkal ható terhelést csak a födémszerkezet számításánál kell 1/5-del szorozni, míg a falak és pillérek számításánál nem.

2. Kerítések szilárdsági számításánál a szélnyomás 2 m magasságig 40 kg/m², ezenfelül 4 m magasságig 60 kg/m²-nek veendő.

3. A szilárdsági próbákkal igazolt betontörőszilárdság 1/6 része az 1:8 karcsusági arányú falra vonatkozik. Az 1:12 karcsusági arányúnál a megengedhető feszültség a törőszilárdság 1/9 része legyen.

4. Vasbeton bordás lemez nyomott övében a beszámítható lemezszélesség a már megadott mérethatárokon kívül még a nyílás 1/3-ánál se legyen nagyobb.

5. Az épületek belsejében levő vasbetonszerkezetekben a beton vastagsága a vasbetéteken legalább 1 cm legyen.

6. A vasbetonhoz használandó beton szilárdságának megállapítására kivételesen sürgős esetekben az egyhetes próba is elégséges; ebben az egyhetes korában a beton szilárdsága legalább 90 kg/cm² legyen.

7. A vasbetonszerkezetek betonjához megkívánt legkisebb 300 kg/m³ cementtartalom 1 m³ kész betonra vonatkozik.

8. A portlandcementtel javított mészhabarc s úgy készítendő, hogy 1 m³ mészhabarcshoz legalább 90 kg portlandcement veendő.

Az Építésügyi Szabályzaton időközben tett módosításokról és kiegészítésekről a következőkben emlékezünk meg:

Az Építésügyi Szabályzat kénytelen az építkezés terén olyan kérdéseket is megoldani, amelyek az általános magánjog terére tartoznak. Ilyenek a szomszédság által adott helyzetből felmerülő s a szomszédjog terére vonatkozó kérdések is.

Ezek közé tartozik az új építkezésnél — ha az magasabb vagy alacsonyabb, mint a szomszédos épület — az új épület határ- és tűzfalától egy méternyi távolságon belül álló szomszédos kémények kérdése.

Magánjogi tételes jogszabályok hiányában ezt a kérdést az építésügyi szabályok szabályozták.

A fő elv az, hogy akár magasabb, akár alacsonyabb új ház épül, mint aminő a szomszédos ház, az alacsonyabban maradó háznak egy méternyi távolságon belül levő kéményeit az építkezőnek fel kell húznia a magasabb ház tűzfalán felül 80 cm.-nyire és bekötni e tűzfalba.

A másik szabály az, hogy ha alacsonyabb az új épület a szomszédháznál, a kéményemelés összes költségét egyedül az új építkező viseli.

A harmadik szabály arra az esetre vonatkozik, amikor az új épület magasabb a szomszéd háznál. Erre az esetre a kéményfelhúzás költségére nézve a költségek megosztása volt megállapítva. Míg azonban az 1893-i Építésügyi Szabályzat azt mondta ki, hogy az alacsonyabb (régibb) háznak tulajdonosa a kéményemeléshez szükséges építési anyagot tartozik az építkezőnek természetben a helyszínére szállítva szolgáltatni, vagy készpénzben megtéríteni, addig az 1914. évi új Építésügyi Szabályzat akkép rendelkezik, hogy a kéményemelés költségeit a piaci árak szerint számítva, az építkező és az érdekelt szomszéd közösen, egyenlő arányban kötelesek viselni.

Normális gazdasági viszonyok közt a költségviselésre vonatkozó ezek a szabályok megfelelőeknek bizonyultak.

Most azonban, amikor az építkezés költségei oly felette nagy mértékben megnagyobbodtak, elhatároztuk, hogy a jelzett szabályokat bizonyos részben revideáljuk.

Vonatkozik ez arra a részletre, amely szerint magasabbra épülő ház esetében az építkező által végzendő kéményemelés költségeit az építkező és a szomszéd közösen, egyenlő arányban kötelesek viselni, ideértve a kibúvó ajtó és a kéményseprő járda költségeit is.

Méltányosnak és igazságosnak találtuk, hogy a kéményemelés költségét ne csak abban az esetben viselje egészen az új építkező, amikor alacsonyabb házat épít a szomszédjáénál, továbbá, amikor a magasabbra épülő háza, illetőleg ennek udvara felé egy méteren túl levő szomszédkéményeket kívánja megmagasítani, hanem akkor is, ha szomszédjánál magasabbra épít.

Az Építésügyi Szabályzat ide vonatkozó IX. fejezetének egyes rendelkezéseit tehát az alábbiak szerint módosítottuk:

1. A 96. §. második bekezdése helyébe a következő rendelkezés lépett: „A kéményemelés költségei az építkezőt terhelik.”

2. A 99. §. helyébe a következő rendelkezést tettük: „A 96. és 99. §§. eseteiben a felemelt kémények tisztítása céljára köteles az építkező kibúvó

A kémények magasítása.

ajtót és kéményseprő járdát is létesíteni; alacsonyabb ház építése esetében ezt a szomszédház tulajdonosa tűrni tartozik”.

3. A 100. §. helyébe felvettük a következő rendelkezést: „A 99. §-ban említett felszerelés költségeit az ujonnan építkező viseli. A felemelt kéményeknek, valamint a 99. §-ban említett felszerelésnek fenntartása s ennek költségei az újabb épület tulajdonosát terhelik”.

A földszint megosztásával keletkező nyílt erkélyek.

Újabb időben olyan építkezési megoldásokkal találkoztunk, amikor a földszint megosztásával keletkező felső helyiségeket üzleti célból (vendéglői üzem, éttermek) nyílt erkélyek beiktatásával kibővítik és ezzel a helyiségek intenzívebb és jövedelmezőbb kihasználását érik el.

Az Építésügyi Szabályzat ilyen nyílt erkélyekkel való légürbeni közterületfoglalás esetére nem tartalmazott rendelkezést s a 402. §. csak a zárt erkélyek után írta elő a használati díj fizetését.

Mint hogy azonban teljesen indokolt a nyílt erkélyekkel szemben hasonló rendelkezés megállapítása, ezért a 402. §-t kiegészítettük a következő rendelkezéssel: „Utcai vonalon álló házakban a földszint megosztásával keletkező, általában üzleti célokat szolgáló felső helyiségeknél tervezett nyílt erkélyek után is köteles a tulajdonos a hatóság által a használat egész tartamára megállapítandó használati díjat, még az engedély kiadása előtt lefizetni.

A Kossuth Lajos-térre nyíló telkek beépítési módja.

Budapest székesfőváros monumentális, építőművészeti alkotásai között első hely illeti meg a törvényhozás házáat, amely úgy elhelyezésével, mint remek építőművészeti kiképzésével már rendeltetésénél fogva is méltó figyelem tárgya.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa teljesen átértékelte annak szükségét, hogy az Országház-tér — amely ma már a „Kossuth Lajos-tér” nevét viseli — végleges rendezésében és a térre nyíló telkek kiépítésében az esztétika, a városkép és az építőművészet fokozottabb követelményei harmonikus egybeolvadásban érvényesüljenek.

A székesfőváros területére érvényes Építésügyi Szabályzatba már régebben több rendelkezést vettünk fel ezeknek a követeléseknek a biztosítására. Így a szabályzat 129. §-a kimondja, hogy a Kossuth Lajos-téren csak középületek és olyan magánépületek építhetők, amelyeknek magassága 25 méter.

A Kossuth Lajos-tér különleges jelentősége, valamint az Országház épületével és a keleti oldalon álló középületekkel kialakult jellege megkövetelte, hogy a magasabb városrendezési célok elérésére az említett rendelkezésen túlmenően, még további rendelkezéseket iktassunk be az Építésügyi Szabályzatba, főleg az északi és déli oldalon még be nem épített telkek beépítése szempontjából.

Az Építésügyi Szabályzatot tehát 129. a. §-ként kiegészítettük a következő rendelkezésekkel:

„A Kossuth Lajos-téren emelendő épületekre nézve a 129. §-ban foglalt előírás mellett még a következő szabályok kötelezők:

A Kossuth Lajos-tér északi oldalán a Falk Miksa-utca és a Személynők-utca meghosszabbítása közti egész vonalon, nemkülönben a tér déli oldalán a Nádor-utca és az Akadémia-utca meghosszabbítása közti egész vonalon — tekintet nélkül arra, hogy a tér e vonalain több telkek van-e —

úgy kell építkezni, hogy az épületek a téroldal illető egész vonalán külsőleg egy egységes épületet mutassanak.

Ezenkívül az északi és a déli téroldal mindkét fenti egész vonalán a szemközti épületeket egymással azonos homlokzattal, azonos architektúrával, egyenlő épületmagasságokkal és egyenlő tetőszékekkel kell megépíteni.

Az épületek homlokzatát erőteljes és monumentális módon kell kiképezni, nyugodt, vízszintes párkánylezárással, oromzatok, tornyok alkalmazása nélkül. A homlokzatokat kőből vagy műkőből kell készíteni; a sík falfelületeket azonban szabad az időjárás behatásának tartósan ellenálló habarccsal is készíteni. Feltűnő színű anyagokat nem szabad használni.

Utcára nyitva alakított udvarral nem szabad építkezni.

Az épület a földszinten kívül csak öt emeletsorból állhat.

A fedélszéket úgy kell készíteni, hogy épületcsatlakozásoknál takaratosan tűzfal ne keletkezzék. A padlásteret az utcai soron semmiféle célra sem szabad beépíteni.

A földszinten üzlethelyiségeket nem szabad létesíteni, csupán kávéház, vendéglő vagy iroda céljára szolgáló helyiségeket.

Az épületeken boltkapuzatot, hirdetőtáblát, világító hirdetőberendezést nem szabad elhelyezni”.

Az utóbbi években mind erősebben nyilvánult meg székesfővárosunk lakosságában az a törekvés, amely kertes családi lakóházak építésére irányul és amely törekvés egészségi és szociális szempontokból csak helyesre találhat.

A III. övezeti, 300 négyszögöl telekminimum alá eső területek egyfelől már meglehetősen beépültek, másfelől telkeik magasra szállt árát a vagyoniilag és keresetileg erősen legyöngült lakosság átlaga nem képes megadni. A IV. övezetnek a lakott részekhez közel eső területei alkalmasak ugyan a lakosság törekvésének kielégítésére, itt azonban a tapasztalat szerint az alacsonyabb telekárval szemben a 600 négyszögöles minimális teleknagyság mulja felül az építkezni törekvők anyagi erejét. Másrészt a IV. övezetnek az is az egyik jelentősége, hogy a főváros belső, sűrűn lakott területei innen egészséges levegővel láttassanak el s ennél fogva kívánatos a IV. övezet telkeire megállapított ritkább, a növényzet fejlődését lehetővé tevő beépítési mértéknek és módnak az eredeti terjedelemben való fentartása.

Méltányolva azt a törekvést, hogy lakosságunk kedvezőbb lakásviszonyokhoz juthasson, s ezzel a fizikai, erkölcsi és szociális szempontból egészségesebb lét feltételeit megszerezhesse: elősegíteni kívántuk e törekvést. A kétoldali szempontok és érdekek összeegyeztetésével helyesnek és lehetségesnek mutatkozott az a könnyítés, hogy a IV. övezet egyes alkalmas részein a 600 négyszögöles telekminimum leszállítottassék, remélve, hogy az építkezési lehetőség és kedv támogatása a gazdasági élet és az építő iparok megerősítésére is ki fog hatni.

A területek megállapításánál irányadónak vettük, hogy csak olyan területek bocsáthatók a 600 négyszögölon aluli telekalakításra, amelyek közlekedési vonalakkal és eszközökkel, valamint közművekkel már el vannak látva, vagy legalább könnyen elláthatók és legalább 300 négyszögöles telekminimum mellett, egyebekben pedig megtartva a IV. övezetre megszabott beépítési módot, a családi lakóházakkal való beépítésük nem rontja meg a hegyvidék jellegét és a városképet.

A IV. övezet egyes részein 300 négyszögöles telekosztás.

Ezeknek a szempontoknak az I. és II. közigazgatási kerületekben levő IV. övezeti területnek a III. övezettel határos, nem nagyon meredek részei felelnek meg.

Ezekhez képest az Építésügyi Szabályzat 16. §-ához, amely szerint a IV. övezetben a telkeket úgy kell alakítani, hogy területük 600 négyszögölnél kisebb ne legyen, kiegészítő rendelkezésként, mint kivételt, a következőket állapítottuk meg:

„A IV. övezetnek az alábbi pontokban meghatározott területein a telkeket szabad 600 négyszögölnél kisebb, de legalább 300 négyszögöl nagyságú területtel is alakítani:

1. a Farkasréti temető északkeleti határvonala, a Bürök-utca, Ormódi-utca, Mártonhegyi-út, Nárcisz-utca és a III. övezet határa által körülzárt területen;

2. a Nógrádi, Matyó-utca, Trencsényi-utca, az ennek folytatásában a Kissvábhegy csúcsának délnyugati oldalán tervezett utca és a III. övezet határa által körülzárt területen;

3. a Kút völgyi-út, Szarvas-út, Zugligeti-út, Budenz-út, Széher-út, Szajkó-utca, az utóbbinak folytatásában a Völgy-utcaig haladó gyalogút, a Völgy-utca és a III. övezet által határolt területen;

4. a Sövény-utca, Bimbó-utca, Ákos-utca, Biai-utca és a III. övezet által határolt területen;

5. a Saru-utca, Héja-utca, Pusztaszeri-út és a III. övezet által határolt területen.

A IV. övezetben megmaradó ezekre a területekre egyebekben, ideértve az építési módot, a szabadon hagyandó területet, épületmagasságot stb. változatlanul a IV. övezetre megállapított szabályok maradnak érvényben.

Hatóságilag végrehajtandó munkák.

Az építésrendőri ügyek hatósági ellátása során — különösen az utóbbi időben — mindgyakrabban merült fel az az eset, hogy az önkényesen és szabálytalanul végrehajtott építkezésekkel szemben tett hatósági rendelkezéseknek fogamatja nem volt, mert a hatóságok utasításaiknak, a felek vonakodása miatt, érvényt szerezni nem tudtak.

Hogy e téren is mindinkább meglazuló jogrend hatékonyabb hatósági oltalomban részesülhessen, szükségessé vált az Építésügyi Szabályzatnak olyan rendelkezéssel való kiegészítése, amely megfelelő jogalapot ad a hatóságnak arra, hogy amidőn az építésrendészet terén közérdekből, nagyobb veszély elhárítása végett, a fél terhére valamely munkát saját maga, hatóságilag kénytelen elvégezni, a felmerülő költségeket közigazgatási úton behajthassa.

Ezt a célt szolgálja az Építésügyi Szabályzat új 537/a. §-ának a következő rendelkezése:

„Ha a hatóság a szabályzat alkalmazása terén a fél terhére kiürítési, elzárási, bontási, biztosítási, helyreállítási, visszahelyezési, vagy más építési munka teljesítését rendeli el, a munkálatot maga is végrehajthatja, ha a fél a munkát a megszabott határidőben nem teljesíti, vagy ha a munkának haladéktalan végrehajtása szükséges.

A hatóság, ha a munkát maga hajtja végre, az ehhez szükséges költség összegét a végrehajtás elrendelésekor előzetesen megállapítja és a felet annak megfizetésére határozattal kötelezi.

Ha a munkálat az előzetesen behajtottnál nagyobb költségbe kerül, a felet újabb határozattal a különbözet megfizetésére kell kötelezni.

Az előbbi bekezdésekben említett költségeket, a határozat jogerőre emelkedésének bevétele nélkül, közadók módjára kell behajtani”.

Egyik további intézkedésünk az Építésügyi Szabályzat 412. §-ának a kiegészítésére vonatkozik. A szakaszt, amely szerint a boltkapuzattal és a kirakati szekrényvel elfoglalt közterület után évenként, a hatóság által esetről-esetre megállapított használati díjat kell fizetni, olyképp egészítettük ki, hogy az évi használati díj az 1914. március elseje előtt létesített boltkapuzatokkal és kirakati szekrényekkel igénybe vett közterületek után is fizetendő. Beiktattuk továbbá a szabályzatba, hogy a közterületet elfoglaló épületrészek (kiszökellék, zárterkély, világító akna) után megállapított díjakat, a fizetés elmulasztása esetében közadók módjára kell behajtani.

Boltkapuzati használati díjak.

Itt mindenekelőtt rámutatunk arra, hogy a szabályzat a közterület-használati díj fizetése szempontjából külön kategóriába osztja a boltkapuzatokat, kirakati szekrényeket és külön a kiszökellékeket, zárt erkélyeket.

Kiszökellék és zárt erkély után, — miután ezek az épület állagává válnak, — a díjat a használat egész tartamára, egyösszegben kell fizetni, míg ellenben boltkapuzatok és kirakati szekrények után, — mivel ezek a létesítmények nem alkotórészei az épületnek, hanem bármikor könnyen eltávolíthatók és ujakkal pótolhatók, — a díj évenként esedékes.

A díj kivetését a Közmunkák Tanácsa, 1924-ig akként fogantatosította, hogy míg az 1914. óta létesített boltkapuzatok és kirakati szekrények tulajdonosai használati díjat fizettek, addig az 1914. év előtt keletkezett ilyen létesítményeket nem vonták díjfizetés alá, holott az 1914. évi szabályzat általában minden boltkapuzat, tehát az 1914. év előtt létesített boltkapuzatok után is megállapítja az évi használati díj fizetésének kötelezettségét.

Igy állott elő az a visszás helyzet, hogy két egymás mellé került boltkapuzat közül az egyiknek tulajdonosa csak azért nem fizetett használati díjat, mert a boltkapuzat 1914. előtt létesült.

Ezt az indokolatlan megkülönböztetést a fentjelzett kiegészítő rendelkezés kiküszöbölte.

Az építésrend hatályosabb kezelése szükségessé tette, hogy a pénzbírságot alkalmazása terén is kiegészítsük az Építésügyi Szabályzatot az ismétlődően megszabható bírság módozatával. Ehhez képest az 538. §-t a következőkkel egészítettük ki:

Ismétlődő bírságot.

„Abbanhagyásra, megszüntetésre, eltávolításra, kiürítésre, lezárásra, lebontásra, biztosításra, helyreállításra, visszahelyezésre, vagy más munka elvégzésére, avagy cselekmény teljesítésére szóló kötelezéssel szemben fennforgó mulasztás esetében a hatóság, az eset körülményeihez képest, a bírságot úgy is alkalmazhatja, hogy naponként vagy hetenként stb. ismétlődő összegben állapítja meg azt a napi, heti stb. pénzbírságot, amely mindaddig fizetendő, amíg a kötelezés nincs teljesítve. Az egy napra eső bírság összege 50 (ötven) pengőt nem haladhat meg”.

A Budapest Székesfővárosi Közlekedési R. T. a villamos közlekedés gyorsítása végett — úgy amint ez a külföldön már be van vezetve — lehe-

Váltókapcsoló szekrények elhelyezése házakon.

tővé akarja tenni, hogy a sínhálózaton a váltókat maga a kocsivezető irányíthassa.

Ehhez a megoldáshoz villamos váltóállító készülékek alkalmazása szükséges, melyeknek egyik alkatrésze a kapcsolószekrény.

Ott, ahol a kapcsolószekrények közlekedési okokból, vagy esztétikai szempontokból oszlopokra nem helyezhetők el, az épületek falára kell azokat erősíteni. Kérte tehát a közlekedési vállalat, hogy az ilyen kapcsolószekrények felszerelésének tűrésére az illető háztulajdonosok az Építésügyi Szabályzat 195. §-a alapján köteleztessenek.

Az ügyet tárgyalva, megállapítottuk, hogy 22 cm hosszú, 23 cm széles és 54 cm magas kapcsolószekrényekről van szó, amelyeknek felszerelése tehát az épületeken ilyen kis méretben sem a gyalogforgalom, sem egyéb szempontból nem eshet kifogás alá. Viszont ez a megoldás feleslegessé teszi a váltóállítás végett az utcán álldogáló alkalmazottakat és a váltóállító bódékat, ami általános közlekedési és forgalmi biztonsági szempontból kétségkívül haladást és előnyt jelent.

Mindezek alapján az Építésügyi Szabályzat 195. §-ának második bekezdését a következő kiegészített szövegben állapítottuk meg:

„Ugyszintén tűrni köteles a tulajdonos, hogy házán vagy kerítésén a közlekedési vállalatok villamos vezetékeinek, vagy figyelmeztető tábláinak felfüggesztésére szolgáló huzalok és a megállóhelyeket jelző táblák, továbbá villamos váltókapcsoló-szekrények elhelyeztessenek”.

Együttal pedig a műemlékszerű épületek védelme érdekében a 195. §. kiegészítéséül azt a rendelkezést állapítottuk meg, hogy műemlékszerű épületeken a 195. §-ban említett tárgyakat nem szabad elhelyezni.

Hirdető- és reklámtáblák alkalmazásának szabályozása.

Az utóbbi évek tapasztalatai kötelességünké tették, hogy a hirdetések ügyével, a városkép szépségének megóvása végett, behatóan és intézményesen foglalkozzunk.

Építésügyi szabályzatunk a hirdető- és reklámtáblák elhelyezése kérdésében csak egészen általános keretekben rendelkezik, amint ez a szabályzat életbeléptetésének idejében szükséges volt.

A hirdetési ügy azonban azóta, a lefolyt egy évtized alatt, óriási fejlődést vett, e fejlődés kezdetlegességének minden kirívó hátrányával.

Az architektúra, a kortörténet, a műemlék szempontjából figyelemre méltó épületeket, a rajtuk alkalmazott izléstelen hirdetések teljesen eléktelenítik. Feltűnően rikító színezetű, vásári jellegű hirdetések, amelyek hol az épületek legpregnansabb díszítéseit, a párkányokat, hol az épület homlokzatát az emeleti részen, hol a kapubejárat melletti oszlopokat borítják, a legforgalmasabb útvonalainkat elcsúfítják. A homlokzatszerűen díszítendő u. n. takaratlan tűzfalakon alkalmazott hirdetések szingyvalékaikkal a szemet sértik. A házak tetőzeteire egyes főútvonalakon aránytalan nagyságú világító reklámhirdetéseket erősítenek. Parkok mentén emeletmagasságú hirdetőtáblákat állítanak fel, sőt a hirdetések izléstelenségétől a legszebb városképünket: a Dunapartot sem kímélték meg.

Pedig a szép gyakori látása az izlést finomítja, a rút kép megszokása a szép iránti fogékonyságot tompítja.

Az élet lüktető ereje megkívánja az elevenséget, amelybe beletartozik

az üzleti tevékenység is, de e mellett kívánja a művészetben rejlő szépség megjelenését is.

A hirdetések eddig csak üzleti vonatkozásban, a jövedelem szempontjából bíráltattak el, s így e téren az üzleti élelmesség szabadon burjánzhatott.

A szépek, a művészi érzéknek a hirdetések alkalmazásánál való érvényesítése székesfővárosunk háztartásának a hirdetésekben jelentkező fő jövedelmi forrását semmi esetre sem fogja csökkenteni, mert a szép, izléses, szellemes hirdetés a kereskedelem és ipar üzleti érdekét bizonyára sokkal jobban szolgálhatja, a kulturának is hirdetője lesz és az eredményes hirdetés a hirdetési díjak egységárainak emelését is lehetővé teszi.

A hirdetéseknek építésügyi szempontból való szabályozásánál a szép városkép megóvása és kialakulása érdekében teendő szigorúbb rendelkezések remélhetően meghozzák azt a kedvező fordulatot is, hogy egy új iparág keletkezik, amely hivatásának fogja tekinteni a hirdetésekbe a művészeti szempontok bevezetését és ezzel székesfővárosunk széles útvonalaiban is láthatók lesznek művészi értékű hirdetések, amint régen a kis Pest és Buda utcáit művészkezekről származó cégtáblák díszítették.

Indokoltnak találtuk ezért állást foglalni amellett, hogy amint az építészet terén az építési hatóság fenntartotta magának a jogot, hogy egyes helyeken fokozottabb építőművészeti követeléseket érvényesíthessen, ilyen követelések a tapasztalatok nyomán a hirdetések alkalmazása terén szintén érvényesüljenek.

Ezeknek az irányelveknek a szem előtt tartásával az Építésügyi Szabályzatba az 1927. év végén részbeni módosítás és kiegészítés gyanánt a következő rendelkezéseket vettük fel:

1.

A 19. §-nak (az építési hatóság engedélye szükséges stb.) 1. o. pontja a következően módosul: „boltkapuzat, kirakatszekrény, vihartető, valamint a XV. A. fejezetben említett cég, címjelző és hirdető tárgyak alkalmazására”.

2.

A 19. §-nak II. j. pontja a következően módosul: „épületeken virágtartók és zászlótartó rudak elhelyezésére”.

3.

A XV. Fejezet (épületrészek az utcai vonalon kívül) után beillesztve, XV. A. Fejezet jelzéssel az Építésügyi Szabályzat a következőkkel egészített ki:

XV. A. FEJEZET.

Cég-, címjelző- és hirdetőtárgyak.

a. §.

Építményeknek, ideértve a kerítéseket, támfalakat, építési s egyéb állványokat s általában mindennemű építményi tárgyat, külsején és általában nyilvános közlekedésre szolgáló helyekről látható részein (homlok-

zat, határ- és tűzfal, tetőzet, tetőgerinc stb.) cégtáblát, címtáblát, cégjelzőt, reklámtáblát, hirdetőtáblát vagy ilyen célra szolgáló egyéb berendezést, feliratot, festést és ábrázolást, beleértve a bármily módon megvilágított ilyen berendezést is — tekintet nélkül az alkalmazott anyagra és a kivitelre — csak az építési hatóságnak (elsőfokon a székesfőváros tanácsának) engedélyével szabad alkalmazni.

A kérelem kapcsán be kell mutatni a tervet, rajzot s a kivitel módjának (nagyság, alak, anyag, színezés, elhelyezés, felerősítés, megvilágítás) pontos leírását.

A hatóság a szükséghez képest távlati rajzok bemutatását is kívánhatja.

b. §.

Nem adatik meg az engedély, ha a tervezett létesítmény az illető építmény építészeti tagozását vagy építészeti érvényre juttatott alkotórészeit egészben vagy részben zavarólag eltakarná; ha mérete, alakja, aránya, színezése, elhelyezésének vagy kivitelének módja folytán az illető építmény építészeti hatására, avagy az utcaképre vagy városképre bántóan hatna.

A hatóság az ilyen berendezések engedélyezésének elbírálásánál a város egyes utain, utcáin, terein vagy egyéb területein, továbbá történeti, vagy művészi jelentőségű építményeken, ezek környezetében és lát képi vonalaiban a művészi szép és a városkép igényeinek kielégítésére a fentiekben is túlterjedő követelményeket támaszthat és az engedély megadását ezek teljesítésétől teheti függővé.

c. §.

Az épület homlokzatának földszinti során a fal síkjában alkalmazni kívánt olyan cég- vagy címtáblára, amely az illető üzlethez tartozó homlokzati felületen van és kiugrása a tizenöt centimétert nem haladja meg, nem szükséges építési hatósági engedélyt kérni.

Nem kell továbbá építési hatósági engedélyt kérni a földszinti soron, a fal síkjában alkalmazni kívánt, egyéb üzletekre vonatkozó cég-, címtáblára- és hirdetésre sem abban az esetben, ha a tábla hossza az öt métert, magassága a másfél métert, kiugrása pedig a tizenöt centimétert nem haladja meg.

Ha azonban a tábla a b. §. rendelkezéseiben kifejezésre jutó elvi követelménybe ütköznék, azt a hatóság felhívására el kell távolítani.

d. §.

Az a. §.-ban említett minden létesítményt úgy kell elkészíteni, elhelyezni, felerősíteni, valamint úgy kell állandóan karban is tartani, hogy minden tekintetben megfeleljen a szilárdsági biztonság, megvilágítás alkalmazása esetében pedig ezen felül a tűzbiztonság követelményeinek is.

Erre nézve a szükséghez képest statikai számítással is igazolt szerkezeti rajzot kell bemutatni.

e. §.

Építmény tetőzetén az a. §.-ban említett bármily létesítményt csak olyképp szabad alkalmazni, hogy a betűk vagy ábrázolatok áttört és vastartókra erősített alapra kerüljenek.

A tetőhéjazatra ráfestett jelzést, vagy hirdetést sehol sem szabad alkalmazni.

f. §.

Előkerti kerítésen, valamint parkozott területek kerítésein az a. §. alá eső létesítményeket tilos alkalmazni.

g. §.

Épület falsíkjára merőlegesen az a. §. alá eső létesítményt az épület földszinti során csak úgy szabad alkalmazni, hogy legalsóbb pontja a a gyalogjáró szintje felett legalább 3 méterre legyen, legnagyobb kinyúlása a falsíktól mérve legfeljebb 2 méter, magassága legfeljebb 0.75 méter legyen; a szomszédos telek határától legalább 2 méter távolságra kell helyezni; két méternél keskenyebb gyalogjáró estében sem terjedhet túl a gyalogjáró szélén.

Ilyen létesítményt a tartórúdra szilárdan kell megerősíteni és statikai számítással kell igazolni, hogy a tartószerkezet és a felerősítés négyzetméterenkénti 150 kg. szélnyomás alapul vétele mellett a tízszeres biztonsági köveleményeknek megfelel.

A földszinti soron a falsíkra merőleges ilyen létesítményre, ha az az épületben levő üzletre (irodára, foglalkozásra stb.) vonatkozik, felülete a 0.50 négyzetmétert, legnagyobb kinyúlása a falsíktól az egy métert nem haladja meg, nem kell építési hatósági engedélyt kérni. Az előző két bekezdés szabályait azonban ezeknél is meg kell tartani.

Az emeletsorokon a falsíkra merőleges létesítmények minden esetben építési hatósági engedély alá tartoznak s a módozatokat és kikötéseket a hatóság esetenként állapítja meg.

Kerítésen, támfalon, állványon, a síktól elálló ilyen létesítményt egyáltalán nem szabad alkalmazni.

h. §.

A falsíkra merőleges létesítmény (g. §.) alkalmazása ki van zárva a következő útvonalakon és tereken: az Andrásy-úton, az Eskü-téren, az Egyetem-téren, mindkét Dunaparton a Margithíd és a Ferenc József-híd között, a Szabadság-téren és a Kossuth Lajos-téren.

Ezt a tilalmat a hatóság az indokolt szükséghez képest más útvonalakra és terekre is megállapíthatja.

Az első bekezdésben felsorolt útvonalakon és tereken, kivéve az Andrásy-útnak a Körtértől a Városligetig terjedő szakaszát, valamint a Kossuth Lajos-teret, a falsíkra merőlegesen elhelyezett megvilágított be rendezések alkalmazását a hatóság megengedheti.

A falsíkra merőleges azokra a földszinti kisebb létesítményekre, amelyek a g. §. harmadik bekezdése szerint nincsenek építési hatósági engedélyhez kötve, a jelen szakasz tilalma nem terjed ki.

i. §.

Tűzfalakon a hirdetések csak a szépészeti követelményeknek megfelelő felületi tagozással szabad alkalmazni.

A hatóság szépészeti szempontból a hirdetésre felhasználni kívánt tűzfal homlokzatszerű kiképzését rendelheti el.

Az Andrásy-úton, valamint mindkét Dunaparton a Margithíd és a Ferenc József-híd között, tűzfalakon hirdetést alkalmazni nem szabad.

j. §.

A III., IV. és VI. övezetben fekvő magántelkeken csak olyan hirdető táblát, vagy oszlopot szabad elhelyezni, amely valamely, a környéken levő üzemre (üzlet, foglalkozás stb.) vonatkozik.

Az ilyen tábla a föld színétől mért 3.5 méternél magasabbra nem terjedhet és felülete a 6 négyzetmétert nem haladhatja meg.

k. §.

Közterületen elhelyezett építményeken és tárgyakon, aminők az árusító, közúti vasúti, autobuszüzemi, illemhelyi, földalatti közművekhez tartozó stb. pavillonok és hasonló építmények, továbbá a lámpaoszlopok, vezetéktartó-oszlopok, a fák védőrácsai, padok, szeméthyűjtő kosarak, közüzemi ládák s egyéb ilyenféle, rendeltetésük mellett az utcaképre és városképre is kiható tárgyak, cég-, címjelzések és hirdetések alkalmazása szintén a jelen fejezetben kifejezésre jutó követelmények alá s ennél fogva e szempontból építési hatósági engedély alá esik.

Az ilyen tárgyakra nézve jellegükhöz s az utcai és városképben való szerepükhöz és kihatásukhoz képest a tárgyak fajai szerinti csoportonként s a szükséghez képest tárgyanként is, az építési hatóság elvi engedélyben állapítja meg azokat a módozatokat, amelyekkel azok cég-, címjelzések és hirdetések alkalmazására felhasználhatók.

Hasonlóképen építési hatósági elvi engedélyben kell megállapítani a hirdetésekre szolgáló külön oszlopoknak és tábláknak, mint amelyek szintén a jelen fejezetben kifejezésre jutó követelmény alá esnek, közterületen való felállítására, méreteire, kivitelére vonatkozó módozatokat is.

Ugyancsak az elvi engedélyekben kell megállapítani, hogy mely útvonalakon és tereken esik korlátozás, vagy a kivitelre nézve különleges kikötések, avagy teljes tilalom alá az első bekezdésben említett tárgyakon cég-, címjelzés és hirdetés alkalmazása, továbbá a külön hirdetőoszlopok és táblák felállítása.

A jelen szakasz szerinti elvi engedélyre vonatkozó beadványokat, előterjesztéseket és terveket előzetes elbírálás végett a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elé kell terjeszteni.

l. §.

A közterületen levő parkokban, az erdőkben, hegytetőn, vagy hegyoldalon hirdetések nem szabad alkalmazni.

Hasonlóképen tilos hirdetések alkalmazása a műemlékszerű építményeken.

m. §.

A jelen fejezet határományai a már meglévő, az a. §-ban említett létesítményekre is kiterjednek.

Ehhez képest mindazokra a meglévő létesítményekre nézve, amelyek a jelen fejezet szerint építési hatósági engedélyhez vannak kötve és amelyek tekintetében a hatóság azok tulajdonosaihoz erre nézve felhívást intéz, köteles azok tulajdonosa a felhívásban foglalt idő alatt építési hatósági engedélyért folyamodni s ha az engedély megtagadatik, köteles a létesítményt eltávolítani, átalakítás vagy módosítás elrendelése esetében pedig ezt elvégezni.

Olyan létesítményt, amelyre a jelen fejezet szerint az építési ható-

sági engedély meg nem adható, köteles tulajdonosa a hatóság felhívásának kézbesítésétől számított hat hónap alatt eltávolítani.

Olyan létesítményekre nézve, amely különösen nagy mértékben ütközik a b. §-ban kifejezésre jutó elvi követelményekbe, a hatóság rövidebb határidőt is állapíthat meg.

n. §.

A jelen fejezet határozmányai nem érintik Budapest székesfővárosnak szabályrendeleti jogkörét a hirdetési ügynek és a hirdetések közszemlére tételének rendezését illetően.

Nem vonatkoznak a jelen fejezet határozmányai az épületek kapuja és bejárata körül, azok síkjára illesztve alkalmazni szokott, a házbeli lakókra vonatkozó kis cím- vagy jelzőtáblákra.

4.

Az Építésügyi Szabályzat 404., 405. és 406. §-ai hatályukat veszítik.

Székesfővárosunk területén a Vár az az egyetlen hely, ahol történelmi emlékü helyek és épületek nagyobb számban megőriztettek és ahol a városkép a maga eredetiségében többé-kevésbé még érintetlenül fennmaradt.

A várbeli építkezések új szabályozása.

A régi emlékek megőrzése nemcsak kultúrtörténelmi szempontból kívánatos, hanem nagy jelentősége van ennek hazafias és erkölcsi szempontokból is. Ezért a városfejlesztés érdekeinek kielégítése mellett is törekedni kell arra, hogy a történelmi jelentőségű városrészek jellegét és külső megjelenését az utókor számára megőrizzük.

Építésügyi Szabályzatunk 116. §-a is tartalmazott már olyan rendelkezéseket, amelyeknek célja, hogy a Vár egyes utcái a régies jelleget el ne veszítsék. E rendelkezések azonban csak szűk keretre szorítkoznak.

A hivatkozott szakasz ugyanis megengedte a Várban a 21 méter magassággal való építkezést, de azzal a megszorítással, hogy az épület csak háromemeletes lehet. Kivételt és további megszorítást szab meg az a) és b) pontokban felsorolt helyekre, amelyeken csak 17 méter magasságot és csak kétemeletes épületet engedett meg, előírván még azt is, hogy az új építkezés homlokzati kiképzésével ahhoz az épülethez kell alkalmazkodni, amelynek helyébe az új épület jön.

A Vár idők folyamán kialakult jellegének és az ebben városképileg is megjelenő értéknek megóvására irányuló törekvésben igazoltnak mutatkozott az a követelmény, hogy az a) és b) pontokban foglalt megszorító rendelkezések a Vár egész területére kiterjesztessenek, az általános városszabályozási tervnek a Várra vonatkozó része a régi jelleg megóvására irányuló törekvéssel revideáltassék, a Vár építkezéseinek régi jellege a Vár egész területén megfelelő védelemben részesüljön s utóbbi cél érdekében az új építkezéseknél a homlokzat kiképzése tekintetében esetenként a Műemlékek Országos Bizottságának a véleménye is kikéressék. Ezeknek az elvi szempontoknak a figyelembe vételével az Építésügyi Szabályzat 116. §-a helyébe a következő módosított és kiegészített rendelkezéseket állapítottuk meg:

116. §.

1. Az I. kerületbeli Vár területén legfeljebb 15.5 méterig terjedhető épületmagassággal és legfeljebb kétemeletes házat szabad építeni.

2. A szomszédos épületekre való tekintettel a hatóság az épületmagasságra nézve további korlátozásokat írhat elő.

3. Új épület építése, emeletráépítés, a homlokzatot érintő toldalék-építkezés, homlokzatátalakítás esetében az építési engedélyért benyújtott kérvényhez a III. Fejezetben előírt terveken felül mellékelni kell a meglévő épület utcai homlokzatának olyan fényképét, valamint rajzát is, amely feltünteti még a kétoldali, legalább is közvetlen szomszédos épületek teljes homlokzatát is. Az építési tervekhez tartozó homlokzatrajznak pedig tartalmaznia kell a kétoldali szomszédos épület teljes homlokzati rajzát is.

4. Épület lebontására engedélyt csak a helyére építendő új épületre kapott jogerős építési engedély birtokában és igazolásával lehet kérni.

5. A Várnak az idők folyamán kialakult jellegét mindennemű építkezésnél meg kell óvni; kerülni kell tehát minden olyan építkezést, vagy módosítást, amely a meglévő városképet zavarná.

6. A kidolgozandó újabb szabályozási terv megállapításáig — hacsak különösebb ok az eltérést szükségessé nem teszi — az utcavonalak tekintetében a régi állapotot kell fentartani. Az előkerteket, amelyek az általános szabályozási tervben a Hunyadi János-út, illetőleg a bástyafal felé jelezve vannak, minden esetben szabadon kell hagyni.

7. Lebontandó épület helyébe tervezett új építkezésnél, emeletráépítésnél, homlokzatot érintő vagy egyébként közterületről látható toldalék-építkezésnél az épület homlokzatát a régi épület építési modorában kell kialakítani, a régi épületen levő és művészeti vagy régészeti szempontból értékes díszítések, kapuzatok stb. felhasználásával, illetőleg azokkal megegyezőknek az alkalmazásával.

8. Oly esetben, amikor a régi épület homlokzati kiképzése építészeti szempontból értéktelen, az új homlokzatot olyan modorban kell megtervezni és kiképezni, hogy a régi jellegű környezetbe megfelelően beilleszkedjék.

9. Az építkezés engedélyezése előtt, a hatóság kívánságára, a helyszínen megfelelő állványozással fel kell tüntetni az épület homlokzatának határvonalait, illetőleg kiemelkedőbb részeit (párkányok, tetőgerincmagasság stb.).

10. A Vár területén reklámszerű, nagyobb szabású hirdetményeket tilos alkalmazni. Boltkapuzatot, címtáblát, cégjelzőt is csak olyan méretekkel és módon szabad alkalmazni, hogy az épület homlokzatának jellegét, valamint az utca- és városképet károsan ne befolyásolja. Az e követelményeknek meg nem felelő boltkapuzat, címtábla, cégjelző záros határidőn belüli eltávolítását a hatóság elrendelheti.

11. A Szentháromság-tér déli oldalát lezáró, még beépítetlen telek beépítésére nézve a jelen szakaszban foglaltakon felül még az állapíttatik meg, hogy ezt a telket csak feloszthatatlan egészben, egy egységes épülettel szabad beépíteni s hogy az épület magasságának, valamint kiképzésének meghatározása az építési hatóság különleges rendelkezésének van fentartva.

12. A Vár területére vonatkozó minden építési engedélyi kérelem

ügyét előzetes megbírálás végett hivatalból fel kell terjeszteni a Fővárosi Közmunkák Tanácsához. A homlokzati kiképzés tekintetében pedig a műemlékek védelme végett ki kell kérni a Műemlékek Országos Bizottságának véleményét.

13. A jelen szakaszban foglalt rendelkezések alkalmazandók az életbelépésük időpontjában folyamatban levő építési engedélyi kérelemügyekre is, valamint azokra az építkezésekre is, amelyeket a jelen szakaszbeli rendelkezések életbelépésének időpontjában még nem kezdtek meg.

A kereskedelemügyi miniszter úr az 1921. évi október hó 4-én 66.026-IV./1921. szám alatt kelt rendeletével a falitégglák méreteire nézve elrendelte, hogy építkezéseknél szabványtégla gyanánt 250 mm. hosszú, 120 mm. széles és 65 mm. vastag falitégglákat kell alkalmazni. Megengedte azonban, hogy indokolt esetekben, az építető kérelmére, az építési hatóság más méretekkel gyártott falitégglák felhasználását is engedélyezhesse. A belügyminiszter úrral egyetértően elrendelte ennek folytán, hogy az építési szabályrendeletekben szabályozott falméretek, az előírt $1\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{2}$, 2 stb. téglavastagságok megtartása mellett, vakolatlanul 12, 25, 38, 51 stb. centiméterben állapíttassanak meg.

Új falitégla és falméretek.

Ehhez képest a Budapest területére érvényes Építésügyi Szabályzat szövegét az új téglaméretek alapján a következőkben módosítottuk:

A 201. §-ban a 45 és 60 cm helyébe másfél téglányi és két téglányi vastag megjelölés lép.

A 203. §-ban a 45 cm helyébe másfél téglányi vastagság kerül.

A 212. §. helyébe a következő szöveg lép: „A falazáshoz használandó téglának hossza huszonöt centiméterben, szélessége tizenkét centiméterben, vastagsága 6.5 centiméterben állapíttatik meg”.

Indokolt esetben a hatóság más méretben gyártott téglák alkalmazását is megengedi.

Hiányosan kiégetett, nem síkfelületű, vagy nem kellő szilárdságú téglát használni tilos.

A 217. §. helyébe a következő szöveg kerül:

A falak vastagságának méretei vakolatlan állapotban a következőleg állapíttatnak meg: a fél téglányi fal vastagsága 0.12 m., az 1 téglányi falé 0.25 m., a másfél téglányi falé 0.38 m., a 2 téglányi falé 0.51 m., a két és fél téglányi falé 0.64 m., a 3 téglányi falé 0.77 m., a 3 és fél téglányi falé 0.90 m., a 4 téglányi falé 1.03 m., a 4 és fél téglányi falé 1.16 m., az 5 téglányi falé 1.29 m.

A 218. §. a következően módosul:

Emberi tartózkodásra szolgáló helyiségeknél a főfalak a legfelső emeleten kettős szárnyban az utcai és udvari főfalak, egyes szárnyban pedig mindkét főfal 6.5 m.-nél nem több mélység mellett, hőszigetelés szempontjából másféltéglányi vastagságban építendőek.

Raktáraknál, műhelyeknél, áruhelyiségeknél, folyosóknál ezek a főfalak egy téglányi vastagságban építhetők, ha ezt a szilárdsági követelmények megengedik.

A homlokzatra utólag alkalmazott burkolat a falvastagságba nem számít be.

A 222. §. így módosul: A főfalak kivételesen a III—VIII. övezetben

a legfelső emeletsonon egy téglányi vastagságban építhetők, ha az ürmagasság a 3.20 m-t és az ürmélység az 5.50 m-t meg nem haladja.

A 224. §-ban a 2 és fél téglányi (0.75 m.) helyébe 3 téglányi (0.77 m.) meghatározás lép.

A 225. §. a következőleg módosul:

A lépcsők oldalfalai mindkét végén alátámasztott lépcső esetében két-emeletes házban legalább egy téglányi, három vagy több emelet esetében pedig a három legfelső emeletsonon egy téglányi vastagságban, lefelé pedig másfél téglányi vastagságban építendőek. Amennyiben e falak egyéb módon is megterhelhetnek, a falak igénybevételét számításokkal kell igazolni.

Egyoldalon befalazott lépcsőknél, tekintet nélkül az emeletek számára, a lépcsőfalakat legalább másfél téglányi vastagságban kell építeni. A lépcsőfokokat féltéglányi vastagságban kell befalazni. A lépcsőfalak belsejében kéményeket elhelyezni nem szabad, amennyiben az elrendezés ily falak mentén kémények építését tenné szükségessé, e kéményeket a lépcsőfalból kiszökellően a fal vastagságával kell megépíteni oly módon, hogy a fal másfél téglányi vastagságban tömören maradjon. Az ajtó- vagy ablaknyílásoknál a falazatnak az egyoldalon befalazott lépcsők általi történő igénybevételét számítani kell és szükség estében kiváltó gerendákat kell alkalmazni.

A 230. §-ba második bekezdésül felvételik: Lakóhelyiségeknél a záró- és határfalakat kívül is vakolni kell.

A 234. §-ban a 15 cm. jelzés helyébe féltéglányi jelzés lép.

A 286. §. így módosul: Az egyoldalon befalazott kőlépcső használható szélessége 1.40 m-t meg nem haladhat.

A 294. §. a következően módosul:

Közönséges tüzeléshez a kéményür keresztmetszeti területe legalább 144 négyzetcentiméter legyen.

Ilyen kéménybe két közönséges tüzelésnél, vagy üzleti célra szolgáló (pl. kávéház, vendéglő, fával fűtött egy közönséges sütőkemence) egy tüzelésnél többet bevezetni nem szabad.

A négyszögletes kéményt 12 centiméteres egyenlő oldalakkal, a hengeralakút pedig 13.5 cm. átmérővel kell építeni.

Amennyiben a kéményür nagyobb keresztmetszeti területtel készül, több közönséges tűzhely füstje is bevezethető. Ily esetben egy tűzhely részére 70 cm² keresztmetszeti területet kell alapul venni.

A közönségesnél nagyobb tüzelés esetében a kéményür keresztmetszeti területét megfelelően nagyobbítani kell.

Az épület minden emeletsonorát külön-külön kell kéményekkel ellátni. Több emeletsonor kéményeit, füstcsöveit egyesíteni nem szabad.

A 308., 311. és 314. §-okban a 0.15 m. helyébe féltéglányi megjelölés lép, a 473. §. első bekezdésében pedig a 0.45 m-es megjelölés helyébe másfél téglányi vastag megjelölés.

A Szabályzathoz tartozó II. Függeléknek (a tervek bírálatánál alapul szolgáló adatok) III. csoportjában (Födémek saját súlya) a 7. tételnél a zárójelben foglalt 15 cm. helyébe 12 cm. kerül s egyúttal a súlyrovatban a 480 kg. helyébe 450 kg. lép; a 8. tételnél pedig a súlyrovatban a 440 kg. helyébe 400 kg.

Ugyane függelék VIII. c. csoportjában (igénybevételek) a rovatfelirat negyedik hasábjában a 45 cm. jelzés helyébe 38 cm. jelzés jut.

Ugyanez alkalommal a Szabályzat 531. §-ába véglegesen felvettük azt a kiegészítést, hogy bármely helyiség használati módja megváltoztatásának építésrendőri hatósági engedélyezéséhez az építési hatóság előzetes hozzájárulása szükséges.

Meg kell említenünk az Építésügyi Szabályzatnak második kiadásában való közrebocsátását is.

Az Építésügyi Szabályzat új kiadása.

Az 1914 március hó 1-én életbelépett Építésügyi Szabályzat példányai a könyvpiacra elfogytak, ami szükségessé tette a Szabályzat újabb kiadását.

A sajtó alá rendezés munkáit az 1926. év első felében végeztük el s az új kiadás még ugyanez év június havában jelent meg a könyvpiacra, a „Hellas” Irodalmi és Nyomdai részvénytársaság nyomásában.

Az új kiadásba felvettük mindazokat a módosításokat és kiegészítéseket, amelyek a szabályzaton 1914. év óta az új kiadás előkészítéséig történtek.

Igy keresztülvezettük az új kiadásban a székesfőváros övezeti beosztásának időközi változtatásait az új, illetőleg megváltoztatott utcanevekkel együtt és a szövegbe beiktattuk a dunajobbparti részen bekövetkezett új helyrajzi számozásnak megfelelő új helyrajzi számokat is.

A Függelékbe felvettünk néhány különleges építési módra vonatkozó határozatot is. Felvettük ugyanoda az építési könnyítésekre ideiglenes, időhöz kötött érvényességgel megállapított azokat a szabályokat is, amelyeket a fentiek során ismertettünk.

Csatolva van az új kiadáshoz az időközi változásoknak megfelelően készített övezeti térkép, valamint két különleges beépítési módra vonatkozó vázrajz.

A Szabályzat e második kiadása óta történt módosítások és kiegészítések, amelyeket tehát e második kiadás nem tartalmaz, amelyekről azonban a fentiekben részletesen szoltunk, a következők: a 16. §. kiegészítése, a 19. § I. o. és II. j. pontjainak módosítása, a 116. §. módosítása, a 195. §. kiegészítése, a 404., 405., 406. §-ok hatályon kívül helyezése, az új XV. A. Fejezet és az 538. §. kiegészítése.

Az 1925. évben a székesfőváros javaslatot terjesztett elénk az I. ker. Döbrentei-utcában és az Attila-körúton a tabáni róm. kath. plébánia templom szomszédságában fekvő telkek beépítési módjának megállapítása iránt, mert különleges rendelkezések nélkül a templom környékének egységes kialakulása és a templom domináló helyzete nem látszott biztosítottaknak.

A tabáni plébánia-templom környékének építési módja.

A középítési bizottság által is letárgyalt előterjesztés annak szabályként való kimondását hozta javaslatba, hogy a templom déli oldalán, az Attila-körutat a Döbrentei-utcával összekötően nyitandó 15 m. széles utcától északra fekvő, s a templom telkével közvetlenül szomszédos telkeken, a tabáni szabályozási tervben megállapított elhelyezéssel és alaprajzi méretekkkel csak olyan épületek építhetők, melyeknél a legfelső emelet födémszerkezetének a felső éle, valamint maga a főpárkány magassága a templom délkeleti sarkánál a járdaszint magasságától számított 13 mé-

tert meg nem haladhatja és hogy ez a magasság az egész épületen egy síkban végigvezetendő.

A javaslat ezenkívül annak kimondására is kiterjed, hogy az épület-szárnyakban mansardépítés nem létesíthető, legfeljebb csak az épületek utca felőli részében.

Részünkről a mindenképen indokolt javaslatot elfogadtuk és az építési módot ehhez képest megállapítottuk.

Az I. ker. Márvány-
utca környékén külön-
leges építési mód.

Az I. ker. Márvány-utca, Győry-út, Fery Oszkár-utca és az Alkotás-utca által határolt telektömböt az Építésügyi Szabályzat a II. övezetbe sorozta, de vannak itt olyan telkek is, amelyek szabadonálló villákkal épültek be. Ezek a villák még jó karban vannak, tehát lebontásuk vagy átépítésük belátható időn belül nem várható s így a velük szomszédos telkek beépítésével takaratlanul maradó, magas tűzfalak keletkezhetnének, amelyek a városrendezés és az esztétika érdekei ellen volnának.

Ezért a székesfővárossal egyetértően a szóbanforgó telektömbre különleges építési módot állapítottunk meg, kimondva, hogy a telektömböt csatlakozó udvaros rendszer szerint kell beépíteni, a benne nyaralószerűen, szabadonállóan már fennálló épületekkel szomszédos telkeken öt méter széles oldalkert szabadon hagyásával s a szabadonálló épület felé homlokzat építésével. A csatlakozó udvarokban a mélyebb telkeken az utcai vonalra állítandó épületen kívül belső épületeket is szabad emelni.

Építésrendészet.

A legutóbbi jelentésünkben részletesen ismertettük azokat az intézkedéseket, amelyeket az építésrendőri szabályellenességek: a hatósági engedély nélkül vagy a hatósági engedélytől eltérően foganatosított építkezések megakadályozása végett életbeléptettünk.

E téren a jogrend megvalósítása érdekében igen nehéz küzdelmet kell folytatnunk meg nem szűnő eréllyel és szívos kitartással.

Nehéz a küzdelem, mert az építésrendőri áthágást elkövető előtt ott lebeg a remény, hogy a mai nehéz gazdasági viszonyok között a nagy lakásínség idején, ha jogtalan ténykedéssel jutott is vagyoni előnyhöz, a nem szabályszerűen és a közegészségügyi szempontok sérelmével létesített lakó- vagy emeletrészek lebontását a lakástermelés címén mégis elkerülheti és ilykép a kieroszakolt vagyoni előnyt megtarthatja. A lebontással valóban vagyoni érték semmisül meg, de a szabályellenesség megtűréseivel a törvénytisztelő államfentartó polgárban a jogrendben, a hatóság igazságos határozatában való hit inog meg és ez nagyobb érték megsemmisülése lenne.

Nem szabad megerősödni az államalkotó polgárban annak a tudatnak, hogy jogtalan ténykedéssel vagyoni előnyhöz lehet jutni, a törvénytisztelettel pedig csak vagyoni hátrányhoz.

És nem szabad oly építkezésnek fenmaradni, amely az egészséges városfejlesztés érdekét sérti.

El kell ismernünk azonban azt is, hogy az építkezésnek az engedély kézhezvétele előtt való lefolytatásának voltak olyan okai, amelyek az építetőkre kényszerítőleg hatottak és amelyeket megszüntetni az építési hatóságoknak módjában nem állott. Ez az ok: pénzünk értékének állandó ingadozása volt.

Pár heti késedelem az építetőnek teljesen lehetetlenítette az építke-

zés foganatosítását, a megkezdettnek abbahagyása pedig teljes vagyoni romlását idézhette elő.

E körülmény azonban a rendkívüli viszonyok közt csak akkor igényelhetett méltánylást, ha az építkezés végrehajtása egyébként az Építésügyi Szabályzat rendelkezéseinek betartásával történt.

Az e természetű szabályellenességek kiküszöbölhetése végett behoztuk az építési engedély kiadásánál a gyorsító eljárást.

Ennek alapján a székesfővárosi tanács III. ügyosztályának vezetője, ha az építkezés engedélyezésére valamely gátló körülmény nem forog fenn, a helyhatósági építési engedély kiadása előtt az építetőnek építési igazolványt adhat ki, amely az építetőt az építkezésnek megkezdésére s az alap- és pincefalak felépítésére jogosítja.

Ezenkívül az előzetes elbírálásunkat igénylő építési ügyekben az Építésügyi Szabályzat 38. §-ának módosításával azt a könnyítést hoztuk be, hogy az ily ügyeket a székesfőváros még a határozathozatal előtt juttassa hozzánk.

Azok a szabályellenes építkezések azonban, amelyek az Építésügyi Szabályzat rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával, a közegészség, közbiztonság és tűzbiztonság érdekeinek sérelmével történtek és célzatuk a jogtalan nyereszkesedés lehetőségének elérése volt, a jogrend és a városfejlesztés közérdekében az építésrendőri hatóság részéről a szigorú intézkedést mellőzhetetlené tették.

Sajnos e kirívó esetek megtorlására Építésügyi Szabályzatunkban a reinitens építető, vagy végrehajtó szakértővel szemben nem volt más megtorlási lehetőség, mint a pénzbírság alkalmazása. A lebontást elrendelő véghatározat érvényesítésére nem volt hatékony rendelkezés.

A kiszabható legmagasabb pénzbírsággal a szabályellenességre hajló végrehajtó szakértők pedig már eleve számoltak, bekalkulálták azt a költségvetésbe.

Ennek a vállalkozási eljárásnak a meghonosítása természetesen nemcsak közrendészeti, de etikai szempontból sem volt megengedhető.

A súlyosabb esetek legtöbbször a szabályellenességek a végrehajtó szakértők ténykedésére vezethetők vissza, akikkel szemben a jóhiszeműnek bizonyult építetők káruk megtérítésére viszont nem is számíthattak, mert arra szakértőjük nem is volt képes.

Az Építésügyi Szabályzatnak a szabályellenességek megtorlására vonatkozó rendelkezéseit olyképp iparkodtunk módosítani, hogy az egyrészt a szabályellenességet elkövetőre valóban megtorlás legyen, a hatóságnak megadja a szabályszerű állapot visszaállítása iránt tett intézkedések végrehajtására a biztos alapot, s másrészt hatékony eszköze legyen a szabályellenesség megelőzésére irányuló törekvésünknek is.

Ugyanis, ha a megtorlás oly mérvű lehet, hogy az a szabályellenesség mérvével arányos, úgy ez alkalmas intézkedés a szabályellenességre hajlóknál is a törvényes rendelkezések betartására. És ez főleg a végrehajtó szakértővel szemben fontos, mert az ő ténykedése nélkül építésrendőri szabályellenesség el nem követhető és ezért mellőzhetetlen az is, hogy őt szabályellenes ténykedéséért az építetővel szemben is anyagi felelősség terhelje.

A fentelődött célzattal azért az Építésügyi Szabályzatban két rendelkezést vettünk fel.

Az egyik a szabályellenes építkezés hatósági lebontására és átalakítására (a szabályszerű állapot visszaállítása) szükséges költség biztosítása, a másik a folyamatos bírságolás, amely naponként, hetenként vagy hónaponként való ismétlődéssel állapotot tart meg arra az időre, ameddig a marasztalt a rendelkezésnek eleget nem tesz.

Az építkezés terén a rend és a szabályok uralmának biztosítására mindenesetre hatékonyabb eszköznek bizonyulna, ha az előjáróság részéről az ellenőrzés szigorúbb lehetne. Ez azonban csak akkor érhető el, ha az előjáróságok mérnöki személyzetének létszáma lényegesen felemeltetnék; a mai kis létszám azt teljesíteni nem tudja.

A szabályellenességek megelőzésére igen hatékony eszköznek bizonyulna, ha a mérnöki kamara választmánya a neki tudomására adott vagy jutott súlyosabb esetekben az ezeket elkövető szakemberek fegyelmi vétséget képező ténykedése felett szigorúan, végső esetben az építési gyakorlat eltiltásával ítélkezne.

A kérdés végleges igazi megoldása azonban csak akkor következhetik be, ha Budapest minden lakosának szívében élni fog az a nemes kötelességérzet, ami a városi polgár fogalmának belső tartalmát és jelentőséget ad. Mert az igazi erő, amely minden téren a rendet a legteljesebben biztosíthatja, a városa közérdekét átérző, azzal törődő és azért küzdő polgár szívében élő áldozatkész szeretet.

Ez egy széleskörű autonómiával rendelkező város polgárságától el is várható .

Társasház-tulajdon.

Azok közül az előterjesztéseink közül, amelyekkel a lakásínség enyhítése és a lakásépítés előmozdítása érdekében a magas kormányhoz fordultunk, megemlékezni kívánunk az 1923. március 20-án tartott ülésünk-ből a miniszterelnök úrhoz tett felterjesztésünkről, amelyben rámutatunk jogrendszerünk terén olyan szabályozásnak a szükségességére, amely megítélésünk szerint hozzájárulni alkalmas a lakásépítés lehetőségeihez és előmozdításához.

Előterjesztésünk arra irányult, hogy egyfelől az építményi jog intézménye (idegen telken épület emelése), másfelől a házrészre vonatkozó önálló tulajdon intézménye törvényhozási úton — külön törvénnyel — rendszeresíttessék és szabályoztassék.

Kifejtettük, hogy a tapasztalat szerint a magántőkéből történő lakás-termelés túnyomó részben csak saját használatra szánt lakás létesítésére irányul, bérbeadás céljára ellenben csak elenyészően csekély arányban. A csupán egy lakást tartalmazó ház építése azonban a legdrágább, aránylag a legnagyobb tőkebefektetést igényli és a legkisebb tőkejövedelmezést adja; s mentől több emeletsorral épül a ház, bizonyos mértékig és bizonyos arányban aszerint kevesbedik az építési tőke. Ez vezetett arra, hogy olyanok, akiknek nincs elegendő tőkéjük egy lakásos önálló ház építésére, vagy az aránytalanul nagy költség miatt nem akarnak ilyet építeni, ellenben tudnak akkora tőkét áldozni, amelyet egy nagyobb házban egy lakásnak építési költsége igényel, összeálljanak közösen egy nagyobb háznak mégis jutányosabb építésére. Figyelembe kell venni azt is, hogy egy lakásos ház építésére a város nem akármelyik területe alkalmas; mert a szabadon álló (villaszerű) építkezésre előírt területen nagyobb telket kell szerezni, ami fokozza a költséget; a zárt sorú, belsőbb részeken pedig

olyan drága a telek, hogy a tőke nem bírja el a csupán kis házzal való kihasználást.

E körülmények hozták létre azokat a házépítő társaságokat, leginkább szövetkezeti jogi formájában, amelyeknek többemeletes és soklakásos háza a társasház, szövetkezeti ház, öröklakásos ház néven ismertek. Ezeknél azonban a jogi helyzet az, hogy ilyen háznak a tulajdonosa maga a jogi személy, a szövetkezet; míg azok, akiket az egyes lakások illetnek, jogilag nem résztulajdonosai magának a háznak, s még kevésbé tulajdonosai jogilag az illető lakásnak.

Tény azonban, hogy a saját tulajdonú házrészre irányuló törekvést a haladó élet fejleményei, a gazdasági viszonyok gyökeres módosulása megteremtették; tény másrészt az is, hogy e törekvés igazolható, jogosult és célirányos. Indokoltnak mutatkozott tehát, hogy az állam is elősegítse ezt a törekvést és jogi szabályozását a helyes irányban megoldja.

A maguknak lakást létesíteni kívánóknak valójában az a törekvése, hogy jogi és telekkönyvi tulajdonosai legyenek bizonyos testileg külön tárggyul meghatározott házrésznek (lakásnak). Mai jogrendszerünk azonban erre nem nyújt módot, mert a közös tulajdont csak úgy ismeri, hogy a tulajdoni illetőség a testileg osztatlan telekkönyvi testnek csak az egészhez viszonyított hányadrészával fejezhető ki.

Elsősorban az építményi jog az, amely alkalmas az építkezés ügyén lényegesen segíteni. Habár tételes törvény nem tiltja, a telekkönyvi rendtartás sem zárja ki és joggyakorlatunk is elismeri az építményi jog (idegen telken való építkezés) intézményét, mint szórványosan meglevő és egyes helyeken kifejlődött tény: az építményi jog szabályai tüzetesebben nincsenek kifejlődve. Az olyan eset, hogy valaki idegen telken épít, a városokban napjainkban elég gyakori és igen célszerű. Az ilyen esetek azonban ma nem a különleges építményi jog alapján, hanem egyszerűen bérleti szerződéssel oldatnak meg. A kettő azonban lényegesen más.

A polgári törvénykönyv tervezete már fel is vette az építményi jog szabályozását, de olyan megszorítással, hogy az épület egyes részeire, különösen egyes emeleteire nem lehet megalapítani az építményi jogot.

Utaltunk azokra a gazdasági és célszerűségi okokra, amelyek a polgári törvénykönyv tervezetének indokolásában erre nézve igen meggyőzően ki vannak fejtve és amelyek a katasztrófális lakásínségben a legélénkebben lépnek előtérbe; kértük, hogy az építményi jog intézménye külön törvénnyel sürgős szabályozást kapjon, azonban olyképen, hogy az a megszorítás, amely szerint csak egész épületre szólhat, de az épület egyes részeire, vagy egyes emeletekre nem vonatkozhatik, ejtessék el.

Az építményi jogon túlmenően azonban jogrendszerünk egy másik terén is lehetők és szükségesnek jeleztünk olyan reformot, amely a lakásépítésre és a lakásínség csökkentésére alkalmas; s vonatkozik ez egy épület tulajdonának megoszthatására jogilag és telekkönyvileg több személy közt, nem az egészre vonatkoztatott hányadban, hanem testileg meghatározott épületrészek, pl. emelet, épületrészek, lakásosztályok szerint (emelettulajdon, házrésztulajdon) és olyképen, hogy ez a tulajdon nem telek nélkül, hanem telektulajdonnal kapcsolatban legyen megoldva. Az ilyen házrésztulajdon kiválóképen az, amelyre a gazdasági élet új viszonylatai, mint igazolt szükségletre rámutatnak és amelyre törekvés, mint célsze-

rúre irányu', amely azonban mai jogrendszerünkben nem találja meg a kielégítő megoldást.

A kérdés megoldását abban az irányban javasoltuk, hogy a házrész önállóan telekkönyvezett, forgalomképes tulajdoni tárgy legyen, elidegeníthető, örökölhető, megterhelhető, úgy a gazdasági élet, mint a jogrendszer terén; a telek maga közös tulajdonként, az egészhez viszonyított hányadokban mindig azoknak a telekkönyvi tulajdona legyen, akiknek tulajdonai a házrészek, abban az arányban, amelyet az illető házrész képvisel az egész házzal szemben; vagyis a telek bizonyos tulajdoni hányadához, mint alkotórész tartozzék hozzá az épületnek bizonyos testileg meghatározott része, s a kettő jogilag egy ingatlandolgot alkosson, elválaszthatatlan egységben. Az egyes tulajdoni tárgyak egymással való természeti összefüggéséből (közös használatú építményrészek stb.) folyó helyzet pedig az egyes tulajdonosok megállapodásaival, ilyenek hiányában a közösségre, a szomszédjogra és a telki szolgálomakra vonatkozó jogszabályok alkalmazásával rendeztessék.

Az ilykép megvalósítandó házrésztulajdonintézményt a gazdasági életviszonyok új alakulásával előtérbe lépett és érvényre jutni törekvő olyan alakulatnak véltük, amely az élet igényeinek és a köz érdekeinek megfelel, s kiválóan alkalmas lesz arra, hogy a kisebb tőkéket a megakadt építkezésbe bevonja, a nyugodtság és biztonság érzetét adó s egyúttal a várospolgári ragaszkodást is kifejlesztő saját otthon megvalósítsa, lényegesen hozzájáruljon a lakásínség súlyos kérdésének megoldásához, s mindezek mellett előmozdítsa a városok megbénult építési fejlődését.

Előnyt gondoltunk adni ennek az intézménynek az építményi jog fölött is, mert a házrésztulajdon mélyebb és állandóbb erejű az építményi jogból folyó tulajdonnál és mert eminenter lakásokra vonatkozik; de azért is, mert előreláthatóan a város belsőbb, már jobban kiépített, a közművekkel már ellátott részeit fogja inkább keresni és a város intenzívebb irányú beépítését fogja szolgálni.

Vázlatos tervszellettel kiegészített előterjesztésünk a magas kormány-nál megértő és kedvező fogadtatásban részesült és az igazságügyminiszteriumban megtartott ankétszerű tárgyalások után — elajtvén az építményi jognak ezúttal való szabályozása — a házrésztulajdonra, illetőleg társháztulajdonra nézve az igazságügyminiszter úr 1923 november 23-án benyújtotta a törvényhozásnak a törvényjavaslatot.

Így jött létre az 1924:XII. törvénycikkbe foglalt, a társasháztulajdonról szóló és 1924 május 20-án életbelépett törvény.

Megemlítjük még, hogy a törvény végrehajtásaképen, a társháztulajdon telekkönyvezéséről az igazságügyminiszter úr 1925 július 2-án a 30.000/1925. Ig. Min. sz. rendeletet adta ki, amely a részletes rendelkezéseken kívül mintát is ad a társasháztulajdont alapító okiratra és a telekkönyvezések módjára.

III.

Csatornázás — Vizmű.

A háború és az azt követő évek gazdasági válsága nagymértékben hátráltatta a főváros csatornahálózatának fejlesztését. A mellécsatornák hálózatának fejlesztése olyan megterhelést jelentett volna az útvonal mentén fekvő ingatlanulajdonosokra, amelyet azok ingatlanuk csekély jövedelménél fogva képtelenek lettek volna megfizetni, viszont a fő- és mellékgyűjtők hálózatának fejlesztése és illetve kiépítése a főváros háztartását terhelte volna meg túlságosan. Az utóbb említett okból elmaradt a kelenföldi csatornahálózatra elfogadott terv folytatólagos végrehajtása, a tabáni csatornahálózat kiépítése, a balparti főgyűjtő kitorcolásának átépítése és félbenmaradtak a balparti általános csatornahálózat kiegészítésére folyamatban levő tárgyalások is.

A balparti általános csatornahálózat kiegészítése dolgában folytatott tárgyalásoknál alapul szolgált a székesfőváros által még 1917-ben bemutatott tervezet, amely a balparti városrésznek a Hungária-körúton belül már meglévő csatornahálózata revíziója mellett, kiterjedt a Hungária-körúton kívül eső egész terület csatornázására és tekintettel volt azokra a szomszédos községekre is, amelyek a terepviszonyoknál fogva szennyvizeiket csak a főváros területén át vezethetik a Dunába.

A tervezet a székesfőváros területének a Hungária-körúton kívüli eső részét a Kerepesi-út irányában kétfelé osztotta és a Kerepesi-úttól délre eső magasabb terület szenny- és csapadékvizeit a Hungária-körút ide eső szakaszában megépítendő főgyűjtő segítségével a meglévő Soroksári-úti szivattyútelepen át vezette volna a Dunába. A Kerepesi-úttól északra eső területről, amely részben magas (+ 12.0 m. felett), részben mély fekvésű, a szennyvizeket és háromszoros hígításig a csapadékvizeket is, a VI. ker. Vágány-utca és Szabolcs-utca között fekvő fővárosi fűszárazhelyén létesítendő átemelő telep segítségével a meglévő magas főgyűjtőbe és annak közvetítésével a Soroksári-úti szivattyútelepen át juttatta volna a Dunába, a háromszoros hígítást meghaladó szenny- és csapadékvizeket pedig a Hungária-körútnak e részén tervezett záporcsatornán át a Rákospatak dunai torkolata alatt.

A tervezet megszünteti a Rákospatak jelenlegi kitorcolását és a patak medrét is a kitorcolástól a Szőnyi-útig, ahol abból a városligeti tavat tápláló csatorna kiágazik; a Rákospatak nagy vizeit a Kerepesi-útnál elterelte a patakából és a Kerepesi-úti és Hungária-körúti gyűjtőkön át levezeti a Soroksári-úti szivattyútelepnél a Dunába, a patak medrét a Kere-

pesi-úttól a Szőnyi-úti elágazásig úgy tervezi, hogy abban csupán a városligeti tó táplálására szükséges 300 másodpercliter vízmennyiség folyhasson le, amely a városligeti tóból ismét a záporcsatorna közvetítésével jutna a Dunába.

A bemutatott tervezet felett a magyar királyi belügyminisztérium, a magyar királyi földművelésügyi minisztérium és a székesfőváros szakközegeinek részvételével folytatott műszaki tárgyalásokon főként a meglévő magas főgyűjtőnek a fent jelzett célra való felhasználása és a Rákospataknek a tervezet szerinti rendezése képezték a vita tárgyát. A tárgyalásoknak az 1918. októberi forradalom vetett véget. A forradalom és a proletárdiktatúra lezajlása után újra felvett tárgyalások is félbemaradtak 1921 jan. 4-én anélkül, hogy végleges megállapodás jött volna létre, aminek indoklására elégségesnek tartjuk megemlíteni, hogy a háború után mutatkozott gazdasági helyzetben még csak gondolni sem lehetett a vita tárgyát képező tervezet megvalósítására.

A gazdasági helyzet javulásával ezek a városfejlesztési és közegészségi szempontokból sürgős megoldást igénylő problémák ismét napirendre kerültek és ennek folyamányaként a székesfőváros 1925-ben bemutatta a Rákospatak végleges szabályozásának tervét. Ebben a tervben a székesfőváros mellőzte az általa 1917-ben javasolt megoldást és ismét visszatért az 1903-ban a Rákospatak szabályozására már bemutatott tervhez, amelyhez annak idején néhány észrevétellel mi is hozzájárultunk. Az újabban bemutatott tervben ezeket az észrevételeket már figyelembe vették; nevezetesen a Corchus- és a Pascal-malmokhoz szolgáló malomárkok csak ideiglenes jelegűek és a Rákospataknek a malomárkokkal párhuzamos szakaszai a teljes maximális vízmennyiségeknek megfelelő szelvényvel vannak felvéve, a megszűnt Ördögmalom árka elmaradt és a patak medre a Telep-utca és a Váci-út közötti szakaszon egy méterrel mélyebbre terveztetett, mint ahogy az az első tervben volt felvéve.

Ez a városszabályozási tervbe is minden tekintetben beilleszkedő terv, melynek alapján az alsó, a dunai torkolattól a Tatai-utcaig terjedő szakasz időközben már ki is épült, abban a tekintetben is előnyösen eltér az 1903-ban bemutatott tervtől, hogy a szelvények méretezésénél alapul vett maximálisan levezetendő vízmennyiség 10 köbméter helyett 20 köbméterre van felvéve.

A gazdasági helyzet javulásának további folyamányaként a székesfőváros bemutatta 1927. év május havában a balparti városrész általános csatornázásának kiegészítésére kidolgozott újabb tervét. Ez a terv is számolva egyrészt a mai gazdasági viszonyokkal, másrészt az első terv tárgyalása folyamán felmerült kívánságokkal, lényegesen eltér az 1917. évben ugyane tárgyban bemutatott első tervezettől.

A bemutatott tervezet a Hungária-körúton belül meglévő 3 főgyűjtő vízgyűjtő területén csak kisebb módosításokat tesz, lekapcsolja a városligeti részt és hozzácsatolja a Lapos-dűlői és a Ligettelki-dűlői részt.

A Hungária-körúton kívül eső terület csatornahálózatának tervezésénél ezúttal azt az egyedül helyes irányelvet követi, hogy a szenny és csapadékvizeket mindenütt a terepviszonyoknak megfelelően törekszik levezetni a Duna felé, tehát a Rákospatak völgye és a kőbányai magaslat délnyugati lejtője mentén. Ezáltal nemcsak a szenny- és csapadékvizek,

hanem a jeienleg még helyenkint túl magas talajvizek levezetését is biztosítja.

A szóbanforgó területen 3 főgyűjtő építését vették tervbe, ú. m. a rákosvölgyit, amely alsó szakaszán Angyalföldi főgyűjtő néven szerepel, a Hungária-körúti- és a Kőbányai déli főgyűjtőt. A két első a Rákospatak torkolata közelében, tehát a város felett közös szivattyúteleppel és kitorkolással fog bírni, amely kitorkolás a szennyvizekre csak ideiglenes lesz, azok végleges jellegben, alkalmas módon tovább vezetve, a Soroksári-úti központi szivattyútelepen át, tehát a város alatt jutnának a Duna medrébe.

A rákosvölgyi főgyűjtő vízgyűjtő területének magas zónáját a völgynek a Rákosrendező-állomás + 12'00 és 54'00 m. Duna szempont feletti magasságok közötti 2390. Ha. nagyságú terület képezi, amelynek határai északon és keleten a székesfőváros határa, délen pedig a kőbányai magaslatok és a Hajtsár-út; a vízgyűjtő tervezet mély zónáját a Rákosrendező állomás és a Duna közé eső + 7'80 és + 12'00 m. magasságok között változó 425 Ha. kiterjedésű terület adja, amelynek északi határa a székesfőváros határával esik össze, déli határa pedig a Hungária-körút.

A rákosvölgyi főgyűjtő végleges formájában két párhuzamos vonalból fog állani a patak déli és északi oldalán, azonban tekintettel az északi terület gyér beépítésére, egyelőre csupán a déli vonal épülne ki. Az északi terület csatornavonalai átmenetileg a Rákopatak alatt átvezetve fognak a déli főgyűjtővonalba betorkolni. Az átvezetés lehetőségének biztosítására a főgyűjtő fenékmélységét 0.60 méterrel mélyebbre tervezték a Rákospatak szabályozási fenékvonalánál.

Az angyalföldi szivattyútelep lehető tehermentesítése érdekében a magas zónának a Kerepesi-úttól felfelé a határig terjedő és mintegy 1600 Ha kitevő részéről a mindenkori szennyvizek és azoknak ötszörös hígítását meg nem haladó csapadékvizek a Kerepesi-úti és a Juranics-utcai csatornákon át a magasfőgyűjtőbe és annak közvetítésével a város alatt a Duna medrébe nyernek lefolyást.

Nagyobb esőzések alkalmával a magas zóna csapadékvizeinek levezetésére általában a Rákospatak medre fog szolgálni, amely egész hosszában betonburkolattal lesz ellátva. E célból a rákosvölgyi főgyűjtőbe 10 drb. vészkiömlőt helyeznek el, amelyek a mindenkori szennyvizeknek legalább ötszörös felhígítása esetében lépnek működésbe. A vészkiömlőket úgy fogják kiképezni, hogy az átbukás magasságát a lakosság szaporodásához képest szabályozni lehessen.

Nehogy a magas zónáról érkező nagyobb víztömegek a mélyzóna csatornahálózatának túlterhelését idézzék elő, a főgyűjtő azon pontján, ahol az a magas zónából a mélyzónába megy át, önműködő zsilipszerkezetet fognak beiktatni, amelynek működésbe jutásával a magas zónáról érkező összes vizek a Rákospatakba tereltetnek. Ugyanezen a ponton megfelelő elrendezés és önműködő szerkezet segítségével arról is gondoskodnak, hogy a nagy víz elvonulása után a szennyvizek újból a rendes úton a Rákospatak kikapcsolásával nyerjenek levezetést.

A rákosvölgyi magas zóna főgyűjtőjének egész hossza a székesfőváros határától a Tatai-utcaig 11360 méter, szelvénye $\frac{1.90}{1.27}$ m, és $\frac{2.10}{1.40}$ m, esései 2.48‰ és 1.48‰ között változnak. A $\frac{2.10}{1.40}$ m szelvényű és 1.48‰ esésű alsó szakasz telt szelvény esetében 3500 lmp szállító képességgel bír,

amely mennyiség 250.000 lélek ötszörösen felhígított szennyvizének felel meg.

A magas zóna területén ott, ahol a völgy nagyobb szélessége megengedi, négy mellékgyűjtőt terveztek és pedig a Fűz-utcától a 7723—7726 hrsz. telkeken át a Rákospatakig nyitandó névtelen úton, a külső Jászberényi-úton, a Maglódi-úton és a Vezér-utcában.

A rákosvölgyi alsó zónát Angyalföld képezi és a rákosvölgyi főgyűjtőnek itt végigvonuló alsó szakasza Angyalföldi-főgyűjtő neve alatt szerepel. Ennek az elnevezésnek az a körülmény ad jelentőséget, hogy az Angyalföld általános csatornázása, mint egyike a legsürgősebb, a kivitelre leginkább megérett feladatoknak, a tervezet szerint teljesen önállóan megoldható.

Az angyalföldi főgyűjtő, melyen át a rákosvölgyi felső zóna főgyűjtőjének szennyvizei is levezetést nyernek 2650 méter hosszban mindenütt a Rákospatak közelében halad. Szelvényei 1.60 m., 2.30 m., 3.10 m. és 4.30 m. átmérőjű körszelvények. Fenékesései 1.8 ‰-től egész 0.6 ‰-ig változnak.

A főgyűjtő az északi oldalon három mellékgyűjtővel bír ú. m. a Béke-utcai, a Madarász-utcai és a lipótvárosi körvasút melletti; utóbbi úgy van méretezve, hogy azon Újpest szennyvizei is levezethetők legyenek. A déli oldalon egy mellékgyűjtőt terveztek a Béke-utcában, amely a Hungária-körúti főgyűjtő tehermentesítésére is alkalmas lesz. Ennek a mellékgyűjtőnek betorkolásánál az angyalföldi főgyűjtőbe vészkiömlőt terveztek, amely a hálózatot az év legnagyobb részében a Rákospatak felé tehermentesítheti.

A tervezetben felvett második főgyűjtőnek: a Hungária-körúti főgyűjtőnek 1200 Ha. nagyságú vízgyűjtő területe a Rákosvölgyi főgyűjtő területétől délre a Zápolya-, Bulcsú-, Szaboles-utcák, Aréna-, István-, Stefánia- és Kerepesi-utakig terjed. A Béga-utcánál az Angyalföldi főgyűjtőbe torkoló főgyűjtőnek hossza 5790 m., szelvényei: 1.60 m., 2.10 m., 2.30 m., 2.40 m., 2.60 m. és 3.60 m., esése pedig 0.8 ‰ és 2.3 ‰ között változik. Mellékgyűjtői az Egressy-úti, Thököly-úti, Erzsébet királyné-úti és Aréna-úti gyűjtők.

A Rákospatak torkolata alatti szivattyútelep, amely a rákosvölgyi- és Hungária-úti főgyűjtők szenny- és csapadékvizeinek magas Dunavízállásnál a Dunába szállítására szolgál, megfelelő gépi- és tisztító berendezéssel lesz ellátva. A gépi berendezés végső fokon 26 másodperc köbméter vízmennyiség átemelésére lesz hivatva. A telepre érkező maximális szennyvízmennyiség a bekapcsolt terület teljes beépítése esetén (pro Ha. 300, illetve 200 lakost számítva) 2360 mpl. lesz. E mennyiség kiszámításánál az érdekelt szomszédos községek mai lakosságának kétszerese van figyelembe véve. A csapadékvizek 4.30 m. szelvényű csatornán — 1.0 Duna-szemponthoz alatti magasságban torkolnak a Dunába, a szennyvizek részére, melyek egyelőre ideiglenesen szintén itt torkolnának a Dunába, külön nyomócső épülne, amely a partéltól 60 m. távolságban mintegy — 3.00 mélységben a meder fenekén végződne. Úgy a szenny- mint a csapadékvizeket az év legnagyobb részében majd átemeléssel kell a Dunába szállítani.

Hogy az épülő hálózatot a végleges szivattyútelep üzembe helyezése előtt használatba lehessen venni, a telepen rövid átmeneti időre ideigle-

nes átemelő állomás létesítését vették tervbe, amely homokfogóval és szűrővel, valamint megfelelő számú és teljesítőképességű szivattyúval lesz felszerelve.

A Hungária-körúton kívül eső területek harmadik főgyűjtője a kőbányai főgyűjtő, amelynek kiépítése a jövő feladata marad. Vízyűjtő területe a Hungária-úton kívül a kőbányai vízvásztótól nyugatra és dél-nyugatra eső magas fekvésű terület, amely csaknem a Soroksári-útig húzódik és amelynek déli határa összeesik a székesfőváros határával. A főgyűjtő a tervezet szerint az új köztemetőnél kezdődik, a ceglédi vasútvonal mentén a Vaspálya-utcán, a Határ-úton, az Üllői-úton halad, majd a Hungária-körúton át a Soroksári-úti központi szivattyútelepre jut. Ezen a vízyűjtő területen két mellégyűjtő építését is tervbe vették és pedig egyet a Belső Jászberényi-úton, egyet a Mester-utcában.

A csatornázás rendszere (öblítő), a népsűrűség, a szenny- és csapadékvíz mennyiségek megállapítása, a gyűjtőcsatornák méretezése tekintetében a terv a székesfőváros területére elfogadott újabb csatornahálózatoknál szem előtt tartottakkal teljesen azonos elvek alapján készült.

A balparti kiegészítőcsatorna főhálózat építési költségeit, az angyalföldi szivattyútelep építési költségeit is beleértve, az egyidejűleg bemutatott költségelőirányzat 23 millió pengőre értékeli.

A tervezett munkálatok közül a folyó 1927—1928. évre az angyalföldi főgyűjtő Béke-útig terjedő alsó szakaszának építését irányozták elő 1470 m. hosszban 810.000 pengő költséggel. Folytatólag 4—5 év alatt kivételre kerülne az angyalföldi főgyűjtőn és mellégyűjtőin kívül a rákosvölgyi főgyűjtő a Pascal-malomig, valamint a Hungária-körúti főgyűjtő és mellégyűjtői az Aréna-úti gyűjtővel egyetemben, végül a Vezér-utcai mellégyűjtőnek a Szugló-utcától a Rákosfalváig terjedő szakasza.

Az előzőekben ismertetett a balparti városrész általános csatornahálózatát kiegészítő tervhez, valamint az angyalföldi főgyűjtő Béke-utcáig terjedő szakaszának az előbbi alapján kidolgozott részletes építési terveikhez hozzájárultunk az alábbi kikötésekkel és azok alapján készítendő tervmódosításokkal:

1. A Duna folyam szennyezésének a város belső területén való elkerülése végett az angyalföldi szivattyúállomáson lefolyásra kerülő szennyvizeknek a központi szivattyútelephez leendő levezetésére szükséges berendezés terve még a folyó évben bemutatandó és ez a terv jóváhagyás után a most bemutatott munkálatokkal egyidejűleg végrehajtandó.

2. Ugyancsak a Duna vizének lehető tisztántartása érdekében Ujpest város szennyvizei, amelyek jelenleg minden előzetes tisztítás nélkül folynak a székesfőváros határán belül a Dunába, az angyalföldi főgyűjtő alsó szakaszának, illetve kitorcolásának megépítésével egyidejűleg vezettessenek ebbe a főgyűjtőbe.

E cél elérése végett kívánatos, hogy a székesfőváros haladéktalanul lépjen érintkezésbe Ujpest városával és törekedjék azzal a bevezetés feltételeire nézve megegyezésre jutni.

Amennyiben a Székesfőváros a megegyezés elérése érdekében a mi közreműködésünket kívánná igénybe venni, készek vagyunk az egyezkedési tárgyalás vezetését vállalni és ez esetben kértük a székesfővárost, hogy feltételeit minél rövidebb idő alatt juttassa hozzánk.

3. Az üzemköltségek csökkentése végett a magas zóna vizei, tehát

úgy a csapadék-, mint a szennyvizek lehetőleg szivattyúzás nélkül közvetlenül vezetessenek a Dunába, annak minden vízállásánál, ami szükségessé teszi, hogy e területek szennyvizeinek mechanikai tisztítása ne a mélyen fekvő szivattyútelepeken, hanem a magas zóna alsó határán belül történjék meg, hogy onnét a szenny- és csapadékvizek zárt csatornában legyenek levezethetők.

Kívánatos ebből a szempontból, a felső Rákosvölgye déli magas fekvésű része szennyvizeinek is a lehetőség határain belül a kőbányai főgyűjtőbe való vezetése.

4. A gyűjtőhálózat könnyebb tisztántartása érdekében a főgyűjtők öblítésére a Rákospatak vize megfelelő berendezésekkel felhasználtassék.

Megfelelő zsilipművek beépítése a Rákospatak medrének tisztántartását is megkönnyíti és ebből a célból is kívánatos, mert az a körülmény, hogy a főgyűjtő szennyvizei csak ötszörös hígításnál nyernek abban levezetést, nem nyújt elég biztosítékot a meder szennyezése ellen. Ebből a szempontból megfontolandó volna, nem lehetne-e a hígítási arányszámot növelni?

A csatornázásról tett megelőző jelentésünkben megemlítettük, hogy elkészült a balparti városrészek meglévő főgyűjtőcsatornája kitorcolásának áthelyezési terve, amelynek végrehajtását a soroksári Dunaág rendezése tette sürgősen szükségessé. A hozzájárulásunkkal készített terv végrehajtása ellen az 1917. évi 13638/V. B. I./1917. sz. leirata szerint a m. kir. belügyminiszter úrral egyetértőleg a m. kir. földművelésügyi miniszter úr sem tett észrevételt, mindazonáltal ezt a tervet azóta sem hajtották végre és csupán az avval együtt tárgyalt fővészkiömlőt építettek meg időközben.

A fővészkiömlő a Soroksári-úti központi szivattyútelepen levő szabad kiömlőből $+ 1'22$ m magasságnál indul ki és 7‰ esés mellett 175 m hosszúság után $+ 0'00$ m magassággal torkol a soroksári Dunaágban létesített kereskedelmi kikötő helyi medencéjébe. A körívvel határolt szelvény 3.00 m széles és 2.6 m magas, vízvezető képessége 27 másodpercköbméter.

A szabad kiömlő elágazásánál ideiglenes zsilipakna létesült gerenda elzárással, amelynek $+ 3'42$ m magas éle biztosíték arra nézve, hogy normális szivattyúüzemnél csak 25 másodpercköbméternél nagyobb vízhozamú záporosó vizei folyhatnak a kikötő medencéjébe. Ilyen nagy záporosóra $3-4$ évenként egyszer lehet számítani.

Végleges rendezés után a főgyűjtő elágazásába (trombitájába) beépítendő bukógát fogja a mai ideiglenes zsilipakna szerepét átvenni, a 25 mpköbméter feletti vizeket szabadon átengedni és gépi üzemzavarok esetében a bukóban elhelyezendő zsilip megnyitásával az összes vizeket levezetni.

A dunaparti csatornahálózatban ezenkívül az elmúlt időszakban kiépült a Kerepesi-úti mellégyűjtő a körvasúti töltésig 3000 m hosszban 1‰ eséssel, $\frac{0.9}{0.6}$ m szelvényvel, az Üllői-úti mellégyűjtő a Szigony-utcáig 775 m hosszban 2‰ és 4‰ eséssel $\frac{1.8}{1.2}$ m és $\frac{1.2}{0.8}$ m szelvényekkel, a Liliom-utcai mellégyűjtő 730 m hosszban 2‰ eséssel $\frac{1.8}{1.2}$ m és $\frac{1.2}{0.8}$ m szelvényekkel, a Tűzoltó, Gyep és Dandár-utcákon végig vonuló Dandár-utcai mellégyűjtő 1300 m hosszban 1.6‰ , 2.6‰ és 4.0‰ eséssel, $\frac{1.8}{1.2}$ m

$\frac{1.50}{1.00}$ m és $\frac{1.20}{0.80}$ m szelvényekkel. Megindult továbbá főleg az utolsó két évben a hiányos utcai mellécsatornahálózat kiépítése, illetőleg átépítése is.

A dunajobbparti városrészeket illetőleg meg kell említenünk, hogy az Aranyhegyi-árok rendezését és a rendezés kapcsán az árok alsó szakaszának áthelyezését az esztergomi vasútvonal északi oldalára a székesfőváros még 1917. évben megkezdette és a háború alatt végrehajtotta. Ezzei a munkálattal mentesítette Óbuda Kaszás- és Homokos-dűlőinek mélyen fekvő területeit a magas Dunavízállásokkal járó elárasztásoktól.

Az aranyhegyi ároknak még 1900. évben megállapított szabályozási terve a kivitelnél annyiban módosult, hogy az újabban elfogadott terv szerint az áthelyezett árok az esztergomi vasútvonalat nem Óbuda állomás felett, hanem attól keletre közvetlenül az állomás alatt keresztezi.

A Sasadi- és a Magas-úti árok vizeinek közös levezető csatornája is megépült időközben némi módosítással. Az árok vonala ugyanis a m. kir. államvasutak Kelenföld állomásának kibővítése folytán némi eltolódást szenvedett. A kiépült árok a 14114 (2827 új) hrsz. telek helyett a 14129 (2829 új) és a 14115 (2839 új) hrsz. telkeken keresztül vezet az állomás területéig, innét részben a pályaudvar területét, részben a 14116—14121 (2840—44 új), 14011—12 (2845/1 új), 14009—10 (2846/1 új), 14003/1 (2847—49 új), 14002 (2850 új), 13999 (2851 új), 13998 (2852 új), 13997 (2853 új) helyrajzi számú telkeket metszve a pályaudvar mentén nyitott árokként halad az Andor-útca folytatásában levő névtelen-útig. majd onnét a m. kir. államvasutak újszónyi vonala mentén, az államvasuti párhuzamos útnak a töltés felé eső oldalán 450 méter hosszban Budafok község kelenvölgyi határában tovább haladva, a meglevő Határ-árokba torkol.

A Villányi-úti főgyűjtő kiépítéséhez csatlakozóan a Sasadi- és a Magasúti árok vizeinek elterelése lényegesen hozzájárult ahhoz a kedvező tényhez, hogy ma már nagyobb záporosók alkalmával a Kelenföldhöz csatlakozó hegyvidékről lefolyó vizek nem árasztják el annak mélyen fekvő területeit.

A hegyi vizek elterelésén túl gondoskodni kellett azonban magán Kelenföld területén leeső csapadékvizek levezetéséről is. A város fejlődése, az új építkezések szintén sürgősen szükségessé tették a még 1914-ben elfogadott terv alapján a Villányi-úti főgyűjtő kiépítésével megkezdett, de a háború miatt félbeszakított kelenföldi csatornahálózat főgyűjtő vonalainak folytatólagos kiépítését.

A kiépítés foganatosítása előtt a székesfőváros bemutatta 1926. július havában a kiépítésre kerülő gyűjtőcsatorna vonalak módosított tervét, amelyben eleget tett mindazoknak a kikötéseknek és kívánalmaknak, amelyeket az első terv tárgyalása kapcsán a m. kir. belügyminiszter úr, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa és a vízjogi hatóságok előírtak, illetve támasztottak. Ezek folytán, valamint az idővel mindinkább fokozódó szükséglet minél gyorsabb kielégítésének lehetővé tétele céljából az eredeti tervek lényeges módosításokat szenvedtek. Nevezetesen módosult a Budafoki-úti főgyűjtő kitorcolása azáltal, hogy az a Bikszádi-út helyett az Andor-utcához, illetőleg a Budafoki-út és Andor-utca keresztezésén túl a székesfőváros által erre a célra megszerzett telek igénybevételével a telek

előtti Dunapartra került. Ezen a telken épülne, egyelőre ideiglenes jelleggel a kitorkolási szivattyú-telep, a szükséges tisztító- és záróművekkel.

A módosított terv az Andor- és Bártfai-utcai mellékgyűjtők közé, az Etele-út irányában egy további mellékgyűjtőt iktat be, ami által a hálózat mélyégi elrendezése kedvezőbbé válik.

A főgyűjtőnek a Sárbogárdi- és a Dombovári-útra eső szakaszát áthelyezi az összekötő vasúti töltés északi oldalán ievő névtelen-útra, hogy az a hozzátartozó hálózattal szorosabb összeköttetésbe jusson. E főgyűjtőszakasz alsó végén a Bercsényi-utcánál ideiglenes átemelő állomást, a Budafoki-útnál pedig vészkiömlőt tervez, hogy ez a szakasz a főgyűjtő folytatólagos Budafoki-úti szakaszának kiépítése előtt is már mint önálló gyűjtő kiépíthető és használatba vehető legyen és a Kelenföld belső részének csatornázását lehetővé tegye. Az ideiglenes átemelő állomás az Andor-utcai kitorkolás elkészültéig a főgyűjtőszakaszon leérkező szennyvizeket fogja a Lenke-utcai csatornába átemelni, mely utóbbi ez idő szerint a Bertalan-utcánál torkollik a Dunába; evégből megfelelő homokfogóval, szűrővel és 2 drb. egyenként 50 mpl. szállítóképességű elektromos hajtású szivattyúval lesz felszerelve. A várható normál szennyvízmennyiség e ponton a kezdeti időben nem tehető többre 20 mpl-nél.

A legalább tizszeresre felhígított szenny- és csapadékvizek levezetésére szolgáló ideiglenes jellegű vészkiömlőt nyitott szelvényvel, beton fenékburkolattal tervezték a gyűjtőcsatorna egyenes folytatásaként a lágymányosi nagy tóig. A tóba való betorkolás előtt a vizek egy kisebb méretű iszapfogón folynak keresztül. A vészkiömlő torkolata előtt a tóból egy átlag 80.0 m hosszú és 40 m széles rész + 3'60 m-ig emelkedő töltéssel lesz körülhatárolva és az így elhatárolt tórész úgy a lágymányosi téli kikötővel, mint a lágymányosi nagy tóval zsilipekkel felszerelt áttereszek közvetítésével lesz összeköttetésbe hozva. Alacsony, + 3'60 métert meg nem haladó Dunavízállásnál a vészkiömlőn leérkező vizek a téli kikötőben nyernek levezetést, magasabb vízállások alkalmával (átlag évi 60 nap) az esetleges nagyobb csapadékvizek az elrekesztett tórészben maradnak és csak annak megtelése után folynak át a nagy tóba. A téli kikötőbe szolgáló vasúti átteresz 1.00 m. átmérővel, két végén egy-egy vastáblás zsilippel, a körgátba építendő átteresz 0.60 m. átmérővel és egy vastáblás zsilippel felszerelve tervezetett.

Az ideiglenes jellegű vészkiömlőt a székesfőváros a főgyűjtő Budafoki-úti szakaszának és Andor-utcai kitorkolásának kiépítése után is üzemben kívánja egyelőre tartani. Arra való tekintettel ugyanis, hogy a főgyűjtő vízgyűjtő területének lakossága ma még 10%-át sem éri el a számításba vett lakosságnak és így a végleges szivattyútelepre csak hosszabb, évekre terjedő idő múlva lesz szükség, gazdasági szempontból a főgyűjtő kitorkolásánál ezidőszerint csak ideiglenes átemelő telep építését vették tervbe. Ez viszont magas Dunavízállásoknál nem lesz képes minden esetben a lefolyó összes csapadékvizeket is átemelni; kívánatos tehát, hogy a végleges szivattyútelep megépítéséig a vészkiömlő fenntartassék.

Az előzőekben vázolt módosításokhoz az alábbi kikötések mellett járultunk hozzá.

1. Az Erzsébet-Sósfürdő és a közelében levő keserűvíz források megvédése érdekében a mély zóna névtelen-úti főgyűjtője Horthy Miklós-út

és a Budafoki-út közé eső szakaszának a Bártfai-utcai gyűjtőnek és az Etele-utcai gyűjtőnek a források területébe eső felső szakaszai mintegy a Fadrusz-utca, illetőleg a Mohai-utca vonaláig, ahol azok a kiscelli agyagból képezett medence keleti peremét átvágják, a tervezettnél magasabbra helyezendők és pedig a névtelen-úti főgyűjtő és az Etele-utcai gyűjtő szóbanforgó szakasza legalább 0.5 méterrel, a Bártfai-utcai gyűjtő illető szakasza pedig legalább 1.0 méterrel. Ugyan-e cél szem előtt tartásával az említett gyűjtőknek a kiscelli agyagba bevágódó szakaszain az agyagtömés hatékonyabbá tétele végett 50—50 méter távolságokban, mindegyik gyűjtőnél legalább három helyen a gyűjtő külső falán, a gyűjtő tengelyére merőlegesen kellő mélységig, valamint egészen az agyagréteg magasságáig terjedő megfelelő erősségű bordázat létesítendő különleges vízzáró betőnből, kellő gonddal csömöszölve. E szakaszokon a kitermelt kiscelli agyag vékony rétegekben gondosan csömöszölve, a munkaárokba újból visszahelyezendő.

2. A téli kikötő szennyezésének elkerülése végett, nehogy az ideiglenes vészkiömlő útján alacsony Dunavízállásnál a szenny- és csapadékvizek a téli kikötőbe jussanak, a tervezett körtöltés és vasúti átereszhelyett a vészkiömlő torkolata előtt, az összekötő vasúti töltéssel párhuzamosan, annak lábától 50.0 m. távolságban, a légymányosi nagy tóban a dunai védgátig + 3'6 m. helyett + 4'5 m. koronamagasságú töltés készítenendő és az így elkerített tórész a dunai védgátba beépített, két oldalán zsilipekkel ellátott áteresszel hozandó összeköttetésbe a Dunával és gondoskodni kell arról is, hogy a tó halállománya a Dunába ne juthasson.

3. Az ideiglenes jellegű vészkiömlő, amennyiben városrendezési vagy közegészségi szempontokból szükségesnek mutatkoznék, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának felhívására megfelelően átalakítandó, avagy teljesen eltávolítandó.

Időközben a főgyűjtőnek a névtelen-úti szakasza elkészült, a Budafoki-úti szakaszának építése pedig folamatban van.

Ugyancsak elkészült a III. ker. Határ-utcai hegyvízlevezető árok átépítése és beboltozása a Bécsi-úttól a Pacsirtamező-utcáig 208 m. hosszban 8 ‰ eséssel, 1.20 m. széles, 1.25 m. magas körívekkel határolt szelvényvel, 3000 mpl. szállítóképességgel. Elkészült az Ördögárok beboltozása a Budakeszi-út mentén a Júlia-utcáig, folyamatban van az Ördögárok rendezése a székesfőváros határáig és hozzájárultunk már az Ördögárok Júlia-utca—Zuhatag-út közötti szakaszának beboltozására bemutatott terv végrehajtásához is. Elkészült továbbá az I. ker. Zugligeti árok alsó szakaszának beboltozása az Ördögároktól felfelé mintegy 600 m. hosszban.

Végül a dunajobbparti városrészekben is több mellékcsatorna épült az utolsó években, amelyek közül felemlítjük a Németvölgyi-úti mellékgyűjtő folytatólagos kiépítését és a Fehérvári-úti mellékgyűjtő kiépítését a Sárbogárdi-út és a Hengermalom-út között.

Jelentésünk lezárása előtt megnyugvással állapíthatjuk meg, hogy az utolsó években a székesfőváros területén a csatornahálózat fejlesztésénél a megindult tevékenység azzal a reménnyel tölt el, hogy azok a hiányok, amelyek a csatornázás terén már évtizedek óta mutatkoznak és a város fejlődésének lényeges akadályai voltak, fokozatosan kiküszöböltetnek, ami közegészségi viszonyainkra is kedvező hatást fog gyakorolni.

Vízmű. A vízmérő kötelező alkalmazásának kimondásával, ami a székesfőváros törvényhatósági bizottságának az 1921. évi július havában tartott közgyűlésében elfogadott és a m. kir. belügyminiszter által 1921. évi december hó 27-én jóváhagyott vízszolgáltatási szabályrendeletben jutott kifejezésre, a székesfőváros vízszolgáltatásában lényeges javulás állott be. Ennek, valamint a vízfogyasztás szigorított ellenőrzésének tudható be, hogy a világháború előtti időben is már elég sűrűn jelentkező panaszok 1924 óta, amikor a régi vízhasználatok is fokozatosan mind elláttattak vízmérővel, a balparti városrészekben teljesen megszűntek és a káposztásmegyeri vízmű vizének kiegészítésként való felhasználásával a jobbparti városrészekben is szünőfélben vannak.

Legszembetűnőbben kifejezi a vízmérők kötelező használatának kedvező hatását a fejenkinti vízfogyasztásban beállott változás. A fejenkinti vízfogyasztás napi 240 literről 160 literre szállott le, tehát a régi fogyasztás kétharmadára.

A dunabalparti városrészek vízellátása keretében az elmúlt években végrehajtott munkák során meg kell emlékeznünk a káposztásmegyeri vízművek ikercsatornájának 1923. évi február hó 10-én bekövetkezett fenék beszakadásáról, aminek folytán a vízmű két áttemelőtelepének, tehát a legtöbb vizet szolgáltató dunakeszi telepnek is a működése az ikercsatorna beszakadt részét pótló ideiglenes csatorna elkészültéig mintegy három héten át szünetelt.

Az ikercsatorna beszakadását a több hétig tartó magas dunai árhullám okozta, amely a dunamenti területeket elárasztotta és a területből védőtöltésként kiálló, a Dunával párhuzamosan haladó ikercsatornát több méter hosszban teljesen alámosta.

Az árhullám levonulása után azonnal folyamatba vett helyreállítási munkálatokkal az ikercsatorna 32 méter hosszban megsérült szakasza a régi szelvény megtartásával vasbetonból újra elkészült 1923. augusztus havában. Később az ikercsatorna mindkét ágának teljes belső felületét az ikercsatorna alsó torkolatától feifelé 536 méter hosszban, a beszakadás veszélyének leginkább kitett szakaszon, vassal armirozott 4 centiméter vastag cementgunité béléssel burkolták és a befogadó medencét is átalakították úgy, hogy az ikercsatorna a vízszolgáltatás csökkentése nélkül állandóan ellenőrizhető és karbantartható legyen.

A káposztásmegyeri vízmű fejlesztésére az előző években végzett előmunkálatok alapján a székesfőváros még a háború folyamán kidolgozta azt a részletes tervet, amely szerint a vízmű a szentendrei szigeten lett volna tovább felfelé kiépítendő. Ez a terv azonban a kedvezőtlen gazdasági viszonyok miatt akkor nem került kivitelre. E helyett 1923. év folyamán a káposztásmegyeri főtelep feletti partvonalon csökutak fúrását kezdték meg. Azóta két csoport csökutat helyeztek el 420—420 folyóméter partvonal hosszában, amelyeknek vízhozama napi 6000-6000 köbméter. Az első csoportban 30 darab, a második csoportban 21 darab csökút szolgáltatja ezt a vízmennyiséget. A csökutak 0.3 m. átmérőjűek és egymástól 10—15 m. távolságban, átlag 3.0 m. Dunaszempont alatti mélységig vannak a talajba, illetőleg az altalajt képező kavicságyba lesüllyesztve.

A vizet a kútsorozat középrészén lesüllyesztve épült gépházban felállított 2 darab elektromos hajtású turboszivattyú (egyik tartalék) emeli

ki közös szívócső segítségével a csökutakból és nyomja beömlési akna közvetítésével az ikercsatornába.

Ugyancsak a káposztásmegyeri vízmű vízhozamának növelése céljából épült a káposztásmegyeri főtelepen a mintegy napi 15.000 köbméter kondenz-vízszükséglet fedezésére a Duna partján egy 6 m. átmérőjű derítő-kút, amely a Duna medrével 60 m. hosszú és 0.6 m. átmérőjű kovácsoltvas közlekedő csővel áll összeköttetésben. Ebből a kútból szívják a kondenzátorok az úszó szilárd alkatrészekről üledék útján megtisztult azt a vízmennyiséget, amit eddig a főnyomócsőből vontak el. Ilyképen a vízmű hozama mintegy napi 15.000 köbméterrel növekedett.

A dunabalparti csőhálózat keretében a székesfőváros megkezdte a Hungária-körúti 600 mm-es nyomócső I. és III. szakaszának fektetését.

A dunajobbparti városrészek vízellátásában szintén felmerültek panaszok már a háború alatt és fokozottabb mértékben a háborút követő években, mert a város fejlődésével jelentkező fokozottabb igényeket a dunajobbparti vízmű nem volt képes az évek csapadékban szegény szakaszaiban kielégíteni.

Minthogy pedig a budaujlaki vízmű vizet szolgáltató rétegei a vízmű által már teljesen igénybe vannak véve és a vízmű szállítóképessége tovább nem fejleszhető, más úton kellett a hiányzó vízmennyiség pótlásáról gondoskodni. Szinte önként kínálkozott erre a célra a káposztásmegyeri vízmű vize, amelynek legnagyobb tároló medencéje a Szent Gellérthegy déli lejtőjén van elhelyezve. A vízmérő órák kötelező alkalmazása óta ugyanis a dunabalparti városrészekben a vízfogyasztás annyira csökkent, hogy átmenetileg ideiglenesen a káposztásmegyeri vízmű a jobbparti vízellátást is kiegészítheti addig, amíg a jobbparti városrészek ellátására tervbe vett új vízmű megépül.

Ez a körülmény tette lehetővé az alsó Szent Gellérthegyi és a kelenföldi vízcsőhálózatnak átkapcsolását a káposztásmegyeri vízmű Szent Gellérthegyi vízmedencéjére, illetőleg főnyomócsővére. Ugyanez oknál fogva a székesfőváros a Szent Gellért-tér és a Kékgyólyó-utca között a Szent Gellért-rakparton, a Döbrentei-téren, a Döbrentei-utcában, a Sándor-lépcsőn, a Váralja-utcában, az Alagút-utcában, a Pauler-utcában, a Mikó-utcában és a Krisztina-körúton összesen 3052 m. hosszban 500 mm-es főnyomócsövet fektetett le és a Szent Gellért-tér és a Szent Gellért-rakpart sarkán levő bástyatorony kibővítésével átemelő állomást létesített. Ez az átemelő állomás 3 darab, egyenkint 6000 m³ napi teljesítményű, elektromotorral közvetlenül kapcsolt turboszivattyú segítségével a Ferenc József hídon át érkező káposztásmegyeri vizet a fentebb leírt 500 mm-es nyomócsövön át szállítja a krisztinavárosi szivattyútelep medencéjébe és ezzel a dunajobbparti vízellátásnak, főleg pedig a magasabb zónák ellátásának lényeges segítséget nyújt.

A dunajobbparti vízellátás keretében a székesfőváros a város fejlődése folytán már elégtelennek mutatkozó felső Józsefhegyi 155 m³ ürtartalmú vízmedence bővítéséül annak közvetlen szomszédságában 660 m³ befogadó képességű vasbetonmedencét épített.

Végül úgy a dunabalparti, valamint a dunajobbparti városrészekben az utolsó években megindult építkezés folyamányaként előállott vízszükséglet kielégítése céljából a városi elosztó vízcsőhálózat részben csövek kicserélése, részben új csővonalak fektetése révén, kiterjedésében lényegesen bővült.

IV. Utépítés.

Közgazdasági és közegészségi szempontból egyik hatalmas eszközünk az út. A városok életében az utak kiképzése és jó állapotban tartása elsőrangú szerepet játszik s fontosságuk közvetlenül a csatornázás és a vízellátás után következik, mert a porképződésnek, az utak tisztántartásának kérdése elsősorban és főleg az útburkolatok problémájának helyes megoldásától függ. A forgalmi eszközöknél a ló, mint vontatóerő, úgyszólván már majdnem teljesen eltűnt s helyét a gépi erő foglalta el. Ezeknek a gépi erejű járműveknek száma és sebessége évről-évre rendkívüli arányokban fokozódik, ami az útépítőket teljesen új feladatok elé állította s az útépítés technikája felette gyors tempójú átalakuláson megy keresztül.

Az útépítés technikájának fejlődése a városrendezés szempontjából elsőrangú fontosságú s ezért az e téren mutatkozó újabb vívmányok tanulmányozása céljából az 1926-ban Milanóban és Rómában tartott nemzetközi útügyi kongresszusra kiküldtük tisztviselőinket.

Az újabb útépítési rendszereknek, a beton és a bitumenes makadám utaknak kérdésében csak a kísérleti eredmények és tapasztalatok fognak végleges döntést eredményezni. Új rendszerű próbautakat a székesfőváros a különböző anyagok és módszerek alkalmazásával nagy számban és jelentékeny hosszban létesített. Az ezek használata folyamán mutatkozó jelenségeket állandóan figyelemmel kísérjük.

Az új járműveknek szerkezete és tulajdonságai azonban nemcsak az út anyagában, hanem az utaknak a vonalozásában is újabb, az eddigiektől eltérő követelményeket mutatnak: hegyi utaknál is lehetőleg az egyenes vonalkifejtés és az éles kanyarulatok mellőzése s lehetően az egyenletes lejtési viszonyok biztosítása az irányadó szempont, míg a lejtések hajlásszöge bizonyos mértékig a géperejű járműveknek nagyobb adhezió képességénél és erő kifejtésénél fogva nagyobbíthatónak mutatkozik. Ezeknek az elvi szempontoknak a figyelembe vételével állapítottuk meg többek között a Szépvölgyi-út szabályozási vonalát is, amely hivatva lesz egy nagy kiterjedésű és családi házak letelepülésére igen alkalmas, egészséges levegőjű vidéknek a főváros intenzív fejlődési zónájába való bekapcsolására.

Budapest székesfőváros hatósága anyagi helyzetéhez mérten nagy erő kifejtést tett a főváros utainak, tereinek rendezésénél és útburkolattal való ellátása körül; nagy figyelmet fordított a parkok fejlesztésére is. Az ide vonatkozó tervek és javaslatok az 1870:X. t. c. 17. §-ának rendelkezéséhez képest elbírálásunk tárgyai voltak.

V.

Vasutak, közlekedésügy.

Az elmúlt öt év jelentős időszak a főváros közlekedése terén. A háború és az utána következő forradalmak alatt teljesen lerongyolódott közúti villamos vasútunk a fővárosnak mindinkább élénkülő forgalmát már alig volt képes lebonyolítani úgy, hogy a villamos vasút teljes rekonstrukciója vált szükségessé. Az újjáépítéssel pedig aktuálissá vált az alsóvezetékes rendszernek felsővezetékesé váló átalakítása. A kérdés megoldását — melynél egyrészt az esztétika, másrészt a gazdaságosság és a forgalombiztonság érdekei álltak egymással szemben — hosszú vita előzte meg, amelyben végül is a gazdaságosság és forgalombiztonság szempontja győzedelmeskedett s a magunk részéről is hozzájárultunk ahhoz, hogy a székesfőváros egész területén *a felsővezetékes rendszer alkalmaztassék*. Az átalakítás során azonban, a részletes kivitelnél, különös gondot és figyelmet fordítottunk arra, hogy a felsővezetékes rendszer mellett is a városkép lehetőleg megóvassék, s a járdákon a szabad közlekedés biztosíttassék. E végből azt kívántuk, hogy a vezetéktartó oszlopok alkalmazása a lehetőségig maradjon el, s ehelyett falikampókat alkalmazzanak, továbbá, hogy a vezetéktartó oszlopok egyúttal mint világító és hirdető oszlopok is szerepeljenek. Az 1923—24. években a villamos vasútnak felsővezetékekkel való felszerelése teljesen elkészült, s ezzel párhuzamosan az amúgy is már tönkrement és alig használható alsóvezetékes felépítménynek erős felépítménnyel való kicserélése is megtörtént, illetőleg a hátralevő munkálatok folyamatban vannak.

A forgalom könnyebb lebonyolítása érdekében azonban egyéb átalakítások is szükségessé váltak. A két különálló társaság egyesítése, a villamos vasúti vonalak tényleges egységesítését s új, a forgalmi igényeket jobban kielégítő relációk bevezetését is lehetővé tette. A forgalom simább lebonyolítását nagy mértékben előmozdítják az Uj Szent János-kórháznál, a Súlyom- és Klotild-utcában, továbbá a Török- és Zsigmond-utcában épült új hurokvágányok, úgyszintén a Kőrös-utcai vonalnak a Baross-utcai vonalba való bekapcsolása.

A Lipótkörúti vonalnak a Berliini-téren át a nagykörúti közlekedésbe történt szerves bevezetésével elértük azt az előnyt, hogy a Rákóczi-úti, felette túlterhelt közúti forgalom részben a nagykörútra terelődött.

Számottevő javítása közúti villamos közlekedésünknek a Baross-téri hurokvágány létesítése, továbbá a Baross-utcai vonalnak kapcsolatba hozatala a Kőbányai-úti vonallal; ide tartozik a Ferenc József-híd tehermentesítése, a Gellért-rakparti vonalnak az Erzsébet-hídon áthaladó vil-

Felsővezetékes rendszer.

lamos vasútba való bekapcsolásával, úgyszintén az a módosítás is, hogy a villamosközlekedés a Rudolf-rakpartról egyenes irányban az Akadémia-utcába hozatott át.

Farkasréti villamos vasút II-ik vágánya.

Igen jelentős haladás történt a villamos vasúti forgalom fejlesztése terén azért, hogy a *farkasréti villamos vasút második vágánya* is kiépült, s e vonal számára a Krisztina-körútnak a Déli vasút indulási oldala előtt haladó szakaszánál a forgalmat nemcsak akadályozó, hanem veszélyeztető Krisztina-téri végállomás helyett a forgalmi igényeket minden tekintetben kielégítő hurokvégállomás létesült. A közlekedés nagy előnyére vannak azok a járdaszigetek, melyeket egyes forgalmi gócpontok megállóinál létesítettek.

A szomszédos, egészen hozzánk épült városokkal való szerves közlekedési kapcsolat szempontjából nagy jelentősége van az Erzsébet királyné-úti aluljáró megépítésének, amelynek különösen a Rákospalota rendezett tanácsú várossal való forgalom közvetlensége szempontjából van jelentősége.

A belvárosi templom mentén haladó vágányok áthelyezése.

Abból az alkalomból, hogy a villamostársaság az Erzsébet-hídon és annak feljáróin levő vágányokat átépítette és részben áthelyezte, a kereskedelemügyi miniszter úrhoz tett előterjesztésünkben rámutattunk annak a szükségére, hogy kapcsolatosan a *belvárosi templom mentén haladó vágányokat is át kellene helyezni*. Ennek érdekében a hídfeljárónak a templom melletti gyalogútja a kocsíuttesthez lenne csatolandó, a hídfeljáró támfala és a templom közötti rész pedig a támfalból kinyúló konzolszerkezettel vagy pedig a templom gyámpillérei és a támfal között létesítendő átboltozással gyalogjárónak alakítandó.

A mostani megoldást az Erzsébet-híd feljáróinak elkészítésekor teljesen ideiglenesnek tekintettük, mert az eredeti szabályozási tervben a belvárosi templom számára a kegyesrendiek épületének helye van kijelölve; eszerint az Eskü-út teljes szélességében s egyenes irányban nyert volna folytatást az Erzsébet-hídra, az Eskü-tér északi oldalán pedig park volt tervezve, mely a déli oldalon meglevő parkkal szimmetrikusan lett volna kiképezve. Ennek a tervnek megvalósítása azonban ma már nemcsak leküzdhetetlen pénzügyi akadályokba ütközik, hanem a helyzet úgy alakul, hogy a belvárosi templom jelenlegi helyén, mint műemlék fenn tartassék.

Az itt napról-napra szemmel láthatóan növekvő forgalomra való figyelemmel időszerűnek találtuk a megoldás módjára és lehetőségére rámutatni, hogy az átalakítási munkálatok végrehajtása iránt a kellő időben gondoskodás történjék.

Az Eskü-út szóbanforgó szakaszán és az Erzsébet-híd pesti feljárójánál, az úttestet a legterjedelmesebb és legintenzívebb mértékben a villamos vasút veszi igénybe, s a közúti kocsiforgalomnak ott tapasztalható szabályellenes és veszélyes lebonyolítási módját a villamos vasút idézi elő. Helyénvaló tehát, hogy a forgalom javítása érdekében szükséges munkálatok költségeit egészben vagy nagy részben a Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság viselje, mely erre erőforrásainál fogva képes is, s a szükséges megegyezés eziránt annál is inkább létrehozható, mert e részvénytársaság a székesfőváros kezelésében levő vállalat.

Kértük tehát a kereskedelemügyi miniszter urat, hogy a székesfőváros tanácsának, valamint a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságnak figyelmét az általunk előadottakra s az ajánlott megoldás végrehajtására felhívni méltóztassék.

A főváros általános közlekedési érdeke kívánatosná teszi, hogy a villamos vasút fejlesztése ne történjék az általános közúti forgalom szempontjából, különösen a belső városrészekben sokkal alkalmasabb *autóbusz-közlekedés* rovására. Általános közlekedési érdekek követelik, hogy a külföld nagy városaiban kitűnően bevált e forgalmi eszköz: az autóbusz fővárosunk élénk nagy forgalmának lebonyolításába szervesen bevonassék, miáltal a több villamos vasúti vonalon tapasztalható túlszűfoaltságot meg lehet szüntetni s az ebből származó lassú kocsijáraton és egyéb komolyabb bajokon is segíteni lehet. Budapest közlekedési igényei a legutóbbi években olyan nagy mértékben emelkedtek, amilyen mértékre a főváros nem számíthatott. Ezt látjuk különben a külföld nagy városaiban is. Ennek a fontos problémának megoldása folyamatban van s az összes hatósági tényezőinket állandóan foglalkoztatja.

Autóbusz-közlekedés.

A székesfőváros tanácsa tervbe vette a *Várba vezető siklónak átalakítását* oly módon, hogy az egyik vágány a normális személyszállításra, a másik pedig mindennemű járműveknek, tehát teherkocsiknak is, valamint nagyobb embertömegeknek a szállítására szolgáljon.

A várba vezető sikló átalakítása.

Tárgyalva az ügyet, mindenekelőtt azt kellett tisztázni, vajjon a sikló alsó és felső állomásának környezete alkalmas-e és igénybe vehető-e a teherforgalom lebonyolítására. Megállapítottuk, hogy a sikló alsó állomása előtt elvonuló Sikló-utca igen keskeny. Egyébként is a Lánchíd rendészeti okokból a teherforgalom elől állandóan el van zárva és úgy a Fő-utca, valamint a Lánchíd-utca ugyancsak keskeny voltak miatt nagyobb arányú kocsiforgalom lebonyolítására nem alkalmasak, de nem is kívánatos, hogy a teherforgalom ezekben az utcákba tereltesse. A felső állomás a Szent György-terre nyílik, amelyen a teherkocsiforgalom, ezen az előkelő helyen meg nem engedhető. Ezért a bemutatott tervekhez nem adhatuk meg hozzájárulásunkat.

Egyúttal értesítettük a székesfőváros tanácsát, hogy a sikló átalakításánál a következő elvek érvényesülését tartjuk szükségesnek:

1. A két vágány üzeme oly módon rendezendő be, hogy azok forgalma egymástól függetleníthessék; mindkét vágányon azonban csak személyszállító, legfeljebb 50 személy befogadására alkalmas kocsik járathatók; s az állomások is csak személyszállításra alkalmas módon építendőek meg;
2. a felső állomás új kiképzésénél különös figyelmet kell fordítani az előkelő, díszes környezetre, továbbá arra is, hogy a Szent György-tér felőli látkép ne zavartassék meg és a térről nyíló kilátás élvezése még inkább előmozdíttassék.

A székesfőváros tanácsa megfelelő új terveket és javaslatot fog idevonatkozóan előterjeszteni.

A *svábhegyi fogaskerekű vasút* tudvalevően 1926. október hó 1-ével a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság kezelésébe és üzemvitelébe került. A székesfőváros tanácsa 1927. május havában tár-

A svábhegyi fogaskerekű vasút átalakítása.

gyalásunk alá terjesztette azt a határozatát, amely a fogaskerekű vasút teljesítőképességének fokozása végett bizonyos átalakítások elrendelésére vonatkozik s amely átalakítások végrehajtandók, még mielőtt a vasút kétvágányúvá fejlesztetnék.

Nevezetesen hozzájárult a székesfővárosi tanács ahhoz, hogy a vasút-társaság a következő átalakításokat végrehajthassa:

1. a fogaskerekű vasút Városmajor állomását a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság zugligeti villamosvonalával összeköthesse;

2. a vasút 4 + 0.00 — 5 + 30.00 szelvényei között 60 m. használható hosszal bíró kitérőt létesíthessen;

3. a 9 + 14.00 — 10 + 56.50 szelvények között fekvő „Orgonás” kitérőt helyreállíthassa;

4. a 15 + 95.75 — 17 + 46.50 szelvények között levő „Lederer-telep” kitérőt átalakíthassa, úgy hogy az állomás 80 m. használható hosszal bírjon;

5. a vasút 20 + 41.40 — 21 + 66.00 szelvényei között fekvő „Adalak” megálló kitérőt létesíthessen;

6. a 28 + 10.00 — 29 + 17.00 szelvények között fekvő „Svábhegy állomás” csonkavágányát a Széchenyi-hegyre vezető folyóvágányba beköthesse.

Kívánta a székesfővárosi tanács azt is, hogy a fogaskerekű vasút villamos üzemre legyen átalakítható és hogy az ebből a célból felszerezendő felsővezeték a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság szabványai szerint, vasoszlopok alkalmazásával legyen megépíthető.

Tárgyalva az ügyet, a szóbanlevő átalakításokat részünkről is felettte szükségeseznek találtuk, miért is készséggel hozzájárultunk a székesfővárosi tanács említett határozatához s azt a vonatkozó tervekkel együtt a közigazgatási bejárás elrendelése végett felterjesztettük a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz.

A közigazgatási bejárás során a terveken kisebb változtatások történtek, amelyek a kitérők célszerűbb elosztására és részben némi eltolására vonatkoztak.

A vasúttársaság kérelmére az áramrendszer még nem került tárgyalásra, mert e tekintetben a tanulmányok még nem fejeződtek be. Neni foglalkoztak érdemben a közigazgatási bejárás alkalmával a zugligeti vonalnak a fogaskerekű vasút Városmajor kezdőállomásával való összekötésével sem, mert a villamos közlekedés járműveinek a fogaskerekű vasúton való feltolása nehézségekbe ütközik.

A létrejött bizottsági megállapodásokat a kereskedelemügyi miniszter úr jóváhagyta, azzal együtt, hogy a „Lederer-telep” kitérő elnevezés „Erdei iskola” elnevezéssel helyettesíttessék, miután a főváros a kitérő mellett a közeljövőben erdei iskolát fog építeni.

Az új lóversenytérhez való közlekedés.

A X. ker. Ligettelki-dűlőben létesített új lóversenytérhez való közlekedés szabályozása és biztosítása az illetékes tényezők nézeteinek megoszlása miatt hosszabb, beható tárgyalásokat tett szükségessé. Az volt az ütköző pont, vajjon a MÁV ceglédi vonala szintbeli keresztezését milyen módon célszerűbb kiküszöbölni: a Kerepesi-út vonalában vagy pedig a Hős-utca irányában létesítendő alul- vagy felüljárómegoldással?

A magunk részéről azt az álláspontot foglaltuk el, hogy amennyiben a lóversenytérhez való közlekedés biztosítására, akár csak ideiglenes jelleggel is, a Kerepesi-úti áthidalás fogadtatnék el, ezzel a megoldással bizonytalan időre elodáztatnék a ceglédi vonalnak a nyugati pályaudvar és a kőbányai alsó pályaudvar közötti szakaszon részünkről városrendezési és egyéb közérdekű szempontból régóta sürgetett megszüntetése, illetőleg felemelése vagy lesüllyesztése. Hogy tehát ennek az égetően sürgős, a legutóbbi jelentésünkben teljes részletében feltárt városfejlesztési kérdésnek a megoldása elé újabb akadályok ne gördíttessenek, 1924-ben a lóversenytérhez való forgalom lehetőleg sima lebonyolítására a Hős-utca irányában kínálkozó megoldást javasoltuk, felüljáró építésével, amely esetben a lovaregylet vezetőségének kívánsága a Kerepesi-úti ideiglenes alul- vagy felüljáró létesítésére, mellőzhetővé válik és mellőzhető a vasúti és hajózási főfelügyelőség vezetőjének a Kerepesi-úton egy 20 m. széles aluljáró megépítésére tett konkrét javaslata is.

Az ellentétes álláspontok a kereskedelemügyi miniszter úr döntése alá kerültek, aki kimondotta, hogy a közúti forgalomnak a Kerepesi-úton alul- vagy felüljáróban való átvezetését nem tartja helyes megoldásnak, már azért sem, mert ezzel az új lóversenytérre irányuló közúti forgalom az amúgy is felette túlterhelt Rákóczi-útra tereltetnék. A miniszter úr, a székesfőváros közönségének képviselőivel egyező álláspontunknak megfelelően, a Hős-utcai megoldást fogadta el előnyösnek és emelte érvényre, mint amely nem áll útjában a ceglédi vonal végleges rendezésének.

E megoldás végrehajtása iránt azonban mindeztideig intézkedés nem történt.

A székesfőváros tanácsa megengedte a Községi Kenyérgyárnak, hogy a X. ker., *Hős-utcának a Százados-úttól a Hungária-körútig terjedő szakaszát a forgalom elől három évre elzárhassa*. Emiatt a Juranics-utcai állami lakótelep gondnoksága panaszt emelt. A panasz arra volt alapítva, hogy a telep lakóinak az elzárt utca volt költözködésük alkalmával és az élelmiszerek, tüzelőanyagok stb. szállításánál a főközlekedési vonaluk, most pedig elzárásával a lakók a villamos vasúti megállóhelyet is csak kerülővel érhetik el.

A X. ker. Hős-utca egy részének elzárása.

A panaszt megvizsgálva, megállapítottuk, hogy a szóbanlevő utca-rész elzárásából a Községi Kenyérgyár különösebb előnyöket nem élvez, míg ellenben az igen népes állami lakótelep többnyire szegénysorsú lakóira az elzárás tényleg nagy hátrányt jelent, mert a lakótelep határvonalaiban haladó út használatától zárattak el.

A jogosult panasz folytán felhívtuk tehát a székesfőváros tanácsát, hogy a Hős-utca említett szakaszának elzárását 30 nap alatt szüntesse meg és az utat ismét adja át közforgalmi rendeltetésének.

VI.

Közvilágítás.

A közvilágításnak elsőrendű fontossága van a köz- és magánvagyon-biztonsága, továbbá a forgalom veszélytelen lebonyolítása szempontjából.

A háború előtti békeévekben a főváros közvilágítására túlnyomó részben gázlámpák szolgálták, csak egyes fontosabb, reprezentálőbb útvonalak voltak elektromos ívlámpákkal megvilágítva. 1914 július elsején összesen 25.144 gázlámpa, 29.749 lánggal felszerelve világította fővárosunk utcáit és tereit, míg elektromos ívlámpák csak a Nagykörúton, Andrásy-úton, Rákóczi-úton, Kossuth Lajos-utcában stb., szóval egynémely fontosabb útvonalakon voltak felszerelve.

A háborús években azonban a közvilágításban lényeges visszaesés állott be.

Ez — sajnos — arra vezethető vissza, hogy abban az időszakban még a közvilágítást általában a gázlámpák szolgáltatták, a gázgyártásban pedig nagy zavarok állottak elő, mert hazánkban a világító gáz előállításához szükséges szenünk nincs, a külföldi porosz szén beszerzése pedig igen meg volt nehezítve.

Ennek folytán állott elő, hogy amíg 1915. december 31-én még 26.289 gázláng világított, 1916. év végén már csak 14.667, 1917 év végén 7486 és 1918. év végén 5656 láng világított. A legsúlyosabb viszonyok 1919—1920. években következtek be, annyira, hogy az utóbbi év végén már csak 1848 gázlámpa volt üzemben. Így a közvilágítás feltétlen biztonsága érdekében a gázvilágítás mellett át kellett térni a minden körülmények közt helytálló elektromos világításra is, mert az elektromos áram előállítása szemnek tekintetében különösebb igényeket nem támasztva, a hazánkban is előforduló szénnel mindenkor biztosítható.

A háborút követő időkben az elektromos világítás mind nagyobb térfoglalása be is következett, természetesen azonban, hogy a gázvilágítás sem volt egészen kikapcsolható, sőt bizonyos mértékben fejlesztendő is volt, hogy egyik vagy másik világítási mód előre nem várható időszaki zavarai esetén, a másik, mint kiegészítő világítás a forgalom- és közbiztonságot minden körülmények között szolgálja.

Az elektromos világítás a háborút követő forradalmi időkben a házakon felszerelt primitív falikarokon elhelyezett lámpák alakjában jelentkezett. Ezek mellett a város külsőbb részeiben faoszlopokon elhelyezett karos lámpák kerültek felszerelésre. 1919. év végén már 6600 db elektromos lámpa volt üzemben, mely szám 1923. év végéig 9300-ra növeke-

dett. A közvilágítási viszonyok javulására mutat, hogy ugyanekkor már ismét 3488 gázlámpa is volt üzemben.

Az állapotok javulásával a falikaros lámpák lassan eltűntek, helyükbe mind több és több gázlámpát helyeztek üzembe, részint pedig a háború folytán üzemben kívül helyezett gázlámpákat elektromos világitásra alakították át.

Az 1926. évben a Budapest Székesfőváros Elektromos Művei külföldi mintára az útvonalak közepére helyezett felfüggesztett lámpákat kezdett nálunk is bevezetni s mivel ezek nagyon jól beváltak, az 1926. és 1927-ik esztendőkből oly rohamos lépésben kerültek kivételre, hogy ma már nemcsak a főbb útvonalak, hanem mellékutcaink nagyrésze is kifogástalan megvilágítással bírnak.

Közvilágításunk örvendetes fejlesztését mutatja, hogy az 1927. év végén 9905 gázláng és az Elektromos Művek által kezelt 15247 elektromos lámpa, ezenkívül a Székesfőváros Gázművei által kezelt 10521 elektromos lámpa van üzemben, vagyis a lámpák száma 5924-el több, mint a békeidőben volt.

E jelentékeny fejlesztés eredménye, hogy a közterületek a szükségessé mérvű világitással vannak ellátva, egyes reprezentáló útvonalaink és tereink közvilágítása pedig olyan nivójú, hogy az fővárosunknak világitási viszonylatban is díszére válik.

Örömmel kell végül megemlékeznünk arról is, hogy a budai hegyvidék külsőbb részein is az elektromos közvilágítás oly nagy mértékben terjeszkedett, hogy az a közbiztonság fokozása által a budai hegyvidék kívánatos fejlődését nagyban elősegíti.

VII.

A füstmentes tüzelés.

Budapesten az 1870-es években érvényben volt építésügyi rendelkezések a füst káros behatása ellen csak annyiban védekeztek, hogy a füst elvezetésének módját szabályozták a szomszédos környezet védelme céljából. Azért e rendelkezésekben csak a kémények magasságára s esetleg a szomszédoktól mért távolságaira találunk intézkedéseket.

Ezek a rendelkezések a gyér népességi viszonyok és az elszórtan fekvő, akkor még kis számú ipartelepek mellett megfelelhetek az akkori kor igényeinek, egyre elégtelenebbeknek bizonyultak azonban a lakosság sűrűsödésével és a gyárpar rohamos emelkedésével, egyszóval a főváros fejlődésével.

A főváros fejlődése a régebbi időben a Lipótvárosban indult meg. A különböző gyári és ipari megtelepülés is nagyrészt a város e részén történt. Itt létesült a legtöbb malom s a Váci-út vonala mentén épült a legtöbb gyár.

A város fejlődésének megindultakor úgy e városrészben, mint a többi kerületekben a gyárak és ipari telepek a városnak sűrűn lakott részétől távol estek, a város rohamos fejlődése folytán azonban a régente külső területek is belejutottak a fejlődés vonalába s a lakosság számára mindinkább tűrhetetlenné vált közelségük, részint a gyártásból származó bűz, (Üllői-úti Gschwindt-gyár, Tisza Kálmán-téri gázgyár, stb.) részint az üzemi zaj és az erős füstképződés miatt. Vannak viszont egyes új, közérdekű üzemek (vízvezetési szivattyútelepek, villamos telepek, nyomdák stb.) amelyek megtelepülését a belső területen is lehetővé kell tenni.

Igy mellőzhetetlenné vált ezeknek az ártalmaknak a megszüntetésével intézményesen foglalkozni.

Egyes gyárak kitelepítését, amelyeknél a gyártásból származó bűz semmiképp sem szüntethető meg, sikerült elérni. A gyári üzem zaja is korlátozható, azonban mind a mai napig legnehezebb feladatnak bizonyult a füstmentesítés kérdésének gyakorlati megoldása.

A nyugati államokban a füst elleni küzdelem már régebben megindult és a mérnököket erősen foglalkoztatta e közérdekű kérdés megoldása.

Beigazolást nyert, hogy a füstmentes tüzelés elmulasztása nemcsak a lakosságra általában, hanem a gyárosra is hátrányos.

A sűrű füstképződés, mely fővárosunk fölött, mint sötétszürke felleg lebeg, a lakosságra pusztító hatású. A légzőszervekben és a tüdőben a füstben levő izgató és mérgező anyagok a legkülönbözőbb kóros tünete-

ket okozzák. A gyermekek satnya fejlődése, korai halandóság, munkaképesség lecsökkenése, nagy mértékben a füsttel fertőzött levegő következményei; a növényzet elsatnyulása, fehérenemű, ruha, lakásberendezések piszkolódása és korai pusztulása ugyancsak a füst káros hatásának eredménye.

Hasonló káros hatása van a füstnek magukra az épületekre is, továbbá a szobrok, műemlékek és festményekre stb.

A gyári kéményekből kitóduló sűrű füstfelleg pedig a gyárosnak gazdasági kár, mert a sűrű füsttel a kéményen át értékes éghető anyagok is elégetlenül távoznak; a felhasznált tüzelőanyagban pazarlás folyik.

Ezzel szemben a füstmentes tüzelés bevezetése nemcsak a közegészségügyi ártalmak megszüntetését eredményezi, hanem a gyárosnak gazdasági előnyt is jelent, mert a tüzelőanyag tökéletesebb elégésénél lényegesebb a megtakarítás a tüzelőanyagban is.

Fővárosunk gyári füstjének megszüntetéséről először az 1893. évben érvénybe lépett Ép. ü. szabályzat keretében történt gondoskodás. E szabályzatban a Közmunkák Tanácsa kimondta, hogy a 3 négyzetméter vagy ennél nagyobb fűtőfelületű kazánok, valamint az óránként 20 kg-ot elégető tűzhelyek kéményeit már gyárkéményeknek kell tekinteni. Az I. és II. övezet területein levő gyárkéményű tűzhelyekre kötelezően előírtuk a megfelelő füstemésztő tüzelést. Kimondtuk egyúttal, hogy ilyen tüzelés a gáz és koksz, valamint a hatóságilag elismert füstemésztő szerkezettel ellátott tüzelések.

Ezek a rendelkezések még csak az I. és II. övezetre, azaz a szorosabban vett belső területekre nézve intézkedtek a gyári üzemek füstjének megszüntetéséről, ami az akkori népességi viszonyoknak vagy még inkább az akkori tüzeléssel járó ipartelepek számának és fekvésének mérlegelésével megfelelt volna az akkori követelményeknek, ha a kazántulajdonosok a hatóságilag elismert füstemésztő szerkezet alkalmazásánál az illető tűzhely minden tényezőjét kellő figyelemben részesítették volna.

A rostélyfelület alakja, nagysága, a tüzelőtér kiképzése, a léghuzatviszonyok, a tüzelésre kerülő anyag minősége és a kazántól várt teljesítmény, mind olyan tényezők, amelyek csaknem tűzhelyenkint változnak és esetenként döntő szerepük van a tüzelés mikéntjére nézve. Éppen ilyen döntő fontosságú tényező még a fűtő szakértelme és lelkiismeretessége.

Az esetenként változó e sok tényező nagyon kétségessé tette, hogy valamely füstmentes tüzelést célzó berendezés, amely egy tűzhelyen megfelel a követelményeknek, más tűzhelynél alkalmazva, kielégítené-e a hozzáfűzött kívánságokat?

E körülmények megfontolása arra készítette a hatóságot, hogy az egyes füstemésztő szerkezetek hatásági elismerését ejtse el és csupán a füst megszüntetésének elrendelésére és végrehajtására szorítkozzék.

Ez az elv jut már kifejezésre az 1914. évi március hó 1-én életbe lépett új Építésügyi Szabályzatban.

A szabályzat 425. §-a kimondja, hogy 5 m² vagy ennél nagyobb fűtőfelületű kazánok vagy a 20 m² és ennél nagyobb rostélyfelületű tűzhelyek kéményeit gyári kéményeknek kell tekinteni. A 427. §. pedig elrendeli, hogy a gyári kéményekhez tartozó tűzhelyeket füstemésztő tüzeléssel kell ellátni. Egyúttal kimondja, hogy ilyen a tüzelés a gáz- és koksz-tüzelés-

nél, valamint az olyan tűzhelyszerkezetnél, amelyeknél az égési termékek színtelenül vagy világosszürke gázok alakjában távoznak a kéményből; továbbá kimondja a szabályzat, hogy az érdekelt fél a tűzhelyszerkezetet szabadon választhatja, de azt, ha nem felelne meg, köteles a hatóság felszólítására záros határidő alatt átalakítani vagy a célnak megfelelő, más szerkezettel kicserélni. Végül a 428. §. úgy rendelkezik, hogy az előző szakaszban foglaltak kötelezők a szabályzat életbelépése előtt létesült gyári kéményekkel felszerelt tűzhelyekre is; amennyiben a tűzhelyeknek nincs megfelelő szerkezetük, ezt a hiányt a hatóság felhívásától számított egy év alatt kell pótolni.

Ezek a ma is érvényben lévő rendelkezések tehát kizáróan a füst színeinek megállapításával — minden egyéb teendőt a tűzhely tulajdonosára bízva — igyekeznek a kívánt cél elérésére, hogy t. i. a gyári üzemek füstje a minimálisra redukálódjék.

A világosszürke füst távozását azért kellett megengednünk, mert teljesen színtelen füst csak elméletileg tökéletes elégnél várható. Ipari tűzhelyeknél a gyakorlatban ilyen tökéletes elégnés nem mindig remélhető és így nem is követelhető.

A tűzhely tulajdonosának az új szabályokból folyóan, s a dolog természeténél fogva, nemcsak az a kötelessége, hogy tűzhelyét megfelelő módon szerelje fel, hanem az is, hogy a tűzhelyberendezés állandó jókarban tartásáról és megfelelő kezeléséről szintén gondoskodjék.

Az 1914. évben kitört világháború és a velejáró gazdasági leromlás — sajnos — minden városfejlesztési, minden közegészségi programot megakasztott a végrehajtásban.

Az 1915. év elején a gyári érdekelttség képviselőjében legelőször a Magyar Gyárosok Országos Szövetsége fordult hozzánk, kérve:

1. a füstmentes tüzelésre vonatkozó rendelkezések felfüggesztését arra az időre, amíg kedvezőbb körülmények lesznek;
2. a teljes felmentést a IX. kerületben levő bűzös gyári övezet telepére, — amelyek nagyobb részét vegyészeti gyárak, — mert a vegyészeti gyáraknál a füstmentes tüzelés végrehajtását megoldhatatlannak tartotta;
3. a füstmentes tüzelés bevezetésének annakidején általában a legnagyobb körülményekkel való előkészítését.

A háború és az ennek folytán bekövetkezett súlyos gazdasági viszonyok más fontos érdekek kielégítését is háttérbe szorították, s így a füstmentes tüzelés bevezetését a háború tartama alatt nem követelhattük.

Ebben a kényszerhelyzetben a beadványra kimondtuk, hogy a szóbanlevő rendelkezésünket érdemben érvényben tartjuk ugyan, de az Építészeti Szabályzat 428. §-ában megállapított egy évi határidő csak a háború befejezése után, abban az időpontban veszi kezdetét, amelyet annakidején fogunk megállapítani és közhírré tenni. Mindazoknál az üzemeknél (kerámiai gyárak, némely különleges vegyi gyárak, stb.), melyeknél a gyártás elengedhetetlen kellékét alkotó különleges tűzhelyszerkezet, vagy tüzelőanyag miatt az eddig ismert füstmentes berendezések nem alkalmazhatók, a tulajdonosnak a megállapítandó egy évi határidőn belül benyújtandó, indokolt kérelmére nem fogunk teljesen elzárkózni további haladék engedélyezése elől sem, abban az esetben, ha az illető ipartelep, vagy gyárak tulajdonosai beigazolják, hogy a füstmentes tüzelés megválasztása iránt idejében folyamatba tett kísérleteket az első évi határidőn belül

eredményesen nem fejezhetik be, továbbá az első határidő lejárta előtt előterjesztendő kérelmekre abban az esetben sem fogunk a halasztás megengedése elől elzárkózni, ha a tűzhelyek rendkívüli nagy száma miatt üzemi és gazdasági szempontból azoknak füstmentes tüzelésre való átalakítása az egy évi határidőn belül a gyárüzem válságos megterhelése nélkül nem lenne végrehajtható. Ezek szerint a füstmentes tüzelés bevezetésére szóló rendelkezésünket a székesfőváros egész területére a fentemlített halasztással fentartottuk.

Határozatunkat közöltük a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrral is és egyuttal felhívtuk figyelmét a vasutak és hajók által terjesztett nagymértékű füstre.

Annak ellenére, hogy az egy évi határidő kezdete a háború kiszámíthatatlan tartama miatt még teljesen bizonytalan volt, az előkészítő munkálatokat már 1916-ban folyamatba tettük és felhívtuk a kerületi előljáróságokat, jelentsék be a kerületeikben levő azokat a tűzhelytulajdonosokat, akiknek tűzhelyeit rendelkezésünk értelmében füstmentes tüzeléssel kell ellátniok.

Azután véget ért a háború, véget értek a forradalmak, a gazdasági élet azonban csak nagyon lassan tudott válságos helyzetéből valamennyire talpraállani.

Az építésrendészet terén „a háború befejezése” névvel meghatározott időpont gyanánt 1921. évi október hó 1-ét állapítottuk meg, mindazonáltal az eddig elhalasztva volt egy évi határidő kezdetét csak 1925. évi november hó 1-ében jelöltük meg.

Határozatunkról értesítettük az összes gyári és ipari érdekeltségeket, s az érdekelt hatóságokat.

Megemlítjük, hogy a vasutak és hajók füstölése miatt újabb felterjesztéssel fordultunk a kereskedelemügyi m. kir. miniszter úrhöz és nyomtatékosan felhívtuk a vasuti és hajózási főfelügyelőség figyelmét is az egy évi határidő kezdetének közlésével.

A kereskedelemügyi miniszter úr felterjesztésünkre 1926.-ban válaszolt, amelyet itt közlünk:

„Magyar királyi kereskedelemügyi Miniszter 87380/1925. V. szám.

Fővárosi Közmunkák Tanácsának!

Folyó évi szeptember hó 22-én tartott üléséből 5643/1925. szám alatt hozzám intézett felterjesztésére utalással, a vasutak és a hajók üzeméből származó füstképződés megszüntetése kérdésében következőket közlöm a tanáccsal:

A főváros területén levő pályaudvarok füstképződése egyelőre nem szüntethető meg teljesen, mert az csak az összes betorkoló vonalak villamosítása révén volna lehetséges, amire pedig egyelőre nincs kilátás. Különben is a pályaudvarok kevésbé okoznak intenzívebb füstképződést, mint a mozdonyok tárolására szolgáló fűtőházak.

A fűtőházak szempontjából a helyzet nézetem szerint nem tesz szükségessé különösebb intézkedéseket.

A magyar királyi államvasutak budapesti fűtőházai közül a nyugati pályaudvari fűtőház, amely füstképződésével még a legtöbb

panaszra adott okot, az államvasuti reformokkal kapcsolatban teljesen felhagyatott. A keleti pályaudvari fűtőház és a ferencvárosi fűtőház környéke nincs beépítve, végül az u. n. északi fűtőház pedig külterületen fekszik és közvetlen közelében nincsenek lakott városrészek.

A m. kir. államvasutak fűtőházai szempontjából tehát a helyzet kedvezőnek mondható.

A Duna Száva Adria vasut budai fűtőházának közvetlen közelében szintén aránylag kevés a lakóház.

A budapesti villamosvasutak áramfejlesztő telepei megfelelő tüzelőberendezésekkel már el vannak látva és így különösebb panaszokra nem adhatnak okot.

Ami a hajózást illeti, nem becsülendő túl a főváros levegőjének gőzhajók okozta megrontása. A hajók jelentékeny része ugyanis a kevés füstöt fejlesztő mohácsi szénét égeti s azoknak füstje is nagyrészt a Duna fölött terjed el. Még ha a part mellett kikötött hajó is okozza a füstöt, csak bizonyos szélirány mellett válik kellemetlenné. Így leginkább a pesti part mellett kikötött hajók füstölése kellemetlen, mert azok füstjét viszi a nálunk leggyakrabban uralkodó északnyugati, illetőleg nyugati szél a lakott területek felé. Az említett parton azonban főképpen a személyszállító hajók állomásai vannak elhelyezve, melyeknek áthelyezése úgy az utazóközönség, mint a főváros ellátása érdekében való tekintetből nem jöhet szóba.

Figyelembe veendő ugyanis, hogy fővárosunk éppen a Duna melletti kedvező fekvésének köszönheti felvirágzását és a hajózás ma is a város élelmezése, valamint ipara és kereskedelme tekintetében nagy előnyöket biztosít s éppen ezért nem volna helyes a füstképződés okozta kellemetlenségek megszüntetését célzó intézkedésekkel más fontos közérdeket sérteni.

A mai nehéz viszonyok között, amikor a dunamenti államok (pl. a csehek) a legnagyobb erőfeszítést fejtik ki, hogy a forgalmat magukhoz ragadják, minden olyan intézkedés gondosan kerülendő, ami a hajózást megnehezítené és oka lehetne annak, hogy a hajók az itteni tartózkodást lehetőleg elkerüljék.

Nem hagyandó figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a Duna ma nemzetközi folyam, melyen bármely nemzet hajói szabadon közlekedhetnek. Az itt közlekedő vagy állomásozó idegen hajóknál pedig nincs módunkban a füstölést meggátolni, mert az illető országok könnyen retorzióval élhetnének és a magyar hajókkal szemben viszont külföldön olyan követelményeket támaszthatnának, amelyek nehezen volnának teljesíthetők. A füstképződés megakadályozását célzó intézkedések megtételét kizárólag a magyar hajóktól pedig azért nem követelhetjük, mert ebben az esetben a hazai vállalatok nehezebb helyzetbe jutnának az idegen vállalatokkal szemben és így az amúgy is erős versenyben nem állhatnánk meg helyünket. A külföldi hajók füstképződésének szabályozatlanul hagyása esetén az eredmény egyébként amúgy is igen korlátolt mérvű lenne.

Figyelembe veendő továbbá, hogy a dunai hajózást állandó figyelemmel kíséri a Nemzetközi Dunabizottság és a Nemzetek Szövetsége is, mely utóbbinak megbízásából az elmúlt nyáron utazta be a Dunát az amerikai M. Walker Hines, aki annak idején a dunai hajóállomálynak a háború utáni felosztásával volt megbízva, jelenleg pedig a hajózás szabad kifejlődésének akadályait vette tanulmányozás alá.

Nevezettnek figyelmét a legutóbbi ittléte alkalmával magyar részről a dunamenti államok számos oly intézkedésére hívtuk fel, amelyek a hajózást feleslegesen megnehezítik és megbénítják. Különös színben tűnnék fel eljárásunk, ha most viszont mi tennénk oly intézkedéseket, amelyek alkalmasak volnának a hajózási forgalom felesleges megnehezítésére. Már pedig minden olyan intézkedés, mely a hajókat akár a városon kívüli állomásozásra, akár valamely költségeket okozó külön berendezés létesítésére köteleznél, annál is inkább ilyennek minősíthető, mert tudomásom szerint sokkal nagyobb hajózási gócpontokban (tengeri, vagy folyami kikötőkben) sem történt eddig a hajók füstölésének csökkentését célzó intézkedés, indokolatlan volna ennél fogva, hogy a mi aránylag nem nagy forgalmunknál — és különösen az adott viszonyok között — léptessünk életbe ilyen, a hajózást megnehezítő és amelletttökéletesen keresztül sem vihető intézkedést.

De a füstképződés gőzhajókon való csökkentésének műszaki akadályai is van.

A technika mai állása mellett ugyanis a füstképződés kétféleképpen csökkenthető. Az egyik mód az, hogy a tüzelőanyagot önműködő adagoló szerkezettel állandóan és egyenletes rétegben juttatjuk a rostélyra (pl. a láncrostély) és ezzel elmarad a tüzelőanyag a rostélyra időszakonként és vastag rétegben való feldobása, amely erős füstképződést okoz. A másik mód pedig az, hogy oly tüzelőanyaggal fűtjük a gépkazánt, mely az elégetéskor kevés füstöt fejleszt.

Hajókon racionálisan legalább nálunk a két mód egyike sem alkalmazható. Itt ugyanis a helyszűke, de még inkább súllyal való takarékoság okából a nagy fűtőfelülettel és kis súllyal bíró úgynevezett „hajókazán” nyer alkalmazást. Ez pedig automatikusan nem tüzelhető. Ugyancsak a lángcsöves hajókazán típus szerkezetéből következik, hogy csak hosszú lánggal égő tüzelőanyag hőfejítő képessége használható ki gazdaságosan. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy a hajókazánok üzeme — viszonyítva a stabiltelepek üzeméhez — a kazán tüzfelületének minél jobb kihasználása és ezzel a kazánheij csökkentése céljából állandóan erőltetett.

Sajnos ma még tényleg nem rendelkezünk olyan tüzelőszerekkel, amelyek igénybevételével a dunai hajók füstmentes tüzelését Budapest székesfőváros természeti szépségeihez és fürdővárosi jellegének méltóan rendezni lehetne.

Ebből a szempontból az antracit, esetleg kokszt és végül a nyersolaj jöhetnének szóba, csak hogy e tüzelőszerek a hajózási üzemben ma még túlságosan drágák.

Kétségtelen, hogy azok a törekvések, amelyek sok jogosultsággal Budapestet fürdővárossá kívánnák fejleszteni, méltán támaszthatnak bizonyos igényeket a dunai hajózás füstmentesítése érdekében is.

Különösen kívánatosná tenné ezt az a körülmény is, hogy a dunai hajókon felhasznált szenek és ezek között elsősorban a D. G. T. Pécs-szabolcsi szene, de a tatavidéki vagy esztergomvidéki szenek is rendkívül nagy kén-tartalmúak, amely kén-tartalom élénkebb forgalom mellett, beleértve a helyi hajók okozta füstöt is, a nyári hónapok szélcsendes időjárásakor erősen érezteti kellemetlen hatását.

Tudomásom szerint ép a helyi hajókon a M. F. T. R. végeztetett olyan kísérleteket is, amelyek annak eldöntését vették célba, hogy a tüzelés füst-

mentesítése érdekében a mesterséges tűzgerjesztés kombinációba vételével nem volna-e lignit felhasználható. Budapest székesfőváros számos iskolájában ugyanis az ilyen módon felhasznált lignittel a tüzelések füstmentesítése körül igen kedvező tapasztalatokat szereztek.

Mint értesülök, ezek a kísérletek épen a helyszükén megdőltek, mivel a hajótestek igen korlátolt fűtőtere, sem az egyébként megfelelő, de silányabb minőségű tüzelőszerek megfelelő tározására, sem a mesterséges léghuzamgerjesztés készülékeinek elhelyezésére (ventillátor, légcsatornák, stb.) nem nyújt elég helyet.

A kengázak képződése szempontjából különben a lignitekkel sem javulna lényegesen a helyzet, amennyiben ezeknek kéntartalma is (2—4%) elég tekintélyes.

Nyilvánvaló azonban, hogy még abban az esetben is, ha a hajók füstjének csökkentésére alkalmas tüzelőszerek, vagy tüzelőkészülékek akadnának is, ezek általános kötelező alkalmazását épen a Dunának nemzetközi jellegére való tekintettel aligha lehetne egyhamar a főváros igényeinek megfelelő eredménnyel keresztülvinni.

A távolabbi jövő szempontjából a nyersolajtüzelés általános térfoglalása kecsegtet némi sikerrel, amennyiben köztudomású dolog, hogy mind a tengeri hajózásban, mind a folyamhajózásban a nyersolajtüzelés, illetőleg nyersolajmotoros üzem terjedőben van. E terjedésnek oka a hajótér jobb kihasználása útján és a személyzeti költségekben elérhető megtakarításokban leli magyarázatát.

Miután az ásványi szenek alacsonyfokú lepárlása útján külföldön is, de nálunk is sikerült már a nyersolaj pótlására alkalmas kátránytermékeket a motorüzem céljaira versenyképes árban előállítani, nem valószínű, hogy a nyersolajüzemnek általános térfoglalása a hajózásban ezt a kérdést hamarabb a megoldás útjára segíti, — sem mint azt az első pillantásra remélhetnők. Ezzel a kérdés mindkét irányban kedvezően oldódna meg, minthogy olajmotoros üzem mind a füstképződés, mint a SO₂ képződés szempontjából a legfinnyásabb igényeket is kielégítheti.

Mindazonáltal a hajókazánfűtésnek a budapesti dunai szakaszon való lehető füsttelenné tételére állandóan gondot fogunk fordítani és a jelenlegi állapoton a felmerülő tapasztalatok szerint eszközölhető javításokra mindenkor figyelemmel leszek.

A vezetésem alatt álló minisztérium részéről egyébként a fővárosi hidak alatt való füstképződés csökkentése céljából már régebben adatott ki egy általános érvényű rendelet, mely a hidak alatt való áthaladást közvetlenül megelőzőleg és az áthaladás tartama alatt szénnek a tüzelőrostélyokra dobását tilalmazza (1911. évi 14263. sz. m. kir. v. és h. ffg.-i rendelet). E rendelet határozmányai az életbeléptetés előtt álló új nemzetközi hajózási rendszabályokba is bevétettek.

A géperejű hajózással kapcsolatban keletkező füstképződést illetőleg figyelemre méltónak vélem még azt a körülményt is, hogy a Dunán egyre nagyobb számban közlekednek a nyersolaj és Diesel-rendszerű motorral ellátott járművek, ami szintén hozzájárul a Dunán és partjain való füstképződés csökkentéséhez.

Megjegyzem még, hogy a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőséget egyben felkértem, hogy utasítsa a tekintetbe jövő hajózási vállalatokat, hogy a fűtőket kellően kioktassák arra nézve, hogy tüzelésközben a csekély

füstképződés követelményeit, főképen a vékony- és egyenletes rétegben való feldobás és a felfűtés fokozatosságát mindig kellőképen szem előtt tartásák.

Felhívtam továbbá nevezett főfelügyelőiséget, hogy a fűtők levizsgáztatásánál az e részbeni utasítások betartását ezentúl még fokozottabb mérvben ellenőrizze.

Budapest, 1926. évi február hó 17-én.

A miniszter rendeletéből:

Kövér, s. k.

miniszteri tanácsos”.

A füstmentesítés ügye azonban az előirt egy évi határidő alatt fővárosunkban — sajnos — csak alig jutott előbbre. Sőt az egy évi határidő végének közeledésére újra megmozdultak az érdekelt ipartelepek és egyenkint, valamint egyesületeik révén megkísérelték a határidő további kitolását, azzal az indokolással, hogy a füstmentesség elérésére a nagy költséget igénylő láncrostélyos tűzhelyeken kívül nincsenek megfelelő berendezések.

Időközben újabb beható tanulmány tárgyává tettük a kérdést és ennek során mérnöki szakközegeink üzemben levő tűzhelyeknél ismételt helyszíni megfigyelésekkel arra a megállapításra jutottak, hogy vannak már olyan, csekélyebb beruházási költségekkel járó berendezések is, amelyek a kazánok nagyobb megbolygatása és így az üzem hosszabb zavarása nélkül könnyen alkalmazhatók, könnyen kezelhetők, a füstmentes tüzelésre vonatkozó követelményeket helyes kezelés mellett kielégítik és szénmegtakarításban is 5—6%-os eredményt mutatnak fel. A nyersanyagnak ez az elérhető megtakarítása csonkaországunkban nemcsak a magánérdekség dolga, hanem súlyos gazdasági helyzetünkben a hatóságok mérlegelése alá is tartozik.

Ilyen körülmények között nem tartottuk indokoltnak a füstmentesség kérdésének ismételt elodázását. Mindazonáltal figyelembe véve a téli időszakot és azt, hogy egyes gyárak a meglévő berendezésekről nem szerezhettek kellő időben tudomást, a végrehajtásra végső határidőül 1927. évi június hó 30.-át állapítottuk meg azzal a hozzáadással, hogy a rendezés végre nem hajtói ellen a törvényes megtorló eljárást kell alkalmazni.

Felemlítjük még azokat az iratváltásokat, amelyeket a füstmentes tüzelés kérdésében egyes hatóságokkal folytattunk.

Az 1927. évi március havában a m. kir. pénzügyminiszter úrhoz felterjesztést intéztünk, melyben felhívására a Magyar Bánya és Kohóvállalatok Egyesületének beadványában foglalt aggályokkal szemben nyomatékosan rámutattunk arra, hogy a külföldi szenek használata egymagában véve épp úgy nem elégíti ki a füstmentes tüzelésre vonatkozó rendelkezéseket, mint akár a hazai szenek és így a külföldi szénnek a magyar szénnel szemben való előrenyomulásától nem kell tartani. A füstmentes tüzelés szakszerű alkalmazása mellett a szén gazdaságosabb kihasználása, sőt a gyengébb minőségű szenek kiterjedtebb igénybevétele és ennél fogva ezeknek előreláthatóan nagyobb keresettsége fog bekövetkezni, ami feltétlenül a magyar szénnek nagyobb piacot biztosíthat. Ebből a szempont-

ból tehát a füstmentes tüzelés mielőbbi bevezetése nem lehet aggályos, sőt inkább csak kívánatos lehet.

A vasutak és a hajók üzemének füstmentesítése iránt újólág is felterjesztést intéztünk a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz és megkerestük a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőiséget is.

Másfelől ugyanebből az alkalomból válaszoltunk a székesfőváros tanácsának a füstmentes tüzeléssel foglalkozó, kiválóan szakszerű előterjesztésére, amely a füstmentességét gyakorlati megkönnyítését célozta. Heylesléssel fogadtuk a javaslatnak azt a részét, amely a főváros összes üzemének, intézeteinek és telepeinek füstmentes tüzelésre való átalakítására vonatkozott és kértük is a főváros tanácsát, hogy ebben az irányban a maga részéről mielőbb intézkedjék és ezáltal Budapesten a füstmentes tüzelés alkalmazásánál jó példával járjon elől.

Készséggel magunkévá tettük a javaslatnak azt a részét is, hogy a tanácsi III. ügyosztály kebelében fűtőkirendeltség szerveztessék, amely a füstmentes tüzelések engedélyezésénél közreműködjék és az egyes tűzhelyszerkezetek, illetőleg későbbi berendezések használatbavétele alkalmával a kerületi előljáróságoknak törvényes feladatukban szakszerű segítségére legyen.

Együttal kértük a székesfőváros tanácsát, mint elsőfokú építési hatóságot, hogy a jövőben a füstmentes tüzelés kötelezettsége alá tartozó tűzhelyek engedélyezésénél az építési engedélyt csak akkor adja meg, ha a bemutatott megoldási tervek és a műszaki leírás szerint gondoskodás történik a füstmentesség elérésére.

Hangsúlyoztuk e mellett, hogy a füstmentes tüzelést célzó berendezésnek a műleírásban és a terveken való előzetes feltüntetésével, illetőleg valamely berendezés alkalmazásával kérelmező a füstmentes tüzelésre vonatkozó rendelkezésnek — természetesen — még nem tesz eleget, és a felelősség a tűzhely füstmentes működése iránt, annak üzemtartamára, állandóan magát a tűzhely tulajdonosát terheli.

A füstkárok megszüntetése immár annyira halaszthatatlan közérdekű feladattá vált és a kérdés a megoldásra műszakilag is annyira megérett már, hogy a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium ebben a kérdésben országos törvény előkészítésével foglalkozik. Az ebben az ügyben megtartott tárgyalásokon örvendetesen vettük tudomásul, hogy úgy a m. kir. államvasutak, valamint a m. kir. folyam- és tengerhajózási r. t. igazgatóságai is a legkomolyabban foglalkoznak a vasutak és a hajók káros füstjének megszüntetésével és a kérdést állandó kísérletek végzésével tanulmányozzák, hogy végre is megoldásra juttassák.

A gyárosok gazdasági érdekeivel szemben a fentiekből kitünőleg elementünk az igényelhető méltányosság határáig.

A közegészségügy érdekében rendelkezésünk szigorú végrehajtását most már kívánnunk kell, de reméljük, hogy az iparosok és gyárosok előkelő társadalmánál a közérdek megértésre talál és nem fog kelleni a hatósági kényszert alkalmazni; önként és haladéktalanul áttérnek a saját érdeküket is szolgáló füstmentes tüzelésre.

VIII.

Közterületek beépítése.

Szomorú gazdasági helyzetünk egyik jellegzetes tünete a székesfőváros közterületein az élelmiszer-, dohány-, ujság stb. elárúsító bódék elszaporodása. Az elmúlt nehéz években sem a székesfőváros tanácsa, sem mi, nem tudtunk kitérni az elől, hogy az elszegényedett középosztálynak támogatásra leginkább rászorult tagjai, vagy a hadirokkantak részére az ilyen elárúsító bódékhoz szükséges közterületek elfoglalását meg ne engedjük.

A kérelmek teljesítésének azonban már határt kell szabni, mert a bódék a közforgalmat már nagy mértékben kezdik akadályozni, e mellett azok esztétikai szempontból is sok kívánni valót hagynak hátra. Ezért az újabb időkben az ilyen bódék már csak a város külső területein engedélyeztetnek.

Kérésünkre a székesfőváros a közterületen lévő összes bódékat jegyzékbe foglalta és az összeállítást a részben szükséges revízió foganatosíthatása végett velünk közölte. A revízió Tanácsunk mérnöki bizottsága által tartandó helyszíni eljárásan fog megtörténni.

Ugyancsak akadályozzák, sőt sok helyen veszélyessé is teszik a gyalogforgalmat a székesfőváros járdáin túlságos nagy számmal, sőt feleslegesen és rendszertelenül elhelyezett különböző hirdető-oszlopok és tárgyak.

Megfelelő alkalmakkor ezt a kérdést mindig szóvá tettük, s amikor lehetséges volt, a különböző célra szolgáló oszlopok egyesítését kötöttük ki. E téren azonban még igen sok a javítani való, s elérkezettnek látjuk az időt, hogy e kérdés általános rendezése megtörténjék, ami annál is inkább lehetséges, mert az ezeket az oszlopokat felállító üzemek mind a székesfőváros közönségének tulajdonában vannak.

Forgalmi és esztétikai szempontokból méltán kifogásolható a székesfőváros egyes piacainak túltengő terjeszkedése is. Nem mulasztottuk el a székesfőváros hatóságánál kifejezést adni annak, hogy tulajdonképpen piaci területül nem szabad utcákat és tereket elfoglalni, mert ezzel az utak és terek tulajdonképeni rendeltetésüktől vonatnak el.

Szinte kirívó példái ennek a Krisztinavárosi, a Széna-téri és a Vámház-téri nyílt piacok, amelyek a hatalmas árusító bódételepekkel és a mögöttük található rendtelenséggel a székesfővárosban bántó ellentétei a városfejlesztés és az esztétika követelményeinek.

A magunk részéről szintén foglalkozunk a kérdés végleges megoldásával abban az értelemben, hogy a piacok e célra alkalmas és elzárt külön

területeken helyeztessenek el, ahol adva van a lehetőség modern vásárcsarnok építésére is.

A Krisztinavárosban e célra a Krisztina-köruton, szemben a Vérmezővel fekvő tömbnek a megszerzését javasoltuk. E terület, amelyen ma régi, elhanyagolt épületek állanak és amely terület úgy nagyságánál, mint a Duna-Száva-Adria vasúthoz való közelségénél fogva igen alkalmas zárt piac és majdan vásárcsarnok létesítésére. Méltányolva e kérdés megoldásának városrendezési jelentőségét, részünkről az egész terület kisajátításának költségeihez való hozzájárulás gyanánt 160.000 pengőt ajánlottunk fel a Székesfővárosnak.

Az egyik telket, melynek térfogata egy katasztrális holdon felül van, a Székesfőváros, javaslatunk elfogadásával, már megszerezte, úgy, hogy a közel jövőben várható a Krisztina-téri bódételep megszüntetése.

Az új piac és illetőleg a vásárcsarnok létesítésével nemcsak a krisztinavárosi és a tabáni, hanem a várbeli lakosság is előnyhöz jut, sőt a II. kerületi szénatéri piac is részben tehermentesítve lesz.

IX.

Utcaelnevezések.

Az utcaelnevezések terén részben hivatalból, részben a Székesfőváros előterjesztésére, vagy testületek és egyesületek kérelmére, több változtatást és kiegészítést tettünk.

Ezeket kerületenkint a következőkben soroljuk fel:

I. kerület.

A Halászbástyára felvezető lépcsőt, a Magyar Mérnök- és Építész Egylet előterjesztésére e remekmű alkotójáról, Schulek Frigyesről: „*Schulek Frigyes lépcső*”-nek neveztük el. Nagynevű építészünk emlékét emléktáblával is megjelöltük. E tábla a lépcsőnek, a régi pénzügyminisztériumi épülethez vezető felső szakaszán, a Halászbástya melletti falfelületbe van beleillesztve. Szövege így hangzik:

„E lépcső a magyar hit szentelt csarnokához és a magyar dicsőség emlékeihez vezet, művészileg megmunkált köveiben a Budavári koronázó főtemplom és a Halászbástya fenkölt újjáalkotójának, dr. Schulek Frigyesnek a hittől és a nagy mult emlékeitől megihletett lánglelke él. Magyar, ki e lépcsőkre lépsz, ne feledd: Nemzetünket erőssé a hit és a hazaszeretet egysége tette”.

Ezt az emléktáblát, úgy mint annak idején a Halászbástyát, további gondozás végett a székesfőváros Közönségének átadtuk.

* * *

Néhai dr. Csernoch János biboros hercegprímásnak, aki Magyarország első főpapja és főpapi tiszténél fogva az első közjogi méltóságnak is viselője volt, ötven éves papi jubileuma a Nemzet számára több volt, mint ünnepszó, fájó sóhaj a multba, vágyó reménység a jövő felé.

E nemzeti ünnepbe belekapcsolódni kívántunk azzal az elhatározásunkkal, hogy személyén át emléket állítsunk a magyar Hitnek.

E gondolatot az elnök az ügy tárgyalásakor a következőkben juttatta kifejezésre:

„Ő Főmagassága Csernoch János, Szent István koronája országainak hercegprímása, folyó évi november hó 18-án ünnepli áldozópapságának ötvenedik évfordulóját.

Az ünnep, amit a kultuskormány tervez, az egész nemzet ünnepe. Méltán, mert ő nemcsak a magyar kath. egyház első főpapja, de az ország első zászlós ura is.

A magyar nemzetre, amelynek ezeréves léte egy hosszú láncolata a

küzdésnek, symbolikus jelentőségű, hogy az európai értelemben vett magyar államnak, a magyar királyságnak megalapítása összeesik a magyar katolikus egyház megalapításával.

Szent István apostoli királyunk jelölte meg az utat, amelyre lépni kell, hogy Hazánk fenntartható legyen.

Az utóbbi évek rázkódtatásai kivetettek minket egyenes utunkból.

A harag, a zúgolódás, a gondviselés ellen, melyet bennünk e folytonos sorscsapások felkeltettek, a bánat, a szenvedés, mely szívünket marcan-golja, életre keltette a gyűlölséget, mely az elmét homályosítja.

Hogy világosság legyen az elmékben, meg kell szünni a gyűlölségnek és a szívekben csak szeretetnek kell lenni, mely meghozza a megnyugvást az Isten rendelkezéseiben.

A szeretetre a vallás tanít s a vallásból merített hit fegyverez fel azzal a nagy lelkierővel, mely a diadalmas küzdésre képessé tesz.

A multban e hitből merített nagy lelkierő tette a magyar nemzetet a nyugati műveltség bástyájává. A ma nehéz küzdelmében is e hit fogja adni a lebírhatalatlan erőt a magyar nemzeti eszme diadalrajutásához.

Budavár bástyája erős volt a fegyveres ellenséggel szemben polgárai védelmére, de a magyar nemzet szabadsága ellen küzdők védelmére az erős várfalak gyöngéknak bizonyultak.

Mert az erős várfalak gyöngék a lélekkel szemben, melyet a hit acé-loz, az önzetlen hazaszeretet hevít.

Nagy időket élünk. Nagy időben nagy lelkekre van szükségünk.

Budavár bástyáját a diadalmas küzdéshez szükséges nagy lelkierő vívta meg.

Szent István koronája országainak bíbornok hercegprímása hivatott vezérünk a hitben és hazaszeretemben.

Jubileuma alkalmából nevezzük el Budavár bástyáját symbolumaként a magyar hit és a magyar hazaszeretet erejének: *Prímás-bástyának*.

Jelezze az irányt, amit apostoli szent királyunk magyar nemzete szá-mára kijelölt.

Ő hitt egy Istenben, hitt egy Hazában s erős volt a magyar”.

A tanács egyhangú lelkesedéssel a várbeli bástya északnyugati részét — ahonnan páratlanul szép kilátás nyílik észak-felé „*Prímás-bástyá*”-nak nevezte el; a kultuszminiszter úr pedig emléktáblával jelölte meg.

* * *

A Mozdony-utca elnevezését, a rémuralom idejében tisztársaival együtt mártírhalált szenvedett Fery Oszkár altábornagy, csendőrségi fel-ügyelő emlékére, „*Fery Oszkár-utca*”-ra változtattuk át.

* * *

A Fery Oszkár-utca folytatásában a Hantos-útig haladó névtelen-ut-cát a fővárosi polgárság egyik volt vezéréről, aki úgy a törvényhatósági bizottságnak, valamint tanácsunknak is hosszú időn át tagja volt, „*Kléri István-utca*”-nak neveztük el.

* * *

A Szarvas-tér elnevezést — budai egyesületek kérelmére — „*Szebeny Antal-tér*”-re változtattuk át, méltányolva azokat az érdemeket, melyeket dr. Szebeny Antal, a budai társadalmi élet irányítása, s a kispolgárok ügyeinek önzetlen felkarolása és vitele körül kifejtett.

* * *

A Szent Gellért-szoborhoz az Erzsébet-híddal szemben felvezető lépcső „*Szent Gellért-lépcső*” elnevezést kapott, miután a Gellért-rakpartot, valamint a Gellért-teret már előbb, „*Szent Gellért-rakpart*”-nak, illetőleg „*Szent Gellért-tér*”-nek neveztük el.

* * *

Az Istenhegyen időszerűvé vált néhány névtelen-utcának az elnevezése. Így a vízvezetéki telep mellett haladó és az Istenhegyi-útba torkoló utcát „*Nógrádi-utca*”-nak, a fogaskerekű vasut mentén a Kissvábhegy-felé haladó utcát „*Trencsényi-utca*”-nak, ugyancsak a vízvezetéki teleptől észak felé az Istenhegyi-útból kiágazó utcát „*Zalatnai-utca*”-nak, a Trencsényi-utcából kiágazó névtelen utcát „*Tusnádi-utca*”-nak, az Istenhegyi-útból kiágazó és a Trencsényi-utca torkoló utcát „*Matyó-utca*”-nak, végül egy további, az előzőhöz hasonló irányú utcát „*Zsibói-utca*”-nak neveztük el.

Azt a névtelen-utcát, mely a Villányi-úttól a Ménesi-útig terjed, a „*Késmárki-utca*” elnevezéssel láttuk el, egy másik hasonló irányú utcát pedig „*Himfy-utca*”-nak neveztük el.

A gellérthegyi Somlói-útból kiágazó utcának az „*Iglói-utca*” elnevezést adtuk.

Azt az utcát, mely a Fehérvári-útból átszeli a Fadrusz-utcát, „*Kanisai-utca*”-nak neveztük el.

A „*Dobsinai-utca*” elnevezéssel jelöltük meg azt a 4 öl széles utcát, mely a Mártonhegyi-útból ágazik ki és nyugati irányban halad.

A Horthy Miklós-út meghosszabbításában a kelenföldi pályaudvartól nyugat felé egy, 18 öl széles névtelen út halad, amely betorkol a Budaörsi-útba. Ezen az úton, amely az Ép. ü. szab.-ban mint határvonal van felvéve, több helyen már házak és épületek állanak. Az utat „*Rimaszombati-út*”-nak neveztük el.

Végül a Sashegyen, a Budaörsi-útból kiinduló utcát, amely egy szerpentin útba fog betorkolni, „*Muskotály-utca*”-nak neveztük el.

II. kerület.

A várba vezető azt az útvonalat, melynek kanyarulatánál Magyarország egykori dicső kormányzójának: Hunyady Jánosnak szobra áll, emlékezésül a dicső multra, „*Hunyady János-út*”-nak neveztük el.

Az Üрге-utcát, mely a Bimbó-utcából indul ki és kanyarulatokban haladva, ismét ebbe az utcába torkol, nagy nádorunk családja iránti tiszteletből, — kinek egyik sarja itt lakik — „*Tapolcsányi-utca*”-nak neveztük el.

Az Irma-tér 1875. előtt a „*Mária-tér*” nevet viselte. Ezt a régi elnevezést visszaállítottuk.

A szőlészeti intézet közelében a Pasaréti-út és a Debrői-út között megnyitott 10 m. széles utca „*Katalin-utca*” nevet kapott.

III. kerület.

Az Ürömi-utcából délnyugatra kiágazó s a Józsefhegy keleti lejtőjén a Melocco cementgyár telepig vezető utcának Domonkos-utca elnevezését megszüntettük, s helyette az utcának „*Szerzetes-utca*” nevet adtuk.

A Domonkos-rendről, 700 éves itteni érdemes működésének elismerésül, a VII. kerületben neveztünk el utcát.

IV. kerület.

Lánglelkű lírikusunk, Petőfi Sándor centennáriuma alkalmából gondoskodtunk arról, hogy nevét már a nagy nemzeti ünnepen Budapest egyik előkelő utcája viselje.

A Koronaherceg-utcát neveztük el „*Petőfi Sándor-utca*”-nak.

Kapcsolatosan az utcából a Városház-utcáig nyitott átjárónak a „*Pilvax-köz*” nevet adtuk.

A Kigyó-teret gróf Apponyi Albertről, egyik legnagyobb élő államférfiunkról, születésének 75-ik és közéleti pályája 50-ik évfordulója alkalmából „*Apponyi-tér*”-nek neveztük el. Az élőről történt ez az elnevezés kivételes volt, aminthogy Apponyi az országban kivételes értéket képvisel.

A szolgálat, amit nagy hazánkfia közéleti pályája ötvenedik évében megcsontított Hazájának tett, a Nemzet örök hálájára érdemesítette őt. Nagy munkáját a Mindenható kegyelméből fiatalos erővel, az öreg kor bölcsességével és meggondoltságával Nemzetünk javára ma is folytatja.

E nagy munkájáért igazán csekély az, amit mi adhatunk. Ugy véltük, Magyarország fővárosa együttes érzésének adtunk meleg kifejezést a térnek nevére való elnevezésével.

A székesfőváros, nagy hazánkfia érdemeiről való emlékezésül, a téren levő királyi bérház falába emléktáblát illesztett.

* * *

A vármegyeház mellett elvonuló Sarkantyus-útca nevét átváltoztatuk „*Dalmady Győző-utca*”-ra, a neves költőről és Pest-vármegye volt árvaszéki elnökéről.

* * *

A Papnövelde-utcai egyetemi templom szószékéről éveken keresztül isteni ihlettséggel hirdette az ő páratlan szónoki erejével és hevületével Krisztus magasztos igéit, a keresztény hit, erkölcs és a hazaszeretet eszményeit Prohászka Ottokár, Székesfehérvár volt szelidlelkületű megyés püspöke. E szószéken, zsúfolt hallgatóság előtt zárult le Magyarország e kiváló férfiának nagyszerű élete, áldásos működése.

Hogy emlékét Budapest székesfőváros utcaneveiben is méltóan megörökítsük, 1927. november hó 2-án tartott ülésünkben ugyanakkor, amikor az V. ker., Országház-teret Kossuth Lajos-térre neveztük át, a IV. ker., Papnövelde-utcának a „*Prohászka Ottokár-utca*” nevet adtuk.

V. kerület.

Gróf Tisza Istvánnak a nemzet osztatlan szeretetétől övezett nagy alakja a magyar szivekben, mint a haza iránti kötelességteljesítés megismerője él.

Ezeréves hazánk vértanuhalált halt nagy államférfiának emlékét nem öregbítjük, csak nagyságára emlékeztetünk, amidőn a megnyilvánult óhajnak is megfelelően, az V. ker., Fürdő-utcát „*Gróf Tisza István-utca*”-nak neveztük el.

Az elnevezés kiterjed a József-térnek és az Erzsébet-térnek az utra vonalába eső útszakaszára is.

A nagy államférfiú ezen az útvonalon ment minden este gondolatokba elmerülve gyalog a Nemzeti munkapárt helyiségeiből a várba, hogy hazája érdekében tovább folytassa gondoktól terhes államférfiúi munkáját.

Készséggel adtuk meg hozzájárulásunkat ahhoz is, hogy emlékét a nemzeti kegyelet a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank palotájának homlokzatába illesztett emléktáblán is őrizze az alábbi szöveggel:

„Ezt az utcát 1924. decemberében a nemzet kegyelete

Gróf Tisza István

emlékének szentelte. Hálás és fájdalmas megemlékezés volt ez arról a nagy és nemes magyar államférfiúról, aki mint politikai szónok és író, mint kormányelnök, mikor a felelős állástól visszavonult, mint katona a harctéren, önzetlenül és önfeláldozással szentelte egész életét imádott hazájának, s aki, az elvesztett háborút követő összeomlásban könnyelműen földézett forradalmi zürzavarban menekülni nem akarván, 1918. október 31-én aljas gyilkosság áldozata lett’.

* * *

Dr. Wekerle Sándor, miniszterelnöksége idején, a legnagyobb szeretettel, eréllyel és lelkesedéssel karolta fel Budapest országos érdekű fejlesztését, felismerve ennek az ország ipari, gazdasági és pénzügyi fejlődésére kiható nagy fontosságát.

Az ő nagyívvelésű gondoskodásának eredménye a Ferenc József- és Erzsébet-hidakat, valamint az azok körüli új városrendezést megvalósító 1893:XIV. t.-c., a belső területekről a katonai laktanyákat kitelepítő s egyebek közt a Szabadság-térnek is létet adó 1894:XX. t.-c. s a székesfőváros fejlesztésére és háztartására hasonlóképpen igen jelentős 1908:XLVIII. törvénycikk.

E nagy ténykedései szereztek meg számára Budapest polgárságának meggyőződéséből fakadt e jelzöt: Budapest legjobb barátja.

Budapest polgársága érületének tettünk eleget, amidőn hálás méltánnyalással nagy munkássága iránt, az ő személyéről az V. ker., Nagykorona-utcát „Wekerle Sándor-utca”-nak neveztük el.

* * *

Kossuth Lajos emlékszobrát a székesfőváros nagy nemzeti ünnep keretében leplezte le. Ebből az alkalomból a miniszterelnök úr leirata és Fábíán Béla tanácsstag javaslata azt a hazafias érzelemből fakadó kívánságot juttatta kifejezésre, hogy a tér, amelyen Kossuth Lajos ércbe öntött alakja áll, róla neveztessék el.

Az egész magyar nemzet lelkében élő e kívánság teljesítése iránt az elnök a Tanácshoz a következő előterjesztést tette:

„Kossuth Lajos korszakalkotó jelentősége a magyar köztudatban él.

Szívéünkben emléke. Jelentőségét, érdemeit nem szükséges a magyarnak részletesen ismertetni.

Hálatelt szívvel vagyunk a Mindenható végtelen jósága iránt, amely őt nekünk adta.

A szó: Kossuth, nekünk nem nevet, — fogalmat jelent.

A hitet jelenti, hogy van igazság; az erőt, hogy a lélek ereje lebírhatatlan; a kötelesség tudatát, hogy a Hazáért dolgozni és áldozni kell; a reményt, hogy van feltámadás; az életet: a nemzeti érzést, amely a nemzetet egybeforrasztja, amely tettekre, alkotásokra serkent, amely csodákat művel.

A nemzeti érzésből fakadó ily csodát láttak, éltek át apáink, amidőn

a nemzeti mivoltától megfosztani akart, fegyveres erő nélküli magyart, Kossuth Lajos lángszavával — amelynek átható erejét a szív, gyújtó szikráját a lélek adta, — a tespedésből feirázta, — és az egész nemzet a szabadságharc zászlaja alá sorakozott.

Amikor pedig hosszú küzdelem után a maroknyi, kifáradt magyart lebírtta a tömérdek idegen had: elment hirdetni népeknek a magyar igazságot, s megismertette a magyar nemzetet. Lelkes szavára felfigyelt Anglia, Amerika és népük szívébe fogadta Kossuth népét.

És ne feledjük: ő mindent elvesztett, a magyar hazából csak egyet vitt magával: a megingathatatlan hitet, hogy van isteni örök igazság.

E hitét nemzetére hagyta. Keil, hogy e hit minden magyar szívben éljen, mert ez visz a feltámadáshoz.

A törvényhozásban él e hit. 1848. március 15-ikét a törvény erejével is nemzeti ünneppé avatja, Kossuth Lajos érdemeit törvénybe iktatja.

A Székesfőváros közönségében is él. 1927. november 6-án székesfővárosunk nagy hazánkfia szobrát országos ünneplés keretében avatja fel.

A hála szerény, de nemes virágaival mi is hódoljunk.

A teret, ahová a székesfőváros kegyelelte a szobrot állította, nevezük el „Kossuth Lajos-térnek”.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa átérezve a nemzeti összeforradás magasztosságát és történelmi jelentőségét, hazafias lelkületének mély érzéséből fakadó lelkesedéssel elhatározta, hogy az Országház-tér ezentul a „Kossuth Lajos-tér” nevet viselje.

VI. kerület.

A világhírű magyar regényíró: Jókai Mór, emlékéről elhalálózása alkalmából egy teret és egy utcát neveztünk el.

A tér, amely az ő nagy nevét viseli, az, amelyet az ő ércebe öntött szobra díszít.

Az utca, amely az ő nevét viselte, távol e tértől, a pesti villanegyed egyik utcája volt.

A Jókai centennárium alkalmából, a centennárium-bizottság előterjesztésére készséggel foglalkoztunk azzal a kérdéssel, hogy Jókairól egy más, megfelelőbb útvonal neveztessek el.

Emlékéről az ő szobrával díszített, nevét viselő tér közelében levő Gyár-utcát neveztük el „Jókai Mór-utca”-nak.

A megcsonkított Ország, különösen pedig fővárosa, örök hálára van kötelezve a nemes érzésű holland nemzet iránt, amely élén fennkölt uralkodójával: Vilma királynővel, páratlan emberszeretetével és jótékonyágával annyi keserű könnyet szárított fel száz és ezer magyar szülő meggyötört arcáról és annyi örömet, boldogságot szerzett a magyar gyermekeknek.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa, bensőséges rokonszenvének és mély hálájának szerény kifejezéséül kimondta, hogy a VI—VII. kerületi városligeti fasonon, tehát a Lövölde-tértől az Aréna-útig haladó útvonal, a „Vilma királynő-út” elnevezést viselje.

A Felsőerdősornak az Andrássy-úttól a Podmanicky-utcaig terjedő részét, kiváló festőművészünkéről „Szinyeyi Merse-utca”-nak, a Dalnok-utcát, nagy történelmi festőnkéről, „Székely Bertalan-utca”-nak, továbbá a Nagy János-utcát ugyancsak hírneves festőművészünk emlékére „Ben-

czur-utcá”-nak, míg a Szerecsen-utcát, a Nemzeti Színház volt érdemdús igazgatójáról „*Paulay Ede-utcá*”-nak neveztük el.

A Király-utcától az Andrássy-útig terjedő mintegy 200 m. hosszú útvonal a „*Kazár-utca*” elnevezést kapta.

VII. kerület.

A Bálint-utcát „*Szent Domonkos-utcá*”-nak neveztük el, méltánylással a rend kiválóan eredményes működésének és figyelemmel a rend itteni templomára, amely plébánia-templommá lett.

Más elnevezést adtunk a Palma-utcának is, azt a neves zeneköltőről és jótékony emberbarátról „*Gróf Zichy Géza-utcá*”-nak nevezvén el.

A m. kir. Földtani Intézet mentén egy 8 öl széles utca van a szabályozási tervbe felvéve, amely átszelve az Ilka-utcát, Gizella-utat és a Hungária-körutat, a Francia-útba fut be.

Az utcának, melyben már lakóházak is állanak, eddig nem volt neve.

Ezt az útvonalat a magyar tudományos munkásság lelkes pártolójáról, akinek többek között a földtani intézet felépítését is köszönhetjük, „*Semsey Andor-utcá*”-nak neveztük el.

A Thököly-úttól a Hajtsár-útig haladó utcát Jókai-utcáról „*Uzsoki-utcá*”-nak neveztük át.

VIII. kerület.

A Baross-tértől az Orczy-útig terjedő útvonal nevét Köztemető-útról „*Fiumei-út*”-ra változtattuk át.

IX. kerület.

Méltányolva a Budapesti Református Egyháznak elénk terjesztett kérelmét, az Oroszlán-utcát a református egyház érdemekben gazdag volt püspökének emlékére „*Török Pál-utcá*”-nak, a Csillag-utcát pedig a kiváló pedagógusról és a református főgimnázium megalapítójáról „*Gönczy Pál-utcá*”-nak neveztük el.

X. kerület.

A Népliget északi oldalán a Hungária-körúttól kelet felé a MÁV. összekötő vonaláig egy 6 öl széles út van a szabályozási tervbe felvéve, amely részben már meg van nyitva, környékén a fejlődés jelei mutatkoznak, egyébként pedig az út, mint övezeti határ is szerepel. Elneveztük ezt az utat „*Kismartoni-út*”-nak.

Az „*Apaffy-utca*” elnevezést kiterjesztettük az útnak a Maglódi-úttól a Külső Jászberényi-útig terjedő arra a részre is, amely az Építésügyi Szabályzatban ugyancsak mint övezeti határ szerepel. Az Apaffy-utca tehát ezentúl a Gyömrői-úttól a Külső Jászberényi-útig terjed.

X.

Szent-Margitsziget.

Az elmúlt öt év a fejlődés újabb folyamatát jelenti a Szent-Margitsziget történetében. Ebben az időszakba esik a feltöltési és partbiztosítási munkálatok befejezése. A feltöltés eredményeként a sziget területe mintegy 60 holddal növekedett. A munka utolsó szakaszát az 1925. évben végeztük el. E befejező munka folyamán a Dunából kotrott 90.000 m³ anyaggal feltöltöttük a szigetnek mélyen fekvő részeit és 900 m. hosszban a partot (a budai oldal felőli legalsó szakasz) kőburkolattal láttuk el, az eredeti tervtől eltérően oly módosítással, hogy e partnak a Duna O pontja felett + 6 m. magasságon levő padka fölötti partot, eltérőleg a többi part kiképzéstől nem kővel burkoltuk, hanem gyepesítettük, ami a Dunáról nézve igen kellemes látképet nyújt.

A feltöltéssel kapcsolatban megindult a feltöltött területnek termőfölddel való borítása. Ez a művelet a keleti parton teljesen, a nyugati parton pedig a szigetesúctól a strandfürdőig lett végrehajtva, a strandfürdőtől délre pedig a strandfürdő bővítésére szánt terület kihagyásával egy hatalmas gyepterület létesült, amely egyaránt alkalmas látványos felvonulások tartására és sport céljára. Ezzel a munkálattal egyidejűen a meglévő park is lényeges átalakításon ment keresztül, új kerti utak létesültek, amelyek összhangban vannak a feltöltött terület rendezésével. A régi park átalakításával egészen új és meglepő szépségek tárulnak a sziget látogatói elé.

Ezzel egyidejűleg a sziget belső területén (mintegy 15.000 m²) a szintet is, árvízvédelmi szempontból 60.70 cm-rel magasították.

A nehéz gazdasági viszonyok következtében adott helyzetben a sziget fejlesztési programjába felvett szanatórium olyképp volt megvalósítható, hogy e célra a nagyszálloda-épület déli végén egy szárnyépület létesült. Az új rész külső kiképzésében simúl a régi épület nemes stílusához, belső berendezésében pedig teljesen kielégíti a mai kor igényeit.

A tervezés és kivitel Wälder Gyula műegyetemi tanár nagyjértékű munkája.

Kellő gondoskodás történt mindarról, amit a gyógyulásra vágyó betegnek kényelem és orvosi berendezkedés tekintetében, egy modern szanatóriumban, meg kell találnia.

A Szent Margitszigeti Szanatórium 1926. június 15-én nyílt meg. A csonka megnyitási év után, amelyet az akkori nyári árvíz is súlyosan befolyásolt, teljes üzemi képet a szanatóriumról csak az 1927. év nyújtott.

Ebben az évben a szanatórium 51 lakószobáját 214 férfi és 203 női beteg vette igénybe, összesen 10726 betegápolási napon keresztül, ami 57% átlagos évi elfoglaltságnak felel meg, 26 napos átlag-tartózkodással.

Betegségi kategóriák szerint a betegek a következőképen oszlottak meg:

1. Szív és vérkeringési bántalmak	120	beteg
2. Ideges bántalmak	124	„
3. Cukorbetegség	27	„
4. Rheumás bántalmak	20	„
5. Fogyó- és hízókúrák, rekonvalescencia, üdülés, egyebek	126	„

Amint az 1—4 kategóriák mutatják, a szanatóriumot túlnyomó részben (70%) az idősebb kor betegségeiben szenvedők keresték fel. Az idősebb emberek számára a Margitsziget nemcsak éghajlatánál és területi viszonyainál fogva alkalmas, de alkalmassá teszi ezek számára a könnyű megközelíthetőség, valamint a szanatórium egyes berendezései is, így a lakószobák fürdőibe bevezetett forrásvíz, a házban lévő, lifttel elérhető vízgyógyintézet, az épületet közvetlenül körülvevő szanatóriumi park. stb.

A betegszobákon kívül a szanatórium a következő gyógytényezőkkel és felszerelésekkel rendelkezik:

Műtő: Kisebb (belgyógyászati) beavatkozások, urológiai és rectoscopiás vizsgálatok számára.

Röntgen: A Szanatorium Röntgen-intézete fel van szerelve mindazokkal a berendezésekkel, amelyek a Röntgenvizsgálatokhoz szükségesek. (Röntgensugarakkal való gyógykezelésre az intézet berendezve nincsen, miután a beteg-anyag általános jellege ezt szükségessé nem teszi). A Röntgenintézet részletes berendezése: Etra gyártmányu 130 kv. maxim. feszültségű röntgenkészülék; átvilágító-állvány; átvilágító-asztal; (trochoscop) Bucky-féle készülék röntgenfelvételek készítéséhez, lemez és filmfeldolgozó felszerelések.

Laboratórium: vegyi, górcsövi vizsgálatokra, Krogh-féle berendezés anyagcsere-vizsgálatokhoz.

Vízgyógyintézet: a vízgyógyintézet a szanatorium alagsorában van; 7 kezelőhelyiségből, illetve fürdőkabinból, azonkívül egy tornateremből áll. Ezek a berendezések a hozzájuk tartozó felszerelésekkel a következő gyógykezeléseket szolgáltatják: iszappakkolások, hőlégfürdők, thermálfürdők, félfürdők, szénsavas, oxigén- és villanyfürdők, villamos kezelések, diathermia, kvarcfénykezelések, gyógytorna.

Az új épületszárny mansardjában van a konyha elhelyezve, hogy annak üzeme a szanatórium közönségét ne zavarja.

A kisszálloda szárnyépületének felszabadult helyiségei célszerűen felhasználtattak az ásványvízüzem és ezzel kapcsolatos palackraktár céljaira, ami igen előnyére vált a kisszálloda és a fürdőépület közti épületekkel körülzárt belső kertnek, melynek nyugalmát az üzem zaja most már nem zavarja.

A sziget ezenkívül több, részben a közönség szórakozására, részben a sport céljára szolgáló épülettel szaporodott.

Igy elkészült többek között a sziget közepén a víztorony déli oldalán

az új tejszarnok, a sziget északi csúcsán a galamblovó egyesület clubháza, valamint a keleti parton a Nemzeti Hajósegyületnek és a Hungária Egyesületnek a vízben úszó eddigi clubházaik helyett a parton épített clubházai és végül a Magyar Athlétikai Club teniszosztályának az újonnan létesített teniszpályákhoz tartozó épülete.

A bérlőtársaság a sziget északi csúcsán, a nyugati oldalon tíz autó befogadására szolgáló garaget létesített, amely növényzettel takarva, a sziget jellegének megfelelően van elhelyezve.

A gazdasági udvar teljes átalakításával megszűnt az a dísztelen állapot, mely a sziget keleti oldalának e részén zavaróan hatott. Új szórakozó hely nyílt a sziget alsó részén eredetileg igazgatósági épületnek szánt épület átalakításával, ahol új toldalék és nagy terrasz építésével nyilvános étterem és kávéház van berendezve.

A strandfürdő az eddigi területen belül is jelentékeny fejlődést mutatott. Felépült a Duna felőli oldalon egy buffet-épület, ezen kívül a nagy medencétől északra egy melegvízmedence és délre egy hidegvízmedence létesült.

A sziget úthálózata is jelentékeny mértékben fejlődött. Megépült ugyanis a sziget déli oldalán a főútból kiágazóan a keleti parton levő egyesületi clubházakhoz vezető kocsitűt, valamint a meglévő fő kocsitűt folytatásában a sziget csúcsán, a kisszállodát megkerülve és a keleti parton déli irányban haladva, a nagyszállodához vezető kocsitűt.

A sziget fejlesztését úgy a Közmunkák Tanácsa, mint a szigetet bérlő részvénytársaság is iparkodott előmozdítani. De természetesen, hogy az irányzatban még is volt eltérés, mely eltérés külön megnyilvánulásában sok esetben félremagyarázásra adott alkalmat. A R. T. kereskedelmi vállalat, s mint ilyen a jövedelmezőséget szem előtt nem tévesztette, a tulajdonosnak pedig a közönség érdekében egyezően az volt a célzata, hogy oly befektetések is történjenek, amelyek bár steril befektetések, de a sziget nívója szempontjából igen fontosak.

A szigetnek annak idején történt megvételével a közönség közegészségügyi igényeinek részben való kielégítését s biztosítását és a fürdőügy céltudatos fejlesztését kívántuk megoldáshoz juttatni. A szigetnek tulajdonunkba jutása idején e téren jelentékeny teljesítményt végeztünk, és a bérlő R. T. is, bár helyzetét a háborús állapot súlyos gazdasági viszonyai és azt követő nagy üzleti pangás jelentékenyen nehezítette, a szigetet sok hasznos befektetéssel gazdagította.

A háború ideje alatt azonban mindinkább erősödött az a vélemény, hogy a teljes rendelkezési jogot a szigeten vissza kell szerezni.

Néhány elnökünknek: Polónyi Gézának lett volna az a hivatása, hogy a bérlési viszonyt megszüntesse. Nagy energiája, éles elméje és kimagasló jogász tudása e nagy feladatot megoldásra is tudta volna juttatni, ha élete fonala meg nem szakad.

Az ezen időt követő években a részvénytársasági alakulatban beállott változás a sziget fejlesztésében sok szép reményt váltott valóra, de csalódást is hozott azzal, hogy a részvénytársasági alakulatban újabb változások állottak elő, ami annak a bizonytalanságnak érzetét keltette, hogy ha nem is várható, de mégis lehető, hogy a R. T. nem kívánatos kezékbe kerülhet.

Ezért amidőn arról értesültünk, hogy a R. T. részvényeinek köztulajdonba vételére a lehetőség megnyílt, éltünk az alkalommal.

A köznek véltünk ezzel szolgálni, amidőn azokat oly áron, amely a R. T. által teljesített befektetések és beruházások értékével arányos, megszerztük.

E pénzügyi műveletet a Magyar Országos Takarékpénztárnál felvett amortizációs kölcsönrel bonyolítottuk le. E kölcsönnek visszafizetésére — kivéve a részvények megvételére fordított összeget — a sziget jövedelmei szolgálnak. Lényeges könnyebbséget jelent a részvénytársaságra az is, hogy a régi alakulatnál fennállott és általunk kiegyenlített tartozásait nekünk az amortizációs kölcsön mérsékelt kamataival térítheti vissza.

E tartozási tétel bennfoglaltatik abban az összegben, amelyet a részvények megszerzése idejében egész összegében tévesen mint vételárat jeleztek.

Az amortizációs kölcsön felvételénél számításba vettük azt is, hogy a sziget jövedelmezőségének alapulvételével több évre mily összeg lesz szükséges a park végleges kiképzésére, út építésére és befektetések foganatosítására.

Már az 1927. évben több jelentékeny beruházást végeztünk.

Az 1927. évre esik már, hogy a sziget látogatottságának fokozott növekedése és a gazdasági helyzet javulása folytán a sziget szórakozó helyei is örvendetes fejlődésnek indultak, amire lényeges befolyással volt, hogy a szigeti felső vendéglő magas színvonalra emeltetett.

A strandfürdőnél a látogatottság jelentékeny emelésére szolgált, hogy a közönség érdekében, — azt Dunauszoda létesítésével — dunai fürdővel hoztuk kapcsolatba és lehetővé tettük egy motoros hajó beállításával a fürdőzőknek a dunai hajózást is.

A magyar teniszsport rég nélkülözött verseny-tenniszpályája is megvalósult a strandfürdőtől északra fekvő feltöltött területen, amely nemcsak a sportszerű követelményeket, hanem szerencsés elhelyezésével és esztétikus kiképzésével a legkényesebb ízlést is kielégíti.

A szigeti lóvasut villamosításának tervét a közlekedési eszközökben beállott nagyarányú változások következtében teljesen elejtettük s a szigeti park jellegéhez jobban alkalmazkodó autobus bevezetésével megtörtént az első lépés, hogy a szigeti forgalom a főváros forgalmába bekapcsolassék.

A feltöltéssel létesített új területnek legnagyobb részét humuszfölddel beborítottuk, begyepesítettük és részben fásítást is végeztünk.

A Szent-Margitsziget rendeltetésszerű fejlesztését van hivatva előmozdítani az az intézkedés, amellyel a bérlőtársaság a Margitszigethez tartozó virágkertészet különálló kultiválására, az óbudai szigeten 200 hold területet, egyelőre 15 évre bérbe vett.

Ezzel a megoldással eltűnnek a Szent-Margitszigetről az ottan volt virágkertészetnél nélkülözhetetlen trágyatelepek, mert áthelyezik őket a bérelt 200 hold területre, honnan a virágok ezrei kitermelt állapotban, teljesen frissen, üdén és színpompásan kerülnek a Margitszigetre, természeti szépségeinek emelésére és a közönség gyönyörködtetésére.

A Szent-Margitsziget történelmi multjának kiderítésére utolsó jelentésünk óta több ízben folytak ásatások dr. Lux Kálmán műegytemi ma-

gántanár vezetése mellett, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa és a Műemlékek Országos Bizottsága megbízásából.

Az ásatások révén az u. n. kis romokat, a premontrei templom maradványait, nagy terjedelemben tártuk fel s elég nagyarányú tereprendezéssel szemléltethetővé tettük. Olyan részletek kerültek napvilágra, melyek világosságot derítettek a templom építésére. Kiderült, hogy a templom falai egy kisebb kápolnát öleltek körül, amely kápolna nyilván még régibb keletű magánál a XII. századbéli premontrei templomnál is. Az ásatásoknál egy nagyon érdekes sírkő került napvilágra „Hic iacet Valentinus” felírással, egyszerű bevésétt kereszttel. A sírkő tudományos vitára adott alkalmat s jelenleg a Nemzeti Múzeum kőtárában őrzik.

A Szent Domonkos-rendi apácák klostromának belső udvarát liliumokkal és virágokkal ültették tele. A kútház remek márvány csorgókútja felső medencéjének töredékeit összeillesztették, illetve kiegészítették. A modell egyelőre a Közmunkák Tanácsa egyik hivatalos helyiségében látható, de talán lesz idő, amidőn nemes anyagból elkészítve újra eredeti helyén fogja gyönyörködtetni a szemlélőt.

Legújabbán a hajdani főhercegi nyaraló közelében folynak kisebb terjedelmű ásatások, melyeknek célja megállapítani a hajdani franciskánus templom alaprendezését és terjedelmét.

Bízó reménységgel vagyunk, hogy a sziget országos érdekű gyógyfürdői kiképzését szorosán a rendelkezésünkre álló pénzügyi keretben a közönség érdekének megfelelően megvalósuláshoz juttatjuk.

Munkásságunk természetszerűen kapcsolatban van az ország gazdasági helyzetével is és ennek mindinkább való javulása a Margitsziget kifejlesztésének is nagyobb lehetőséget fog nyújtani.

XI.

Különféle ügyek.

A megcsonkított ország népe ritka egyetértéssel róttá le a háláját, szeretetét és elismerését 1924. november havában dr. Csernoch János sztergomi érsek, bíboros-hercegprímás személye és működése iránt, papságának ötvenéves jubileuma alkalmából.

Csernoch János félszázados papi jubileuma.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa szintén az ünneplők és üdvözlők sorában volt. A Prímás-bástyá-elnevezés kapcsán az alábbi feliratban üdvözölte a hercegprímást:

„Főmagasságú Biboros-Hercegprímás Ur! Kegyelmes Urunk!

A Mindenhatónak öröme telik híveiben, akik az ő tiszteletére és imádására kőből templomot építenek és azt feldíszítik a föld kincseivel s ékeségeivel, az Ő dicsőségére.

De sokszorosan öröme telik abban a fiában, akinek tanításai és példaadása nyomán az eleven templomok támadnak.

Az eleven templom, a hit erejénél és a vallásból merített szeretettől megtisztult emberi szív, mely csak az Isten dicsőségére kíván cselekedni.

Főmagasságod tanításai és példaadása nyomán elsokasodtak ezek az eleven templomok. S most, amidőn a Mindenható kiváltságos végtelen kegyelme Főmagasságodnak áldozó papsága ötvenedik évfordulóját megérni engedte, ezüst csengőjük: a hívők sok-sok ezreinek érzése, megcsendül, hogy vigye az üzenetet szívből-szívbe: Prímásunkat ünnepeljük. Hangjai elszállnak messzire, túl a határokon, egész a végekig.

A kis csengők üzenetére vágyó sóhaj érkezik. De a vágyó sóhaj is erős kebelből jön. Hitben erős kebelből, amely érzi, tudja, hogy a Mindenható hű, igaz fiait megpróbálja, de el nem hagyja.

És e hit Főmagasságod ötvenéves áldásos működésének gyümölcse. Eredménye annak a nagy munkának, amelyet Főmagasságod úgyis, mint Szent István koronája országainak római katolikus egyházfejedelme, úgyis mint országnagyja, Székesfővárosunk főpásztora, a hazaszeretet és a hitélet mélyítése körül fáradhatatlan buzgalommal és kitartással kifejtett.

Az ország történelmi jelentőségű pillanataiban Főmagasságod mindenkor hazánk javáért és érdekeiért emelte fel hathatós szavát, s most is szakadatlanul arra irányítja nemes törekvését, hogy a társadalmi összhang Krisztus evangéliumának örök érvényű igazságai szerint helyreáll-

jon és vergődő országunk a békés, öntudatos munkálkodás útjára visszavezetessék.

Az országos jubiláris ünnepség keretében a Fővárosi Közmunkák Tanácsa is bensőséggel járul Főmagasságod elé, mély tisztelettel, nagyrabecsüléssel és őszinte szeretettel üdvözölve Eminenciádat.

A Mindenható kiváltságos kegyelme sugározza be továbbra is Főmagasságod áldásos életét, hogy nagy elődei nyomdokán tovább haladva, még sokáig legyen égő fáklyája a keresztény hitnek, erkölcsnek és a hazaszeretet magasztos eszményének.

Kelt Budapesten, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1924. évi október hó 28.-án tartott üléséből.

*Dr. Czababay Kálmán s. k.
elnökhelyettes.*

* * *

Képviseltetésünk az V. nemzetközi úti kongresszuson, külföldi tanulmányút.

Az 1926. szeptember havában Milanóban megtartott V-dik nemzetközi utikongresszuson tanácsunk képviseltette magát.

A kongresszuson képviselőnkben résztvett dr. Czababay Kálmán elnökhelyettes és Fodor Sándor miniszteri tanácsos, a mérnöki osztály főnöke.

Egy-egy kínálkozó alkalmat — úgy mint a multban, — felhasználtunk arra, hogy tisztviselőink szakismeretüket a külföldön gyarapítsák és tapasztalatokat szerezzenek, hogy azokat itthon, hivatali ügykörükben gyümölcsöztessék.

Igy Wienben Jász Dezső miniszteri tanácsos, a mérnöki osztály volt főnöke tanulmányozta a strandfürdőket, Fodor Sándor miniszteri osztálytanácsos részt vett Homburgban a közuti- és kisvasuti kongresszuson; dr. Zubriczky József és Szilágyi Lajos miniszteri tanácsosok a párisi nemzetközi építésügyi kongresszuson vettek részt, míg Holl Gyula műszaki tanácsos tanulmányozta a hamburgi benzintöltő állomások berendezését.

* * *

A császárfürdői versenyuszoda.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa átérzve a magyar sportügy fejlődésének nemzeti szempontból való nagy jelentőségét, törvényes hivatása körében készséggel mozdítja elő a fejlődés lehetőségeit, természetesen összhangban a főváros fejlesztésének ugyancsak jelentős érdekeivel.

Ezek a magasabb szempontok érvényesültek a Császárfürdő Kegyes Alapítvány III. ker., Zsigmond-utcai fürdőtelepén létesített versenyuszoda építkezési kérdésének elintézése során is, de figyelemmel voltunk másrészt arra is, hogy a székesfőváros megbecsülhetetlen közkincsét jelentő melegvízforrások kellő kihasználása Budapest fejlesztési programjának egyik sarkalatos része, amelynek minél intenzívebb megvalósítása közegészségi szempontból is felette kívánatos.

A Császárfürdőnek versenyuszodával történt nagyobbításánál mérlegelni kellett azt a különleges helyzetet is, hogy a fürdőtelep területét egyfelől a Rózsadomb, másfelől a Duna szűk határok közé szorítja, a hatóságoknak tehát meg kell adni a módot arra, hogy a kiváló gyógyhatású forrás e kedvezőtlen természeti alakulás mellett is, a közjó számára kellően kihasználható legyen.

Ezeket tartva szem előtt, a fürdőtelep szabályozásának kérdését úgy

oldottuk meg, hogy az alapítvány telkéhez az északi határvonal mentén 6 öl szélességgel tervezett útig mintegy 117 négyszögölet adtunk át, aminek ellenében a Császárfürdői kegyes alapítvány arra kötelezte magát, hogy a telkéből szabályozás folytán a Zsigmond-utca kiszélesítésére majdan elveendő mintegy 125 négyszögölet enged át cserében közterületre.

Az uszodai építkezés elbírálása során pedig előírtuk, hogy az épület művészi kiképzésű legyen és harmónikusan illeszkedjék bele az ottani park környezetébe.

A versenyuszoda felépült, a sportegyesületek részéről nagy látogatottságnak örvend. Az úszósport fejlődése szempontjából ott nagyjelentőségű versenyeket tartanak.

* * *

A Magyar Nemzeti Stadion kérdésének megoldása érdekében az Országos Testnevelési Tanács széleskörű társadalmi akciót indított, hogy ez a nagy nemzeti ügy mielőbb megoldásra jusson s a magyar testnevelés díszes csarnoka mielőbb hirdesse testi kulturánk teljes diadalra juttatását.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Önagyméltósága nagy megértéssel és lelkes odaadással karolta fel ezt az országos jelentőségű törekvést és személyesen részt vett a Stadion elhelyezésére alkalmas terület kiválasztására irányuló bizottsági eljárásokban.

Stadion céljára már az első elgondolásban is, belső fekvésénél, könnyű megközelíthetőségénél és egyéb előnyeivel fogva, a *Vérmező* látszott legalkalmasabbnak. Ezt a megoldást találtuk a magunk részéről is a legjobbnak és ajánlottuk elfogadásra. A *Vérmező*nek igénybevétele körül azonban, a mostani katonai használat miatt nehézségek állanak fenn, amelyeknek eloszlatása az illetékes tényezőknek mostanáig sem sikerült, pedig némely szakértők állítják, hogy mindkét szükségletet a Stadion keretében célszerűen lehetne kielégíteni. Szó volt arról is, hogy a Nemzeti Stadion a *Szent-Margitszigeten*, annak újonnan feltöltött budai oldalán nyerjen elhelyezést, de ezt a gondolatot ellenzésünk folytán csakhamar el kellett ejteni, miután a sziget zárt gyógyfürdői jellege a Stadion itteni létesítésével semmiképpen sem lett volna összeegyeztethető. Azután komolyan szóba került a volt *Drasche-féle* téglagyár területe, de ennek igénybevételét a geológusok szakvéleménye alapján kellett elejteni. A Testnevelési Tanács közleménye szerint szóba került továbbá az *Ujlaki téglagyár* telke is, de ez környezeténél és nehézkes megközelíthetőségénél fogva alkalmatlannak bizonyult. Közben ráterelődött a figyelem a Stadiónnak a *régi lóversenytéren* való elhelyezésére. A kérdéssel városrendezési szempontokból behatóan foglalkoztunk és úgy találtuk, hogy nem lenne helyes e területnek a szóbanlevő célra való lefoglalása.

A lóversenyeket éppen azért kellett a fővárosnak erről a belső területről nagy áldozatok árán kihelyezni, mert a városfejlődést akadályozták.

E terület sorsa egyébként összefüggésbe került a budapesti pályaudvarok rekonstrukciójának évtizedek óta vajudó kérdésével, amelyben még most sem történt érdemleges állásfoglalás, amiért is a fővárosnak ez az értékes területe és jelentős vagyonálladéka máig sem volt felhasználható a városfejlesztésnek megfelelő építési célokra.

A székesfőváros ráterelte a figyelmet a *Nádorkertre*, melyet a székesfőváros ugyan a Fűvészkert számára szerzett meg, de amelyen a Nemzeti

Stadiont is el lehetne helyezni. A szakértői bizottsági eljárás során azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kijelentette, hogy a Nádorkert egész területét igényli a Fűvészkert céljaira, miért is ott a Stadion nem találhat elhelyezést.

Ujabbán az a terv is foglalkoztatta az illetékes szakköröket, hogy a nemzeti Stadion a *Lágymányosnak* az összekötő vasuti hídtól északra eső és a szabályozási tervben állandó kiállítás céljára kijelölt területen nyerjen elhelyezést. Ez a terv nagyjában eléggé kedvezőnek és kivihetőnek mutatkozik már azért is, mert külföldi példák szerint a Stadionoknak kiállításokkal való összekapcsolása jól bevált.

Az itteni területen való elhelyezkedésnek is azonban jelentékeny nehézségek gördülnek útjába.

A feltöltésre váró lágymányosi vízterületnek állandó kiállítás céljaira való kellő kihasználása ugyanis a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr nagy koncepciójú kulturprogramjának tervezett kivitele következtében már is jelentékeny mértékben redukálódik, úgy, hogy érthető a székesfőváros hatóságának ahhoz való ragaszkodása, hogy az általa kiállítási célokra részben már kisajátított terület még további más célra részben se vétessék el. Ettől eltekintve, a terület nincs is olyan állapotban, hogy az, mint kész építési telek a Stadion nagyszabású építkezésére és berendezésére a közel jövőben felhasználható lenne.

Legújabbán, értesülésünk szerint az iránt történt kezdeményezés, hogy a nemzeti Stadion céljára Kőbányán, *a régi katonai gyakorlótér* engedtesse át, de ez a kérdés közelebbi tárgyalás alá még nem került. A hely kijelölése tehát még mindig megoldatlan probléma maradt.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa teljesen átérzi és méltányolja a nemzeti Stadion létesítéséhez fűződő nagy nemzeti érdekeket s a maga részéről igyekszik e kérdés megvalósítását a városrendezés és fejlesztés ugyan csak fontos érdekeinek összhangba hozatalával előmozdítani.

* * *

Törvényjavaslat az építőipar gyakorlásáról.

A kereskedelemügyi miniszter úr az 1925. év vége felé leküldte hozzánk az építőipar gyakorlásáról szóló törvényjavaslat előadói tervezetét, tanulmányozás és esetleges észrevételeink közlése végett.

A törvényjavaslatot örömmel fogadtuk s a kérdéssel annak közgazdasági- és az építkezésekre kiható nagy jelentőségéhez képest, behatóan foglalkoztunk, már azért is, mert az építőipar gyakorlása Budapesten tudvalevően összefüggésben van törvényes hivatásunkkal és hatáskörünkkel, melyet az 1870 :X. t.-c. szabályozott.

Az idézett törvény 22. §-a értelmében Budapesten mindaddig, míg az építkezés ügyét külön törvény nem szabályozza, az építkezésekre nézve azok az elvek és utasítások az irányadók s kötelezők, amelyeket a Fővárosi Közmunkák Tanácsa általában megállapít.

Ennek az alaptörvénynek a felhatalmazásán alapszik a Budapest székesfőváros területére általunk belügyminiszteri hozzájárulással kibocsátott „Építésügyi Szabályzat”.

A kereskedelemügyi miniszter úr felhívásának tehát úgy véltünk helyesen és célravezetően eleget tenni, ha a törvényjavaslat előadói tervezetére felmerült észrevételeinket, illetőleg kívánságainkat az Építésügyi Szabályzattal való vonatkozásban és e szabályzat uralmának hosszú ideje

alatt szerzett tapasztalataink adatai alapján tárjuk fel, mert csak ezen az úton érhető el a jogszabályok közti összhang is, melyre minden szempontból törekedni kell.

Ebből a nézőpontból indulva ki, mindenekelőtt foglalkoztunk az előadói tervezetnek különös megfontolás alá eső 13. és 14. §-ával.

E szakaszok ugyanis az okleveles mérnököt az építkezések terén való működésében indokolatlanul hátrányos helyzetbe juttatnák az építészekkel szemben, amennyiben a mérnöktől magasépítési ipar gyakorlásához a három évi gyakorlat igazolásán felül még külön írásbeli (tervezési) vizsgálat letételét is megkívánják.

A mérnöknek egy ilyen vizsga letételére való kötelezését nem véltük összeegyeztethetőnek az egyetemi képesítés tudományos mértékével, terjedelmével s a diplomája tekintélyével, valamint nem láttuk igazoltnak szemben a mérnököknek az építőipar terén való működéséből szerzett gyakorlati tapasztalatokkal sem.

Rámutatunk másfelől arra is, hogy a tervezés nem vonható az építőipar fogalmi körébe.

A budapesti Építésügyi Szabályzat már 1894. óta idevonatkozóan úgy rendelkezik, hogy végrehajtó szakértőnek egyenlő jogokkal deklarálja azt az építészt és mérnököt, akinek a műegyetemen nyert, vagy honosított építési, illetőleg mérnöki oklevele van és ki tudja mutatni, hogy az építőipar terén legalább két évig gyakorlatilag működött.

Ez a rendelkezésünk Budapesten a letelt hosszú idő tapasztalata szerint teljesen bevált és ezért nézetünk szerint nem lenne megokolt más, ellenkező rendelkezések életbeléptetése, még a gyakorlati idő meghosszabbításában sem.

Az általunk törvényesen szabályozott állapotnak megváltoztatása szerzett jogok csorbítását jelentené, ami az érdekesoportok közötti nézeteltérések annyira kívánatos eliminálását csak megnehezítené.

Az előadottak alapján a tervezet 13. és 14. §-aira vonatkozóan a következő módosító javaslatot tettük:

A gyakorlati idő az építésznél és a mérnöknél egyöntetűen csak két évben állapíttassék meg, amely gyakorlat azonban kizáróan csak az illető szakmában teljesítendő, — nem pedig úgy, amint azt az előadói javaslat kontemplálja — vagylagosan, vagy megosztva.

Javasoltuk továbbá a már kifejtett nyomós okok alapján a 13. §. olyan módosítását, hogy a mérnöktől a magasépítészet terén külön írásbeli (tervezési) vizsga egyáltalán ne kívántassék, épp úgy, amint a tervezet az építésszel szemben sem írja elő semmiféle vizsga letételét.

További észrevételünk a tervezet 12. §-a ellen merült fel, mely az építőmesteri és mélyépítőmesteri iparnak társaságok, mint jogi személyek útján való gyakorlásáról szól. Ez a tervezett rendelkezés különös megfontolást igényel abból a szempontból, hogy az ilyen társasági építkezéseknél is a munkálat képesített egyének kellő közreműködésének érvényesülése és felelőssége mellett történjék.

Ezért a kérdésnek részünkről olyatén való szabályozását javasoltuk, hogy a társaságok belső igazgatását úgy az építőmesteri, mint a mélyépítőmesteri iparnál legalább két, kellő képesítésű szakember vezesse, akik az építkezésért a hatóságokkal szemben teljes egyéni felelősséggel tar-

toznak. Csupán egy szakembernek ilyen hatáskörrel és felelősséggel való felruházása — miután ily alakulat nagyobb pénzerejénél fogva is rendszerint nagyobb terjedelmű és nagyobb számú munkát vállalhat — azzal a kockázattal járhat, hogy betegsége, vagy más okból előforduló távolléte esetén a társasági építkezés felelős szakértő gondozása nélkül maradhatna, holott az építkezések ilyen eshetőségnek már biztonsági okokból sem tehetők ki, miért is ennek úgy magán, mint közérdekből tüzetes rendelkezésekkel elejét kell venni. Ezen felül szükségesnek jeleztük, hogy az építkezésnek társaságilag való foganatosításánál az illető jogi személy az építési munka helyén rendészeti szempontból nemcsak iparát és telepengegyét, hanem még a végrehajtással megbízott és a végrehajtásért felelős szakértőjét is köteles legyen feltüntetni.

Az előadói tervezetben azzal a rendelkezéssel találkoztunk, amely szerint minden építőiparosnak joga van arra is, hogy az ipara körébe tartozó munkák terveit és a végrehajtásukhoz szükséges rajzokat elkészíthesse. A tervezés nem ipar, nem építőipari munka, hanem tudományos képzettséget igénylő technikai, szellemi tevékenység, ezért e pontnál azt a konkrét javaslatot tettük, hogy a tervezés szabályozásának kérdése a törvényjavaslattervezetből hagyassék ki. A műszaki tervezésről egyébiránt már a mérnöki rendtartásról szóló 1923:XVII. t.-c. is tartalmaz több rendelkezést, egyúttal pedig külön felhatalmazást ad a kereskedelemügyi miniszternek, hogy a szükségesnek mutakozó kiegészítő rendelkezéseket rendeleti úton léptethesse életbe.

Célszerűségi szempontból egy ilyen miniszteri rendelet keretében véltük a tervezés kérdésének szabályozását is, egészen különállóan az építőipar gyakorlásának törvényes intézkedéseitől.

Az előadói tervezet az építési szerkezetek tervezésére és kivételére vonatkozó műszaki követelmények szabályozását, — amely követelmények függetlenek a helyi viszonyoktól — az ország egész területére kiterjedő hatállyal a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe kívánta utalni. E javaslat azonban nincs összhangban a mai törvényes közigazgatásjogi helyzettel, amely szerint a legfelsőbb építési hatóság a belügyminiszter és így az ország területére vonatkozóan az építkezés szabályozása az ő illetékes hatósága alá tartozik. A Budapest területére vonatkozó építési szabályokat pedig — a már fent kifejtettek szerint — a Fővárosi Közmunkák Tanácsa van hivatva kibocsátani.

A törvényjavaslat előadói tervezete foglalkozik végül az építési engedélyhez nem kötött, egyszerű szerkezetű, földszintes falusi, tanyai, szállási stb. lakóházaknak, továbbá ugyanilyen egyszerű szerkezetű földszintes gazdasági és más melléképületeknek földből és faanyagból való építésével is, amely tervezetnek átszövegezését javasoltuk, mert itt felette szükséges a legpontosabb meghatározás. A Budapestre érvényes Építésügyi Szabályzatban az építési engedélyhez kötött építkezések ugyanis taxatív fel vannak sorolva és e szerint a székesfővárosban minden építmény építési engedélyhez van kötve. Hasonló rendelkezéseket tartalmaznak a vidéki városok építési szabályrendeletei is. Minthogy pedig az előadói javaslat idevonatkozó szövegezése az építési szabályzatokkal szemben igen könnyen félremagyarázásra adhatna alkalmat és főleg a városi építkezések körül káros kihatású következményekre vezethetne, ezért kértük a kereskedelemügyi miniszter urat, hogy a mutakozó homályt és a jelenleg érvényes

szabályokkal szemben jelentkező ellentétet pontos körülírásokon alapuló szöveg beiktatásával eloszlatni kegyeskedjék.

A m. kir. keereskedelemügyi miniszter úr az okleveles mérnök építőmesteri működéséről az alábbi rendeletet (68.934/1927. XI. szám.) adta ki.

A m. kir. József-műegyetem által kiállított vagy honosított mérnöki oklevélnek az építőmesteri ipar gyakorlásához szükséges szakképzettség igazolásánál való figyelembe vétele tárgyában az 1922. évi XII. törvény-cikk 33. §-ában kapott felhatalmazás alapján a földmívelés-, ipar- és keereskedelemügyi miniszter által 1884. évi október hó 30-án 46.188. szám alatt kiadott szabályrendelet kiegészítésekép a következőket rendelem:

1. §.

Az építőmesteri ipar önálló gyakorlására képesítve van:

a) aki a m. kir. József-műegyetem által kiállított vagy honosított mérnöki oklevelet szerzett és igazolja, hogy az oklevél megszerzése után az építőmesteri ipar terén legalább három éven át, még pedig ebből az időből legalább két éven át tényleges építési munkakörben, szakbavágó gyakorlatot folytatott s ezenfelül az építőmesteri írásbeli (tervezési) vizsgálatot sikerrel letette;

b) aki a m. kir. József-műegyetem által kiállított vagy honosított mérnöki oklevelet szerzett és igazolja, hogy az oklevél megszerzése után az építőiparok terén összesen hat éven át, még pedig ebből az időből legalább négy éven át az építőmesteri ipar terén, tényleges építési munkakörben szakbavágó gyakorlatot folytatott.

2. §.

Az 1. §-ban előírt egy-egy évi gyakorlat alatt egy-egy építési évadra terjedő gyakorlatot kell érteni és pedig a március hó 15-étől október hó 15-éig terjedő hét hónapi időszakot véve egy-egy építési évadnak.

Abban a kérdésben, hogy az 1. §-ban előírt szakbavágó gyakorlat a bemutatott okmányok alapján igazoltnak tekinthető-e, esetről-esetre az építőmesteri képzettség megvizsgálására szervezett bizottság (Budapest, VII., Thököly-út 74.) határoz. A bizottság határozatát a jelentkezővel, lehetőleg hat héten belül, írásban közli. A bizottság határozata ellen, annak kézbesítésétől számított harminc nap alatt fellebbezésnek van helye a keereskedelemügyi miniszterhez.

3. §.

A földmívelés-, ipar- és keereskedelemügyi miniszter által az építőmesterségek gyakorlása tárgyában 1884. évi október hó 30-án 46.188. sz. alatt kiadott szabályrendelet 8. §-ának b) pontja és 11. §-a azokra, akik a m. kir. József-műegyetem által kiállított vagy honosított mérnöki oklevéllel rendelkeznek, nem nyer alkalmazást.

4. §.

Ez a rendelet a kihirdetésének napját követő harmincadik napon lép életbe.

Budapest, 1927. évi március 7-én.

Herrmann Miksa s. k.

m. kir. keereskedelemügyi miniszter.

Budai telefonközpont.

A kereskedelemügyi miniszter úr annak idején a budai oldalon fei-
állítandó harmadik telefonközpont, s a kapcsolatos építkezések céljára az
I. ker., Krisztina-körút, Csaba-utca, Vérmező-utca és Várfok-utca által
határolt egész telektömböt szemelte ki. A tömb telkeiből négy a mi tulaj-
donunk volt, kettő pedig a Budai izraelita hitközségé, mely utóbbiakat a
hitközség annak idején tőlünk szerezte meg imaház és hitközségi székház
elhelyezésére. A jogügyletet a hitközséggel kisajátítási kártalanítás útján
bonyolítottuk le olyképen, hogy a hitközségtől városszabályozási célra
kisajátítottuk a II. ker., Öntőház-utcában fekvő zsinagógát, valamint az
I. ker., Szarvas Gábor-utcában volt hitközségi épületet, s az utóbbi ingat-
lanokat az előbb említett telkek átadásával kártalanítottuk. Megemlítjük,
hogy a hitközség az Öntőház-utcai épületet bérlet útján továbbra is ima-
házul használta, mivel a Krisztina-körúton az építkezéseit nem tudta vég-
rehajtani.

A kereskedelemügyi miniszteri elhatározás folyamatoként 1923.-ban
a Krisztina-körúti telkeink kisajátítás útján a m. kir. kincstár tulajdonába
mentek át, egyúttal pedig arra kaptunk megbízást, hogy a Budai izraelita
hitközség itteni két telkét is a telefonközpont céljaira a kincstár tulajdo-
nánál szerezzük meg.

A hitközséggel folytatott hosszas tárgyalás során olyan megállapo-
dást sikerült a városrendezési szempontoknak megfelelően létrehozunk,
amely szerint a hitközség a Krisztina-körúti telkeit átengedi a kincstár
tulajdonába, kártalanítás fejében pedig megelégszik az Öntőház-utcai régi
imaházi ingatlan visszaadásával, továbbá az ugyancsak az Öntőház-utca-
ban fekvő u. n. sörösköcsi vendéglő ingatlanunknak a tulajdonába adá-
sával.

Ezzel a transzaksióval és a kincstárral való elszámolás mellett sikerült
elérnünk azt, hogy a Krisztina-körúti nagy telektömb, amely évek óta ki-
használatlanul, parlagon hevert, állami középítkezéssel előkelő fekvésé-
nek megfelelő módon beépül.

Orsz. növénykert.

A közegészségügy és a magasabb oktatás érdekei az Üllői-út belső
részén levő klinikákon felül további új klinikák létesítését igényelték.

A város rohamos fejlődése azonban lehetetlenné tette, hogy az új
klinikák létesítése a meglévőkkel kapcsolatosan, a város belterületén tör-
ténjék.

Igy terelődött a figyelem az Üllői-út külső szakasza mentén, a Ludo-
viceum mellett fekvő országos növénykert területére, amely terület amúgy
is az idők folyamán növénykerti célra mindinkább elégtelennek bizonyult.

Köztudomású, hogy az új klinikákat e területen valóban felépítették,
az új növénykert céljára pedig az akkori kormány a Szent-Margitsziget
középső részén 36.000 négyszögölnyi területet szerzett meg.

Az új növénykert elhelyezése kérdésében a tárgyalások a kultuszkor-
mány és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa között megindultak és megállá-
podás is létesült. Megvalósítása azonban elmaradt, mert a tudományos
tényezőkben mindinkább megerősödött az a vélemény, hogy a sziget nö-
vénykert céljára nem alkalmas és sikerült véleményük helyességéről az
akkori kormányt meggyőzni.

Ezzel a növénykert kérdésének megoldásában egy igen sajnálatos,

kényszerű eltolódás következett be, mert megfelelő terület kijelölése igen nehéz feladatnak bizonyult.

A sziget ugyanis a kezelésünk alatt álló Fővárosi pénzalap tulajdonosa a kormány a szigetnek növénykerti célra megszerzett területét is a Fővárosi pénzalaphoz engedte át. Később e területátengedéssel kapcsolatban novelláris úton oly rendelkezés történt, hogy az 1922:I. t.-c. 22.-ik §-a az 1908:XLVIII. t.-c. 6. §-át, mely a növénykertnek a Szent-Margit-szigeten való elhelyezését rendeli, hatályon kívül helyezte és egyben ki mondta, hogy a kezelésünk alatt álló Fővárosi pénzalap köteles a Pázmány Péter tudományegyetem növénykertjének elhelyezésére megfelelő területet, 38.000 négyszögöl terjedelemben, rendelkezésre bocsátani.

A növénykertnek a szigeten tervezett elhelyezése kérdésében a kultuskormány és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa között a törvény rendelkezésének megfelelően létrejött megállapodás szerint a sziget egész parkjának fenntartása a növénykert céljaira az állami költségvetésben felvett összeg terhére esett volna. E kötelezettség ellenértékéről gondoskodás nem történt.

A novelláris rendelkezés megtétele idején az volt az elgondolás, hogy az országos növénykert céljára a Dunaszabályozás által nyert u. n. lágymányosi feltöltetlen területnek a létesítendő Boráros-téri híd feljárójától délre eső részéből vétessék a megállapított 38.000 négyszögöl igénybe.

A székesfőváros tanácsa értesülvén erről, a növénykert tervezett elhelyezése ellen hozzánk előterjesztéssel élt, melyben rámutatott arra, hogy a növénykert céljára kijelölt terület lényeges része a megállapított szabályozási tervben állandó kiállítás céljára fenntartott területnek és hogy a növénykertnek itt való kihasítása esetén a megmaradó terület alkalmatlanná válnék a kiállítási terület megalakítására.

Erre való tekintettel az előterjesztés a növénykert céljára más, alkalmasabbnak vélt területet s elsősorban a Vérmező felhasználását hozta javaslatba. A megindult hosszas tárgyalásokból azonban az derült ki, hogy tulajdonképpen sem a főváros, sem a Fővárosi Közmunkák Tanácsa nem rendelkezik olyan területekkel, melyek a kérdés minden részletének beható mérlegelése után, növénykert céljára alkalmasok lehetnének.

A székesfőváros illetékes ügyosztálya mérlegelve azokat a városrendezési érdekeket, amelyek úgy az állandó kiállítási terület biztosításához, valamint a növénykertnek az előbbivel összefüggő nagyszabású és egységes városrendezési koncepció keretében való elhelyezéséhez fűződnek, amellet foglalt állást, hogy a székesfőváros a növénykert elhelyezése céljára az időközben megvételre amúgy is felajánlott Nádor-kertet szerezze meg. Az ügyosztályt ebben az állásfoglalásában megerősítette az is, hogy e területet az illetékes tényezők növénykert céljaira mindenben megfelelőnek találták és egyébként is a szabályozási terv a Nádor-kertet a kiállítási területtel kapcsolatos park céljára jelölte ki.

A tanácsi III. ügyosztály elkészítvén a Nádor-kertre vonatkozó rendezési tervet az állandó kiállítási területtel összefüggésben, eszerint a szabályozatlan alakjában mintegy 61.000 négyszöglet kitevő Nádor-kertből 36.000 négyszöglet az országos növénykert céljára, 18.000 négyszöglet pedig a Nemzeti Stadion céljára szánt; míg az ekép fennmaradó mintegy 7000 négyszögöl terület forgalmi berendezések számára és hét fővárosi bérház építésére lett volna fenntartva.

A kultuszminiszter úr böles előrelátással a jövő fejlődés lehetőségére, a Nádorkert területének felajánlásával megindult tárgyalások alkalmából azt a kívánságát fejezte ki, hogy növénykerti célra a Nádorkertből ne csupán 36.000 négyszögölnyi rész, hanem az egész Nádorkert területe engedtesse át, mert csak ily nagyságú területen valósítható meg a tudományos és tanulmányi igényeket kielégítő növénykert.

A kérdés további tárgyalása folyamán a kultuszminiszter úr visszatért az 1922. évi álláspontra. A régi álláspontra való visszatérésre az indította, hogy nagyívvelű kulturprogramja megvalósítása érdekében mellőzhetetlennek tartja, hogy a műegyetem kibővítésén felül — amelyre a szükséges terület már rendelkezésre áll — az összes egyetemi (orvosi-elméleti, természettudományi, közgazdasági stb.) intézetek egységes elhelyezésére az u. n. lágymányosi feltöltetlen területnek rendelkezésére bocsátását. A terület ingyenes átengedését a tulajdonos Fővárosi pénzalaptól, a terület feltöltését pedig a székesfőváros közönségétől kívánja.

A kérdéses területnek az ipar- és kereskedelem érdekében állandó kiállítás céljára való igénybevételéhez a székesfőváros továbbra is ragaszkodván, az ügyben egy lényeges fordulatot jelent a belügyminisztériumban 1927. szeptember hó 27-én tartott szűkebb értekezlet, amelyen a következő elvi megállapodások jöttek létre:

1. A székesfőváros vállalja a Lágymányos víz alatt álló részének legfeljebb az 1937. év végéig leendő, építkezésre kész feltöltését, amely célra már az 1928. évben legalább 800.000 pengőt fordít és a feltöltést a terület északi részén kezdi;

2. a Fővárosi Közmunkák Tanácsa kezelése alatt levő Fővárosi pénzalap tulajdonában álló területből a 17/XXV/1. t. t. sz. rendezési tervnek megfelelően, a tervezett kiállítási terület tengelyvonalában 150—180 m. területsáv (mintegy 17.000 négyszögöl kiterjedéssel) — amely a beljebb fekvő állandó kiállítási területnek a Dunához való kijáratául alkalmas — az állandó kiállítási terület javára telekkönyveztesse, még pedig az alábbi korlátozások feljegyzésével:

a) a területen állandó vagy ideiglenes épület, vagy bármiféle létesítmény — a kerítést is beleértve — csak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter és a székesfőváros tanácsa közti közös megegyezéssel van megengedve;

b) a területet a székesfőváros köteles parkszerűen kialakítani, illetően parkszerűen fenntartani és e parkozásnak az ahhoz jobbról és balról csatlakozó országos növénykert stílusához kell alkalmazkodnia, hogy annak kertészeti képe meg ne szakíttassék.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr e megállapodások közlésével 1927. évi október hó 8-án kelt 74.164/1927—IV. számú leiratával felkérte egyrészt a székesfőváros közönségét, másrészt a Fővárosi Közmunkák Tanácsát, a megállapodásokhoz való hozzájárulásra és ilyen értelmű határozatok hozatalára.

Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága az 1928. évi költségvetése keretében foglalkozott e kéréssel. A költségvetésben a kívánt célra való felvételre a székesfőváros tanácsa csupán 400.000 pengőt tudott javaslatba hozni. A törvényhatósági bizottság azonban ezuttal e kisebb tételt sem találta a költségvetésbe felvehetőnek.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa az 1928. évi munkaprogramjába

az u. n. lágymányosi terület feltöltését is felvette és erre a célra, tekintettel a Boráros-téri híd feljárójának kiképzésére is, valamint a munkahiányra való tekintettel, munkaalkalom létesítése céljából, 6 millió pengő engedélyezését kérte olykép, hogy ez az összeg több évre való elosztással bocsátassék rendelkezésére.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa ilykép a kérdéses terület átengedése kérdésében csak akkor nyilatkozhatik érdemlegesen, ha a terület feltöltése kérdésében az állásfoglalás teljesen tisztázódik.

A kérdésnek fontosságára való tekintettel reméljük, hogy a döntést az 1928. év meghozza.

Egy konkrét ügy tárgyalása során azt láttuk, hogy a főváros utai s az úttestben elhelyezett közművei (csatorna, vízvezeték, kábelek) jogszabályaink szerint nincsenek kellő, közigazgatási úton érvényesülő védelemben részesítve a rongálás, ennek megtorlása, az okozott károk megállapítása és a kárigény közigazgatási érvényesítése tekintetében.

Az utak és a közművek közigazgatási védelme.

A közutakról szóló 1890:I. t.-c. — amely a főváros utain kívül a többi kategóriájú utakra és tartozékaira nézve számos védő és megtorló rendelkezést állapít meg — 158. §-ában kimondja ugyan, hogy a főváros területén előforduló útrendőrségi kihágásokra nézve a belügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértően szabályrendeletileg intézkedik, ilyen rendeletről azonban nincs tudomásunk.

A fővárosi burkolási és a csatornázási szabályrendeletek csak igen szűk keretre és speciálisan meghatározott esetekre szorítkozva tartalmazzanak a megtorlásra, helyreállításra és a költségbehajtásra rendelkezést; általában a rongálás esetéről nem szólnak.

Nem intézkedik ilyen esetről a vízszolgáltatási szabályrendelet sem, a vízesőhálózatra nézve.

Az Építésügyi Szabályzat 81—86. §-ai is csak speciális esetre, t. i. épületépítés és épületbontás alkalmával megrongált gyalogjáró, kocsiót és közcsatorna helyreállítására vonatkoznak.

A közérdek és a fővárosnak anyagi érdeke is — amelyek a főváros utaihoz, tartozékaihoz, az azokban elhelyezett közművekhez fűződnek — felette kívánatosná tesz, hogy utaink és közműveink az általános büntető törvényeken és a hosszadalmas eljárású magánjogi úton kívül, hatékonyabb és közvetlenebb közigazgatási úton részesüljenek kellő oltalomban.

Ilyen tartalmú jogszabályalkotásnak szükségét tehát figyelmébe ajánlottuk a székesfővárosnak.

Ismételten kerültek tárgyalásunk alá olyan ügyek, amelyek a főváros területén levő különféle agyagbányatelepekre vonatkoztak s amelyekben az anyagkitermelésnek a kiadott hatósági engedélytől eltérő, szabálytalan, káros módon való űzéséről, túlmeredeken ásott lejtőkről, partomlásokról, utcatestek veszélyeztetéséről, a vizek miként való elvezetéséről, csuszamlásokról, a bánya körüli idegen telkek veszélyeztetett helyzetéről, a szomszédok panaszairól, s mindezek nyomán hatósági eljárásokról és intézkedésekről volt szó.

Az anyagbányászat rendezése és hatásköri szabályozása.

Az anyagbányászó telepek üzeme tudvalevően jelentékeny fekszínváltoztatásokat von maga után és mert e telepek a fővárosban közvetlen kapcsolatban vannak a környező részekkel, ezért az ilyen telepek üzemé-

nél gondosan kell ügyelni arra, hogy a magánérdek teljes összhangban legyen a közérdekkel s hogy az utóbbi amannak rovására ne szenvedjen hátrányt. Pusztán a magánérdektől vezetett üzem — mint a tapasztalat mutatta — igen hamar veszélyes állapotot teremt és minthogy a jövőben előbb-utóbb be fog következni az ilyen bányatelepek rendezésének a szükségé, a hibás ásásokkal elrontott állapot szanálása felette nagy nehézséget támaszt.

Az építkezések nagyobb arányú megindulásával a téglagyártó telepek termelésének is a fokozása várható; már eleve gondoskodni kell tehát a hatóságnak arról, hogy az anyagtermelő helyek üzeménél a közérdekű követelmények állandóbb ellenőrzéssel, gyakoribb vizsgálatokkal s a kellő időben való erélyes közbelépéssel biztosíttassanak.

A III. kerületi Remetehegy bányái, — ahol hegycsuszamlások álltak elő, közlekedési utak pusztultak el és még mindig nem állítottak helyre — elég példa arra, mennyire indokolt a hatóság erélyes közbelépése.

Az anyagbányászat nézetünk szerint olyan kérdés a főváros területén, amelyet elsősorban a városszabályozás és városépítés szempontjából kell megítélni. Mert e bányák üzeme az idők folyamán kimerülván, azokon nem maradhatnak meg állandóan a terjedelmes gödrök, a vizek, hanem területüket előbb-utóbb be kell vonni a városfejlődés rendes menetébe.

Ilyen szempontból bírálta meg és kezelte a kérdést a hatóság a múltban a Klemm-féle, a Christen-féle, a Drasche-féle anyagbánya, illetőleg téglatelepeken, úgyszintén a Kelenföldön volt téglavetővel szemben.

Az anyagbányászás tehát nem lehet egyszerűen iparügy, hanem annak fóruma csak az a hatóság lehet, amely a városszabályozás és városépítés ügyének a hatósága, még pedig imperiumos jogkörrel; elsőfokon tehát a székesfőváros tanácsa.

Az iparhatóság jogköre érintetlenül maradhat mindazokban a vonatkozásokban, amelyek az iparüzem szempontjából felmerülnek és szükségesek, akár kötve van az anyagbányászás telepengedélyezési eljáráshoz, akár nem.

A városszabályozás és városépítés követelményeinek biztosítását nem látjuk kielégítve pusztán az iparhatósági jogkör keretében, még a telepengedélyezési tágabb körű eljárás esetében sem és amellet sem, hogy az ipartörvény 27. §-a feladatává teszi az iparhatóságnak, hogy figyelembe vegye a köztekinteteket és speciálisan a városrendezési szempontokat is.

Helyesen és célszerűen megállónak véljük egymás mellett a városszabályozó hatóság jogkörét és az iparhatóságét, mindenikét a maga hivatása és szakfeladata terén. Ugyanaz az eset, mint a telepengedélynek és az építési engedélynek egymás mellett való külön állása, ami ekként már régen szabályozva van.

Az ügyre tartozó minden szempont kifejtésével megkerestük tehát Budapest székesfőváros tanácsát és kértük, hogy a kérdést tanulmány tárgyává tegye.

A megoldásra nézve célravezetőnek tartanók, ha az anyagbányászás ügye külön fővárosi szabályrendeletben rendeztetnék, amely egyfelől megállapítaná az anyagbányászás általános feltételeit, másfelől szabatosan rendezné a hatósági jogkörök, fórumok kérdését és az eljárás módját is szabályozná.

Építésrendőri ügykörünkben, különösen az utóbbi időben, a főváros több területén, így a III., V. és VI. kerületekben olyan esetekkel találkozunk, amelyekben a le nem folyó csapadékvizek és magasra nyomuló talajvizek káros hatása ellen való védekezésről volt szó.

A vizek az épületek mellett maradtak, azokat átnedvesítik, megrogálják, a pincéket elárasztják.

Az egyszerű kiszivattyúzás a bajon nem segít, mert a víz csakhamar újra jelentkezik.

Az V. kerületi Visegrád-utca egyik épületét például a víz romboló hatása annyira tönkretette, hogy kénytelenek voltunk II. fokon az épület kilakoltatását és a lebontását elrendelni.

Az ilyen, s ehhez hasonló közigazgatási intézkedések azonban nem jelenthetnek gyökeres orvoslást; kellő szakszerűséggel kutatni kell a vizek nagymennyiségű fellépésének eredő okát és ehhez képest meg kell találni a módját a rendszeres elvezetésnek.

A sűrűn előfordult tavaszi és nyári nagy záporok okai lehetnek a jelenségnek, de az nincs kizárva, hogy valami bő talajvízű periódusban vagyunk, ami a múltból ismeretes.

Elhatároztuk tehát e kérdés tanulmányozását s erre felkértük a székesfőváros tanácsát is.

Az anyag előkészítése után az ügyet külön értekezleten kívánjuk megvitatni s a tárgyalásokba bevonjuk a m. kir. Földtani Intézetet.

Az építési és építésrendőri ügyekben törvényes felügyeleti jogunk gyakorlása során egyre sűrűbben találkoztunk olyan esetekkel, amidőn egyesek az Építésügyi Szabályzat 19. §-a rendelkezésének ellenére, gépfelállítási engedély nélkül szerelnek vagy szereltetnek fel elektromotorokat, közlőműveket, az ezekkel hajtott munkagépeket, sokszor teljesen szabályellenes helyeken és helyiségekben, így például pincékben, amelyek a műhely követelményeinek semmiképen sem felelnek meg.

Az ilyen eljárás súlyos hátrányára van a közérdeknek és abból gyakran érzékeny kár származik a magánérdekeltségre.

Megkeresésünkre Budapest székesfőváros Tanácsa utasította az Elektromos Művek Igazgatóságát, hogy minden egyes elektromotornak, vagy közlőműnek az áramkörbe való bekapcsolása esetén figyelmeztesse a feleket, hogy a gépfelállítási engedély kérését el ne mulasszák. Utasította továbbá az Igazgatóságot, hogy az áramkörbe bekapcsolt motorok és közlőművek jegyzékét az illetékes kerületi előljárásnak nyilvántartás végett havonként küldje meg.

Utasította másrészt a székesfőváros tanácsa a kerületi előljáráásokat annak szigorú ellenőrzésére, vajjon az Elektromos művek által bejelentett motorok és közlőművekre ki van-e adva a gépfelállítási engedély.

A székesfővárosban levő mulatóhelyek ellen esetenként építésrendőri, közegészségi és tűzrendészeti szempontokból felmerült panaszok és kifogások arra indítottak bennünket, hogy a mulatók állapotát ebből a szempontból a helyszínen, bizottságilag megvizsgáljuk.

A bizottságba bevontuk a székesfővárosi tanács, a tisztii főorvosi hivatal, az államrendőrség, a tűzoltófőparancsnokság és a kerületi előljárásgok képviselőit.

Védekezés a magasra nyomuló talajvizek ellen.

Intézkedés az elektromotorok stb. szabályszerű felszerelése iránt.

A mulatók megvizsgálása.

Az eljáró bizottság a mulatókban különböző hiányokat talált. Egyes helyeken a lépcsős feljáró és a páholyok estek kifogás alá a tűzbiztonság szempontjából, máshelyen ugyanebből a szempontból az ülőhelyek túlszűfolttsága tünt fel; ismét más helyen kifogásolta a bizottság, hogy a nézőtér és az előcsarnok közt levő falnyílás teljes szélességében nem szolgál kijáróul; az előcsarnokból az utcára kevesebb a kijárat, mint amennyit a mulató befogadóképességéhez mértén meg kell kívánni. Az egyik mulatónál az udvarra vezető szabad kijárást vas-ajtóval elzárták, magát az udvart pedig a szabályok ellenére építményekkel elfoglalták s azokban a mulatóval kapcsolatos vacsorázó-helyet rendeztek be. Az ekként elépített udvar fölé ponyvát szoktak alkalmazni, amelynek egy vasszerkezeti alkatrésze lehetetlenné teszi a melléklépcső megközelítését.

Talált a bizottság olyan színpadot is, melynek helyiségében egy szórakozóra a minimális 5 m³ helyett csak 2.3 m³ levegő jut, a szellőző készülék pedig nem működött. Magukat az öltözőket, valamint az „iroda” és „igazgató” felírási helyiségeket sem lehet szellőztetni, e mellett azok nagymértékben még tűzveszélyesek is, úgyszintén tűzveszélyes a színpad hátsó feljárója is.

A bizottság jelentése alapján felhívtuk a székesfővárosi tanácsot és a kerületi előljáróságokat, hogy a megállapított hiányok és szabálytalanságok megszüntetése iránt törvényes hatáskörükben kellően intézkedjenek.

A székesfővárosi sertéshizlalótelep.

A Székesfőváros községi sertéshizlaló üzeme telepengedélyt kért a X. kerületi Hízaló-tér, Ceglédi-utca, Száva-utca és Basa-utca közt fekvő fővárosi telken sertéshizlaló telepre; az engedélyt első és másodfokon megadták azzal a korlátozással, hogy a telepengedély csak ideiglenes jellegű, s amennyiben a közérdek megkívánja, három évi előzetes felmondás mellett hatálytalanítható. Az engedély ellen a Hangya termelő, értékesítő- és fogyasztási szövetkezet mint szomszédos érdekelt fél, fellebbvitellel élt, kérve a telepengedély megtagadását.

Az ügygel a belügyminiszter úr felhívására városrendezési szempontból mi is behatóan foglalkoztunk.

Megállapítottuk, hogy Kőbányának az a területe, amely a mostani Népliget szélén haladó összekötő vasut, azután a Kőbányai-út és a ceglédi vasutvonal között, délfelé az Üllői-útig terjed, az 50-es évek második felében lett kijelölve állandó sertés- és szarvasmarha-piac helyéül.

Ez alapon itt települtek meg és fejlődtek ki az u. n. szállástelkeken a sertésszállások, hízalók és itt fejlődött ki csakhamar az országos sertés-kereskedelem központjává, de egyuttal itt lett nemzetközi gazdasági tényezővé a kőbányai sertéspiac.

Tény, hogy az újabb idők folyamán többféle természetű okok miatt (sertésvész, külföldi konkurrens intézkedések stb.) ismételten foglalkoztatta a székesfőváros hatóságát az a gondolat, hogy a kőbányai sertésszállási telkeket felszabadítja e használat alól és a sertéshizlalást más alkalmas helyre telepíti át. E tárgyban 1914-ben határozott a törvényhatósági bizottság.

E határozattal a közgyűlés egy fővárosi sertéshizlaló-telepnek akár fővárosi, akár pedig a fővároshoz csatlakozó szomszédos területen való létesítését és annak minden szükséges kellékkel és berendezéssel való felszerelését mondta ki; egyuttal azonban a kőbányai piac további átmeneti

fönntartását és evégből a kőbányai szállástelkeken a hízlalási iparnak és kereskedelemnek az új fővárosi sertéshízlaló-telep életbeléptetéséig leendő gyakorlását és folytatását megengedte.

Az a terület, amelyen a fentjelzett sertésszállások, hízlaló telepek vannak, az 1893. évi Építésügyi Szabályzatban a bűzös telepek részére szolgáló területbe volt beosztva; az 1914. március 1-én életbeléptett új Építésügyi Szabályzat a területet kivette a bűzös telepek övezetéből és besorozta az V. övezetbe, mert az új szabályzat előkészítése idejében már ismertük a székesfővárosnak azt a szándékát, hogy a területen megszüntetni kívánja a sertéstelepeket és reméltük, hogy a szándék rövidesen valóra is válhat.

A bekövetkezett viszonyok — sajnos — még nem engedték valóra válni a székesfőváros törekvését, s így a kőbányai telepen a hízlalási ipar megmaradt.

A főváros közélémezésének érdeke arra indította a székesfőváros hatóságát, hogy a kőbányai telepen 1914. szeptember óta maga is, saját üzemében, sertéshízlalást folytasson, a magánosoktól bérelt szállásokban. Az üzemet azonban ezentúl gazdaságossági okokból a saját telkén kívánja folytatni, s ezért vette tervbe az előjelzett fővárosi teleknek felhasználását és ezen a hízlaló-telep berendezését.

Részünkről már előzetesen kijelentettük, hogy más megfelelőbb megoldás hiányában nem teszünk kifogást a tervezett ideiglenes jellegű megoldás ellen, de kikötendőnek találtuk, hogy közérdekből, azaz ha városrendezési, városfejlesztési avagy közegészségügyi szempontok megkívánják, az ideiglenes telepengedély bármikor, három évi előzetes felmondás mellett hatálytalanítható és a sertésszállások minden kártérítés vagy egyéb követelés joga nélkül megszüntetendők még azon időn belül is, ameddig a főváros a kőbányai sertéshízlaló és kereskedelmi vásártelep helyett máshol új hízlaló és kereskedelmi vásártelepet létesít.

Megvizsgálva a helyszínét, megállapítottuk, hogy a Hangya szövetkezet telepére szélmentes időben és olyan szélirány esetében, amikor a szél nem a sertéshízlaló telepektől fúj a Hangya-telep felé — a sertéshízlalóktól kellemetlenség nem háramlik.

A székesfővárosi községi sertéshízlaló telepet — amelyen a szemlekor mintegy 9000 drb. sertés volt hízlalás alatt — a tisztaság szempontjából rendben levőnek találtuk és annak ellenére, hogy az előtte való napról a trágya épen a szemlére való tekintettel, még nem volt elszállítva, nagyobb büzt nem észleltünk.

A községi hízlaló-telep egyébiránt 114 m. távolságra keletre esik a Hangya-telep raktárépületétől, s így az a kellemetlen szag, amely a községi telepen belül érezhető, csak keleti szél esetében juthatna el odáig. Ilyen irányú szél viszont a főváros területén az uralkodó északnyugati és északi, valamint déli és délkeleti szelek mellett csak elvétve fordul elő.

A Hangyatelephez legközelebb eső másik, jelenleg is üzemben levő régi sertéshízlaló-telep, a Hangya raktárépületétől északra, mintegy 170 méterre, a Somfa- és Fertő-utcák sarkán fekvő, Guttmann-féle telep.

Ugyancsak északra fekszik a Somfa- és Fertő-utcák túlsó sarkán a Hangya raktárépületétől 260 m. távolságra, továbbá a Somfa- és Tűzok-utca sarkán, a Hangya raktárépületétől 325 m. távolságra a két üzemben levő régi, a székesfőváros által bérelt hízlalótelep.

A többi régi sertéshízlalók mind északkeleti irányba esnek a Hangya-teleptől.

A községi sertéshízlaló üzemnek ez a modern telepe semmi lényeges változást nem idézett elő a Hangya szövetkezet építkezésekor fennállott viszonyokban, amelyek felől a szövetkezetnek egyébként módja és alkalma lett volna kellő tájékozódást szerezni.

Mindezek után annak a véleményünknek adtuk a belügyminiszter úr előtt kifejezést, hogy a Hangya szövetkezet fellebbvitelében kifejtett aggályokkal és kifogásokkal szemben az amúgy is ideiglenes telepengedély megerősítendő.

Figyelemmel azonban másrészt a Hangya szövetkezetnek is közérdekű működésére, még a következő kikötések érvényesítését hoztuk javaslatba:

1. a székesfővárosi községi sertéshízlaló telepet a Basa-utca vonalától nyugatra nem szabad fejleszteni;
2. a sertésszállásokon levő trágyagyűjtő ládáknak deszkapallókból készített belső falát, a könnyebb tisztántartás céljából, belső símítással ellátott betonfalként kell kiképezni;
3. a székesfőváros régi sertéshízlaló szállásairól a trágyát a Gém-utca elkerülésével kell a vasúthoz szállítani.

XII.

Személyi ügyek.

A kegyeletes megemlékezés fáklyáját gyűjtjük meg néhai *báró Podmaniczky Frigyes*-nek, hálás és hazafias érzésünk melegségével emlékezve Reá abból az alkalomból, hogy 1924. június 7.-én folyt le születésének századik évfordulója.

A nemes egyéniség, az áldozatokra kész hazafi, a nagyműveltségű és nagytapasztalatú főúr, a kötelességtudó férfiú, a nyájas ember, 1873-tól egészen 1905-ig volt a Fővárosi Közmunkák Tanácsának alelnöki méltóságban vezetője.

Erre a három évtizedet meghaladó időre esnek azok a nagyhorderejű, alapvető városrendezési munkálatok, azok az alkotások, melyeknek nyomán világvárosi színvonalra emelkedett Budapest, amelyért Podmaniczky Frigyes annyit dolgozott, amelyet olyannyira szeretett.

Érdemei maradandóan őrzik nemes emlékét.

* * *

Súlyos, szinte pótolhatatlan vesztség érte tanácsunkat *dr. Zielinski Szilárd* elnöknek 1924. április hó 28-án bekövetkezett halálával.

A gyászeset után másnap, április 29-én rendkívüli ülésre jöttünk össze, hogy kegyelettel áldozzunk volt elnökünk emlékének.

Az ülésen *dr. Czababay Kálmán* elnökhelyettes a következőkben emlékezett meg a nagy halotról:

„Mély fájdalommal jelentem, hogy nagy Elnökünk, a technikus világ vezére, *dr. Zielinski Szilárd*, hosszas szenvedés után, a halotti szentséget ájtatos hittel felvéve, az Urhoz megtért.

Váratlannak tetszik talán elhunytá, mert hiszen még az előző tanácsülésünkön friss lelki erővel elnökölt.

De a betegséggel már régóta küzdött.

Az Ő csodálatos nagy akaraterejével felvette a küzdelmet: hosszú ideig bírta a betegséget, látszólag már urrá lett felette, de a kór erősebb volt, megőrlte erejét.

Elhunytá nagy vesztség a Fővárosi Közmunkák Tanácsára, a Székesfővárosra, az egész nemzetre, mert benne egy oly nagy alkotó munkást veszítettünk, aki kifejezetten a magyar nemzet dicsőségeért küzdött céltudatos akarattal, kitartással.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsának, mielőtt elnöke lett, hosszú ideig rendes tagja volt, s tanácskozásainknak nagy tudásával és tehetségével irányt adott. Tagsági állásáról leköszönt. Mert véleménye szerint az akkori

elnöki kinevezés harcot jelentett a fővárossal; Ő csak a fővárosért kívánt harcolni.

A főváros ujjászületésekor ott találjuk őt a székesfőváros törvényhatósági bizottságában. Dolgozott, segített az ujjáalakításban.

Munkásságával újabb elismerést, nagyrabecsülést szerzett. A magyar szívek egymásra találtak.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnöki állására történt kinevezését a főváros magyar társadalma osztatlan örömmel fogadta. S a magyar lelkek kinevezésekor megépítették a béke hidját, a Zielinski hidat, a Városháza és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa között.

Mint a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke, majd mint a kikötő-építés kormánybiztosa is, teljes munkaerejét szeretett fővárosunk fejlesztésére fordította.

Mint Széchenyi lelkes híve, tudta a város fejlesztésének a nemzetre való országos jelentőségét, s meggyőződéssel vallotta a Fővárosi Közmunkák Tanácsa hivatását.

Tudjuk, ismerjük mindnyájan hervadhatatlan érdemeit. Sokat alkotott. Remek alkotásai az Ő emlékét megőrzik, s mint legszorosabb munkatársa tudom, hogy még igen sokat akart alkotni, amiben a halál — sajnos — már megakadályozta.

A ma a fájdalomé, a kegyeleté.

Nagy gyászunkban méltóztassék mai ülésünket a kegyeletnek szentelni.

Elhunyt elnökünknek, a nagy magyar mérnöknek, aki a fővárosunk fejlesztésén kimagasló tehetségével és bámulatos munkabíráásával eredményesen dolgozott, érdemeit és emlékét jegyzőkönyvünkben megörökíteni, a gyászba borult özvegyhez részvétiratot intézni,

az elhunyt elnököt saját halottjának tekinteni, a végtisztesség költségeit a Fővárosi pénzalap terhére vállalni s temetésén testületileg résztvenni, ravatalára a tanács és tisztviselői kara nevében koszorút helyezni.

Bejelentem, hogy a polgármester úr elhunyt elnökünknek a Kerepesi temetőben, érdemei elismerésével, dízsírhelyet engedélyezett.

Sipőcz Jenő dr. tanácsstag, a székesfőváros polgármestere, a székesfőváros közönsége és tanácsa nevében csatlakozott azokhoz a kegyeletes szavakhoz, amelyeket az elnökhelyettes mondott.

Az elhunyt halála — úgymond — elsősorban a Közmunkák Tanácsának és a Székesfőváros közönségének nagy vesztesége. Ennek a két hatóságnak érdekében és kereteiben hatalmas tudással és lelkiismeretes fáradhatatlansággal buzgólkodott. Nagy tervei, koncepciói voltak, európai hírével külföldön is megbecsülést szerzett az országnak és a fővárosnak. Mint a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja, főleg technikai kérdésekben végtelen nagy értékű munkásságot fejtett ki, mély tudásával, egy szakadatlan munkában töltött élet gazdag tapasztalataival és mély tudásával gyakran épen az Ő szava döntött el igen fontos kérdéseket; így az építési ügyosztályoknak technikus osztályokká való átszervezése és a villamos vasút megváltásának kérdésében is döntő volt az Ő állásfoglalása. A főváros közönsége és a tanács hálás szívvel fog visszaemlékezni nagy érdemeire s azokat elfelejteni sohasem fogja”.

Elnök ezzel az ülést a kegyelet nevében berekesztette.

Dr. Zielinski Szilárd temetése április 30-án délután folyt le a legim-

pozánsabb keretek között, a Kir. József Műegyetem aulájából. A nagy halott végtisztességén Budapest egész magyarsága képviseltette magát. Megjelent József királyi herceg ő Fensége, a magyar királyi kormány képviselőjében dr. gróf Klebelsberg Kunó, vallás- és közoktatásügyi miniszter, a műegyetem tanácsa, tanári kara és ifjúsága; résztvettek a székesfőváros törvényhatósága és tanácsa, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa és tisztviselői kara, továbbá a Magyar Mérnök és Építész Egylet, a Magyar Mérnöki Kamara, melynek az elhunyt tudvalevően első elnöke volt, az Országos Középítési Tanács, a csepeli kikötőépítő Kormánybiztosság és a többi különböző szaktestületek képviselői.

A ravatalt sok száz koszorú borította, amelyek között ott volt gróf Bethlen István, magyar királyi miniszterelnökünk koszorúja is.

A ravatalnál dr. Czabalay Kálmán elnökhelyettesünk a Fővárosi Közmunkák Tanácsa és tisztviselői kara nevében a következő beszéddel búcsúzott el Zielinski Szilárdtól:

„A mélységes fájdalom súlyos terhével szívünkben, állunk ravatalod előtt. Munkatársaid, akiknek vezérük voltál.

Szörnyű a tudat, hogy az alkotó agy elpihent, a szem lelkesítő tüze kialudt, a dolgos kéz merev. Annak, aki a nyugalmat nem állta, pihenni kell.

Érezte erejét, érezte tehetségét, érezte szívében az alkotó lángot és felkívánta használni Hazája naggyátételére. És betegen is, bírta a munkát erős akarattal, kitartással; terhét nem mérlegelte. Mert amikor a Nemzet a reászakadó szomorú időben minden hű fiától egész munkát kíván, ő nem pihenhet.

Nem is gondolt arra, hogy ő, aki egész életét a munkában töltötte, a munkától gyöngülhet.

Mint Széchenyi lelkes híve, tudta a város fejlesztésének a nemzetre való országos jelentőségét s örömmel vállalta a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöki állásával járó súlyos terheket.

Sokat alkotott.

Elhunytá pótolhatatlan veszteség a Fővárosi Közmunkák Tanácsára, a székesfővárosra és az egész nemzetre.

Egyéniség, fogalom volt.

Remek alkotásai emlékének örök hírdetői lesznek.

A hosszú, gondterhes idők munkássága összeforrasztott minket. Ha teste el is vált tőlünk, szíve, lelke velünk marad és erőt ad nekünk. Emlékedet az általad kitűzött céltudatos munka akaraterős folytatásában kívánjuk fenntartani.

Az örök pihenőre tért fáradt testednek szeretett fővárosod kegyelete dízsírhelyet adott. Fáradt testedet az édes anyaföld fogadja, lelked szikráját — hagyd nemzetedre!

Isten veled dr. Zielinski Szilárd, nagy elnökünk, szeretett vezérünk, jó barátunk.”

Tanácsunk tagjai sorából elhalálozás folytán elvesztettük Rózsavölgyi Gyula ny. székesfővárosi alpolgármestert, Hartig Sándor mérnök, ny. h. államtitkárt, dr. Vázsonyi Vilmos v. b. t. t., volt minisztert, dr. Hauszmann Alajos ny. műegyetemi tanárt, az európai hírű műépítész és a székesfővárosi tanács egyik képviselőjét: Fock Ede mérnök, székesfővárosi

tanácsnokot. Ugyancsak elhunyt dr. Heinrich Kálmán orvos, m. kir. udvari tanácsos, tagságának megszűnése után.

Rózsavölgyi Gyulának, tanácsunk egyik érdemes, régi tagjának, a székesfőváros egyik legkiválóbb főtisztviselőjének 1924. április havában bekövetkezett elhúnya öszinte fájdalmat váltott ki bennünk.

Rózsavölgyi Gyula hervadhatatlan érdemeket szerzett, különösen mint a fővárosi tanács tanügyi osztályának vezetője és később mint alpolgármester. Nagy tudásával, gazdag tapasztalataival és tapintatos modorával a legnehezebb időben is jelentős sikereket ért el. A Közmunkatanács nagy érdemű, közszeretnek örvendett tagját gyászolja az elhúnyban.

Hartig Sándor köztisztviselői működését a kereskedelemügyi minisztérium szolgálatában fejtette ki, de nem kevésbé értékes az az odaadó munkássága, amelyet a kormány kinevezése alapján a Fővárosi Közmunkák Tanácsában kifejtett.

Tanácsunk ülésein még nem is olyan régen három nagy mérnök vállvetve küzdött a mérnöki kérdések eszméiért. Mindegyik egy fogalmat reprezentált: Hoszpotzky Alajos, dr. Zielinski Szilárd és Hartig Sándor. Hartig Sándor maradt utolsónak.

Kedves, férfias egyénisége, önzetlen munkássága, Budapest székesfőváros iránt táplált meleg szeretete, kegyelettel zárja őt szívünkbe.

*Dr. Vázsonyi Vilmos*sal egy nagy küzdő elme dőlt ki a magyar közélet csatásorából.

Harci fegyverei voltak óriási jogi tudása, nagy szónoki képessége, önzetlensége és jellemének tisztasága.

Életének fő célja volt a székesfőváros népe boldogulásának előmozdítása, Budapestnek naggyá, széppé fejlesztése.

Ez a nemes szándék hozta őt közénk is, hogy Budapestért kifejtett nagyarányú működése teljesebb legyen. Felszólalásait tanácsüléseinkben a szakszerűség, előrelátás és a főváros szeretete jellemezte.

Dr. Hauszmann Alajos nagyjaink sorába tartozott, de tudásával, bölcsességével és a nemzet érdekében végzett munkássága osztatlan sikereivel még nagy társai közül is kiemelkedett.

Dr. Hauszmann Alajos 40 évi műegyetemi tanársága alatt az országnak hatalmas művészgárdát nevelt s messze kiható lelkes tanításával évtizedeken át a magyar építészet fejlődésének irányító lendületet adott. Érdemeit elismerték a legfelsőbb helyen, elhalmozva őt kitüntetésekkel, de elismerték tudományos intézményeink is, az akadémiai tiszteleti tagság és a technikai doktorátus adományozásával.

Tanácsunknak 31 éven át volt buzgó tagja s minden építészeti és városrendezési kérdésben az ő biztos nagy tudása és bölcs szava rendszerint döntően hatott elhatározásunkra. A székesfőváros iránt érzett nagy szeretetéből folyóan tanácsnokságát élete végéig megtartotta. A hosszú évtizedeken át tartó együttműködés egybeforrasztott vele és kivételes egyéniségének elvesztése reánk valóban nagy csapás. Olyan alkotó művészt veszítettünk el benne, aki számos monumentális köz- és magánépület megalkotásával örökítette meg nevét a székesfőváros és az ország építőművészeti történetében.

Fock Ede tanácsnag elhúnya nemcsak a székesfővárosnak nagy vesztesége, hanem minket is mélységes fájdalommal töltött el.

Munkával, szívós akarattal és a tudás fegyverével az elsők közé küzdötte fel magát.

Felelősségteljes állásában a reá bízott nagyfontosságú ügykört: székesfővárosunk út- és csatornahálózata kiépítésének ügyét, a legteljesebb elismerést érdemlő buzgósággal és szaktudással látta el.

Közéleti tevékenysége hosszú láncolata a székesfővárosunk fejlesztése érdekében kifejtett munkának.

Testületünknek mintegy két évtizeden át volt tagja. E hosszú együttműködés alatt közvetlenül is alkalmunk nyílt az ő kötelességtudó lelkes munkásságát megismerni s nagy szaktudását megbecsülni.

Egyenes, nyílt jellemű ember volt, lekötelező, kedves modorú, jóbarát, akit osztatlan tisztelet és szeretet övezett.

Dr. Heinrich Kálmán hosszú időn át volt tagja a Fővárosi Közmunkák Tanácsának és ez alatt az idő alatt azzal a szeretettel vette ki részét hivatali működésünkből, amely szeretettel volt eltelve Budapest székesfőváros iránt. Benne egy nemes érzésű és nemes szívű ember költözött el az élők sorából.

Tisztviselői karunkban is több haláleset történt. Elhunyt *kisfaludi Liphay Ágost* h. államtitkár.

Liphay Ágost, mint az útépitési és a vasúti ügykör nagyképzettségű előadója, évtizedeken keresztül teljes elismerésre méltó, lelkes, odaadó és eredményes munkálkodást fejtett ki a Közmunkák Tanácsában. Értékes működését több irodalmi szakközleménnyel gyarapította. Nemes egyéniségét tisztviselői társai meleg baráti érzéssel övezték.

Elhunyt *dr. Weisz Gyula* számvevőségi igazgató, aki a számviteli szolgálat terén szerzett kiváló munkásságával érdemeket.

Nagy szorgalommal hosszabb időn át teljesített munkásságuk után elköltöztek az élők sorából *Szidanits Károly* s. h. igazgató, *Oláh Dezsőné* számvevőségi kezelő és *Salkovits Janka* irodasegéd tiszt.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa jelenlegi tagjainak névsorát az alábbiakban közöljük:

Az elnöki állás betöltetlen.

Elnökhelyettes: *dr. Czabalay Kálmán.*

Rendes tagok:

a) *A kormány részéről kinevezettek:*

Dr. bárciházi Bárczy István h. államtitkár,
Forster Gyula h. államtitkár,
Dr. Hüttl Dezső műegyetemi tanár,
Joanovich Pál ny. államtitkár,
Kertész K. Róbert h. államtitkár,
Krammer-Kászonyi Károly m. kir. kormányfőtanácsos,
Tellyesniczky János h. államtitkár,
Dr. Térffy Gyula kúriai tanácselnök,
Zsigmondy Géza ny. miniszteri tanácsos.

b) *A székesfőváros Közönsége részéről választottak:*

Buday Dezső m. kir. kormányfőtanácsos, országgyűlési képviselő,
Dr. Buzáth János alpolgármester,
Dr. Fábián Béla ügyvéd, országgyűlési képviselő,
Dr. Kozma Jenő m. kir. kormányfőtanácsos, ügyvéd, országgyűlési képviselő,
Petrovác Gyula mérnök, tanár, országgyűlési képviselő,
Peyer Károly szövetségi titkár, országgyűlési képviselő,
Dr. Platthy György m. kir. kormányfőtanácsos, ügyvéd, országgyűlési képviselő,
Dr. Sipőcz Jenő polgármester,
Dr. Wolff Károly, a főudvarnagyi bíróság elnöke, országgyűlési képviselő.

Csupán tanácskozási joggal felruházottak:

a) *a székesfővárosi tanács kiküldöttei:*

Rumbach Dezső h. tanácsnok,
Solty Lajos tanácsnok,

b) a székesfőváros középítési bizottsága részéről:

Becsey Antal gépészmérnök,
Büchler József párttitkár,
Dr. Harrer Ferenc ny. alpolgármester,
Nagy István építési vállalkozó.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa az 1924:XXVI. t.-cikkkel elnöke útján képviselőt kapott a székesfőváros törvényhatósági bizottságában. E tagságot most *dr. Czabalay Kálmán* elnökhelyettes tölti be. Ugyanő tagja az Országos Lakásépítési Tanácsnak is és rendes tagja a Műemlékek Országos Bizottságának, valamint az Országos Képzőművészeti Tanácsnak.

A tanács tagjai közül, minthogy megbízatásuk tartama lejárt, időközben kiváltak: Kun Gyula ny. székesfővárosi tanácsnok, Steinhardt Antal építész, Riva József építész és Buday Béla ny. államtitkár.

Kun Gyula három évtizeden keresztül fejtett ki nagy tudásával és gazdag tapasztalataival igen értékes tevékenységet. Steinhardt Antal egy-egy századon keresztül, Buday Béla pedig rövidebb időn át folytatott buzgó, szakavatott munkássággal szolgálták intézményünk körében a közügyet. Riva József szintén elismerésre méltó szorgalommal vett részt tanácskozásainkban. Teljes elismeréssel emlékezve meg e helyen is érdemeikről, hálás köszönetet mondunk nekik az ország és fővárosa érdekében teljesített kiváló munkásságukért.

Örömmel és büszkeséggel töltött el bennünket minden alkalom, amikor a hivatali szervezetünkben tagtársaink, vagy tisztviselőink előléptetéséről és kinevezéséről, vagy kitüntetéséről volt szó. Felhasználtunk minden ilyen alkalmat arra, hogy az egyes tanácsuléseinknek meleg érzésű megemlékezéseinkkel ünnepélyes bevezető keretet adjunk.

Különösen is meg kell itt emlékeznünk egyik érdemekben gazdag, régi kedves tagtársunkról, a magyar jogászvilág és jogi irodalom jeleséről: *dr. komáromi Térffy Gyula kúriai tanácselnökről*, az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztálya főnöke, akinek a Kormányzó Ur Ő Főméltósága a törvényelőkészítés, továbbá az igazságügyi közszolgálat terén önfeláldozó buzgalommal teljesített, rendkívül értékes szolgálatai elismerésül a királyi ítélőbírák és királyi ügyészek részére megállapított VI. fizetési csoport jellegét méltóztatott adományozni.

Ebből az alkalomból az elnök, az 1926. november 23-án tartott teljes ülésünkön, a következőkben emlékezett meg Térffy Gyuláról:

„A magyar nemzet minden fiában él az igazság tisztelete, minden fiának lelki szükséglete az igazság keresése.

A magyar bensőséges meggyőződéssel imádja Istenét, hisz' ő a lelkét tápláló igazság inkarnációja.

Nimbusszal övezzük bíróságunkat, mert ott tudjuk nemzetünk védőbástyáját és tiszteljük s szeretjük nemzetünknek az igazságot művelő nagy fiait, mert bennük látjuk a magyar lélek mintaképét.

Tiszteletünk nem alázkodó, hanem büszke, a szeretetünk nem tola-kodó, hanem becsületesen őszinte.

Ezzel a magyar tisztelettel és szeretettel köszöntöm a tanács nevében *dr. Térffy Gyula* tanács tagot, a nagy igazságkeresőt, a nagy magyar jo-

gászt abból az alkalomból, hogy a legfelsőbb hely őt, az érdemesek közül a legérdemesebbet, kivételes kitüntetésben részesítette.

Mi közvetlenül tapasztaljuk az ő kivételes nagy tudásának és éles jogászai elméjének áldásos eredményeit és bizonyítói vagyunk annak a nagy magyar munkának, amelyet Hazánk feltámasztásában ő, távol a nagy nyilvánosság zajától, fényes elméje gondolatát levetítő aranytollával végez.

Kegyelmes Uram! Bensőséges örömmel töltötte el szívünket kivételes kitüntetése és adja a Mindenható, hogy Hazánk feltámasztásában a Nagyméltóságodra háruló nagy feladatokat teljes sikerrel oldhassa meg.

Isten tartsa nemzetünknek: Isten éltesse!"

Intézményünk tisztviselői karában a következő változások állottak be: *Jász Dezső miniszteri tanácsos*, mérnöki osztályunk főnöke, negyven évet meghaladó közszolgálat után nyugalmaztatását kérvén, a miniszterelnök úr őt nyugalomba helyezte, s ebből az alkalomból hosszú, értékes munkásságáért teljes elismerését nyilvánította.

A Kormányzó Ur Ő Főméltósága 1926. április 8-án kelt magas elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy *Jász Dezső miniszteri tanácsos*nak, nyugalomba vonulása alkalmából, sok évi közszolgálat alatt szerzett érdemei jutalmazásául, magas elismerése tudtul adassék.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa és tisztviselői kara *Jász Dezső*nek a szolgálat kötelékéből való kilépését őszinte sajnálattal vette, mert egy kiváló tudású, nagy szakképzettségű és széleskörű tapasztalatokkal bíró köztisztviselő távozásáról van szó, aki hivatali ügykörének minden részében, de különösen a székesfőváros vízműveinek és csatornahálózatának létesítése és fejlesztése terén, működésével kiváló érdemeket szerzett.

A Kormányzó Ur Ő Főméltósága a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál *Fodor Sándor* miniszteri osztálytanácsost miniszteri tanácsossá, *Bartolotti Ertwegh Ede* műszaki tanácsost pedig miniszteri osztálytanácsossá kinevezni méltóztatott. *Fodor Sándor a mérnöki osztály új főnöke* lett.

A miniszterelnök úr pedig *Kiss József* okleveles mérnököt miniszteri főmérnökké, *Weisz Gyula* számvevőségi gyakornokot miniszteri szám-tisztté, *Trokán Ferenc* irodasegéd-tisztet miniszteri irodatisztté, *Lovász Margit* kezelőnőt irodasegéd-tisztőnévé és *Kosztolányi Adriennét* kezelőnővé nevezte ki.

MELLÉKLETEK

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text.

MELLIKENS

Third block of faint, illegible text.

1
3

A Fővárosi pénzalapnak 1922. évi január hó 1-étől 1926. évi december hó 31-ig terjedő időre szóló pénztári kimutatása.

Folyó tétel	Részletezés	1922. évben		1923. évben		1924. évben		1925. évben		1926. évben	
		K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
A) Rendes bevételek:											
1	Ház- és telekbérbjövdelem	145.838	02	2.366.901	26	112.826.290	—	363.763.069	26	740.905.330	—
2	Kamatjövdelem	520.332	56	60.795.029	87	546.937.114	—	750.585.943	74	1.103.976.973	19
3	Utadójövdelem	6.823.702	51	54.326.240	—	1.362.215.223	—	3.410.844.056	—	8.096.644.970	—
4	Kiszökökkelékek, lábazatok és zárt erkélyek által elfoglalt közterület után befolyt egyszersmindenkori díjak	23.599	—	22.200.926	—	108.215.100	—	32.862.067	—	140.712.000	—
5	Boltkapuzatok, világítóaknak és kirakatszekrények által elfoglalt közterület után befolyt évi díjak	25.302	20	10.225.619	75	603.758.542	—	1.023.763.321	—	820.825.274	—
6	Uri jog címén befolyt jövdelem	10.077	—	170.307	40	360.000	—	4.869.540	—	6.428.500	—
7	Terjedékeladásból befolyt jövdelem	167.250	38	29.296.449	40	242.149.618	—	347.089.437	—	457.415.000	—
8	Fővárosi Közmunkák Tanácsa székházának bérjövdelme	124.856	44	3.009.853	—	51.665.250	—	111.013.100	—	120.687.250	—
9	Térítvények	262.544	86	10.443.199	37	7.145.376	—	170.154	—	437.190	—
10	Különféle bevételek	6.950	52	34.083	20	810.000	—	946.300	—	6.921.454	25
11	Szent Margitsziget utáni tanácsai jövdelem	4.449.087	36	105.548.261	—	1.232.166.355	—	1.482.194.078	—	1.230.879.837	—
12	Összesen:	12.559.540	85	298.416.870	25	4.268.248.868	—	7.528.101.066	—	12.725.833.778	44
B) Rendkívüli bevételek:											
13	Budai belső körüti ingatlan jövdelme	1.218.040	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Budapest Székesfőváros terjedékegyezményes hozzájárulása	100.000	—	100.000	—	—	—	200.000	—	—	—
15	Ház, telek, épület és utépítési anyagok eladása	3.782.000	—	47.856.830	—	1.525.800	—	—	—	—	—
16	Gellérthegyfalja rendezési költségeinek térítménye	1.200	—	300	—	300	—	—	—	900	—
17	Attila-körüti ingatlanok utáni jövdelem	282.509	35	42.954.147	26	122.110.625	—	179.329.111	—	—	—
18	Szent Margitszigeti partfeltöltési szükségmunkákra Intési díjakból	6.060.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Megszüntetett előlegalap maradványa	—	—	20.080	—	326.350	—	13.550.630	—	5.662.700	—
20	Megszüntetett előlegalap maradványa	—	—	—	—	40.022.237	—	—	—	—	—
21	Elvesztett építési biztosítékokból bevétel	—	—	—	—	2.000.000	—	—	—	—	—
22	Összesen:	11.443.749	35	90.931.357	26	165.985.312	—	193.079.741	—	5.663.600	—
C) Átfutó bevételek:											
23	Adott előlegek visszatérülése	268.530	08	19.383.435	06	218.220.079	40	3.112.356.344	—	314.240.638	21
24	Idegen pénzek	352.189	02	7.340.442	36	85.973.064	—	366.535.452	—	99.999.420	—
25	Szent Margitsziget partfeltöltési munkálatra felvett előleg	28.616.841	—	—	—	—	—	3.500.000.000	—	—	—
26	Megszüntetett előlegalap követelése	—	—	—	—	79.000.000	—	—	—	—	—
27	Összesen:	29.237.560	10	26.723.877	42	383.193.143	40	6.978.891.796	—	414.240.058	21
Összesítés:											
	Rendes bevételek	12.559.540	85	298.416.870	25	4.268.248.868	—	7.528.101.066	—	12.725.833.778	44
	Rendkívüli bevételek	11.443.749	35	90.931.357	26	165.985.312	—	193.079.741	—	5.663.600	—
	Átfutó bevételek	29.237.560	10	26.723.877	42	383.193.143	40	6.978.891.796	—	414.240.058	21
	Együtt:	53.240.850	30	416.072.104	93	4.817.427.323	40	14.700.072.603	—	13.145.737.436	65
A) Rendes kiadások:											
1	Személyzeti járandóságok	4.495.686	16	84.296.148	28	898.180.570	—	1.465.284.367	—	1.633.486.489	—
2	Hivatali és irodai szükségletek	1.761.110	40	32.972.116	95	167.282.566	40	105.034.813	—	168.868.640	—
3	Nyugdíjilletmények	825.915	03	31.624.727	50	444.883.086	—	668.808.796	—	784.742.000	—
4	Egyéb kezelési költségek	470.277	21	6.139.399	06	100.056.025	—	376.832.590	—	900.286.197	—
5	Szent Margitszigeti költségek	567.593	40	10.027.660	50	127.754.170	—	182.709.412	—	221.746.350	—
	Összesen:	8.120.582	25	165.060.052	29	1.738.156.417	40	2.798.669.978	—	3.709.129.676	—
B) Rendkívüli kiadások:											
6	Attila-körüti ingatlanok	976.395	60	5.038.865	25	152.215.708	—	314.773.631	—	—	—
7	Különféle kiadások	1.039.797	08	54.208	55	762.871.436	—	549.993.250	—	1.508.856.678	—
8	Szent Margitsziget partfeltöltési költségek	17.796.052	10	3.722.993	05	2.657.119	—	4.069.959.040	—	5.908.000	—
	Összesen:	19.812.244	78	8.816.066	85	917.754.263	—	4.934.725.921	—	1.514.764.678	—
C) Átfutó kiadások:											
9	Előlegek	10.077.472	68	12.688.990	85	235.226.650	—	3.038.152.590	—	1.153.189.700	—
10	Visszafizetett idegen pénzek	426.860	10	5.743.008	07	84.801.263	—	307.337.358	—	99.597.516	65
	Összesen:	10.504.332	78	18.431.998	92	321.027.913	—	3.345.489.948	—	1.252.787.216	65
Összesítés:											
	Rendes kiadások	8.120.582	25	165.060.052	29	1.738.156.417	40	2.798.669.978	—	3.709.129.676	—
	Rendkívüli kiadások	19.812.244	78	8.816.066	85	917.754.263	—	4.934.725.921	—	1.514.764.678	—
	Átfutó kiadások	10.504.332	78	18.431.998	92	321.027.913	—	3.345.489.948	—	1.252.787.216	65
	Együtt:	38.437.159	81	192.308.118	06	2.976.933.593	40	11.078.885.847	—	6.476.681.570	65

A Fővárosi pénzalap vagyonmérlege

C s e l e k v ő

T e r h e l ő

vagyon 1926. év végével

Sor- szám		K	f	Sor- szám		K	f
1	Cselekvő tőkék	13.713,620.857	—	1	Terhelő tőkék	14,826.850	—
2	Cselekvő ingók és ingatlanok értéke . .	5.657,174.739	95	2	Terhelő ingók és ingatlanok értéke . .	78.448	17
3	Cselekvő hátralék	4.755,344.991	70	3	Terhelő hátralékok	2.900,657.189	50
4	Pénzmaradvány	229,281.914	—		Összes teher	2.915,562.487	67
	Összes cselekvő vagyon	24.355,422.502	65				
	Levonva a terhelő vagyont	2.915,562.487	67				
	Marad tiszta cselekvő vagyon	21.439,860.014	98				

A Fővárosi pénzalap tőkeálladéka az 1926. év végén

Sorszám		Kamatláb	S z a b a d	
			K	f
	I. Állami kötvények			
1	I—VIII. sz. magyar hadikölcsön	5 ¹ / ₂ —6%	3,000.000	—
2	<u>Összesen</u>		<u>3,000.000</u>	—
	II. Magántőkék			
3	Bankoknál folyószámlára elhelyezve		13.254,492.931	—
4	Értékpapírok		441,301.076	—
	<u>Összesen</u>		<u>13.695,794.007</u>	—
	Összesítés			
	Állami kötvények		3,000.000	—
	Magántőkék		13.695,794.007	—
	<u>Együtt</u>		<u>13.698,794.007</u>	—

A Fővárosi pénzalap cselekvő és terhelő ingatlan- és ingóvagyon álladéka az 1926. év végén

Sorszám	Cselekvő vagyon	K	f		Sorszám	Terhelő vagyon	K	f
	A) Ingatlan vagyon:					A) Ingatlan:		
1	Telkek és házak	1.496,559.578	—		1	Gellérthegyi szerpentinuti ingatlanok értékének 50%-a	48.247	50
2	Tanácsi székház	672.450	—		2	Budai belső köruti ingatlanok értékének 50%-a	30.200	67
3	Szent Margitszigeti felépítmények, beruházások és ingatlanok	4.066,619.641	60			Összesen	78.448	17
4	Gellérthegyi szerpentinuti ingatlanok	96.495	—					
5	Budai belső köruti ingatlanok	60.401	35					
6	Összesen	5.564.008.565	95					
	B) Ingó vagyon:							
7	Hivatali butorok, könyvek, felszerelések	62,539.634	—					
8	A tanácsi székház ingóságai	10,755.197	—					
9	Szent Margitsziget ingóságai	516.793	—					
10	Hivatali gépkocsi	19,354.550	—					
11	Összesen	93,166.174	—					
	Összesítés							
	A) Ingatlan	5.564,008.565	95					
	B) Ingó	93,166.174	—					
	Együtt	5.657,174.739	95					

Budapest, 1926 évi december 31-én.

Culi s. k.
min. számvizsgáló.

Sólyom s. k.
min. számvevőségi tanácsos.

Author's name

Editor's name

Title of work

Subject

Place of publication

Date of publication

Number of pages

Number of volumes

Number of copies

Language

Form of work

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

Notes

2002

2003 JUL 14

